

AZ EGYENLŐSÉG KÖNYVKIADÓHIVATALA
BUDAPEST, V. KÉR., SZEMÉLYNÖK-UTCA 25. SZÁM

MI AZ IGAZSÁG?

VÁLASZ ÁGOSTON PÉTER
A ZSIDÓK ÚTJA
CÍMŰ MUNKÁJÁRA

TARTALMAZZA

BALTHAZÁR DEZSŐ dr

BLAU LAJOS dr

VENETIANER LAJOS dr

BERNSTEIN BÉLA dr

SZÉKELY FERENC

KOMÁROMI SÁNDOR

SZABOLCSI LAJOS dr

CIKKEIT ÉS TANULMÁNYAIT

BUDAPEST, 1917
MAGYAR KÖNYVNYOMDA ÉS KIADÓVÁLLALAT R.-T.
V, ÜGVNÖK-UTCA 8

Ára 3 korona

ELŐSZÓ.

1917 telének végén vaskos könyv jelent meg Nagyváradon. Az ottani jogakadémia egyik, tudományos működéséről nevezetes tanára, dr. Ágoston Péter írta. A könyv a „Zsidók útja” címet viselte.

A radikalizmusáról, szabadgondolkodásáról ismert tudós e könyvével a világírodalom leghírhedtebb antiszemita írói közé került. Hogy mi vezetette? Nem tudjuk. De nem is érünk rá e rejtély megoldását kutatni, mert a méreg, mely e könyvben fölhalmozódott, lassankint kezd átszivárogni irodalmunkba. Mielőtt tehát a zsidóság ellenségeinek adattárává válnék Ágoston műve, — melyre annál könnyebben hivatkozhatnának, mert hiszen szerzőjének tudományos hírneve eddig szeplőtlen volt, — gondoskodnunk kellett róla. hogy a nyilvánosság tisztán láthassa: az Ágoston könyve nem egyéb, mint a tudatlanságoknak, illetve a tudatos hamisításoknak komolytalan gyűjteménye.

E feladatnak azzal tettünk eleget, hogy közel három hónapon keresztül számos cikkben és tanulmányban bizonyítottuk be a nagyváradai jogtudós könyvének rosszhiszeműségét és értéktelenségét. E cikkek és tanulmányok legjelesebbjeit, változtatás nélkül, úgy, amint a lap hasábjain megjelentek, adjuk ki e könyvben: maradjon fényes emléke a sötét támadásnak, melyet ellenünk intéztek.

De legyen ez a gyűjtemény a védekezés könyve is azok számára, kiket az Ágoston érveivel támadnak ma és támadni fognak ezentúl. Legyen tanúság igazságaink mellett, melyek minden támadás után csak ragyogóbban emelkednek fel. Gyűjteményünk elolvasása után az elfogulatlan olvasó nemcsak egy megtévedt tudós tévtanait látja majd leleplezve, gyűlölködő érveit megsemmisítve, — hanem fokozott mértékben tudatára jut a zsidóság sok, örök értékének is.

Ajánljuk e könyvünket a magyar zsidó hősök szellemének, akik elestek e hazáért Galícia síkjain, az Isonzó partján, az orosz hősivatagokon.

A világháború harmadik évében, 1917. június havában.

AZ EGYENLŐSÉG.

„A zsidók útja.”

Írta:

Dr. Balthazár Dezső

debreceni református püspök, a főrendiház tagja.

Ilyen címen 318 oldalas könyvet írt dr. Ágoston Péter — akarva, nem akarva, tudva, vagy tudtán kívül, az antiszemitizmus szolgálátára. Ez új szerepében és irányzatával új ember előttünk a szerző. Szabad gondolkozását ugyan megtartotta abban a formában, hogy szabadon, sőt könnyelműen állít pozitívot és negatívot ugyanegy dologról, s hogy a saját maga által felállított ellentétek nem feszélyezik; de a szó emelkedett, nagy kihatása jelentőségében, a felelősségteljes, tiszta szabadság vonatkozásában ezt az epithetont eldobta magától. Mentségére szolgálhat az a feltételezésünk, hogy mikor elkészült munkájával, nem olvasta át újra egészben, egysegesen. Ha ezt tette volna, nem jelent volna meg ez a szerencsétlen munka, ami a papírhiány mai korszakában sokkal nagyobb megtakarítást, s így hasznot jelentett volna, mint az az egy pár örömtűz, amely a mű megjelenése nyomán kigyulladt a reakció táborában; de meg nem vette volna el tőlünk az elolvasásra áldozott időt, aminek hasznos hova fordításához ma több alkalom van, mint valaha volt.

Első szándékom az volt, hogy e munkával tudományosan és szélesebb mederben foglalko-

zom, de tudománytalansága ettől a szándékomtól eltérni kénytelenített. S hogy egyáltalában *hozzászólok* a nagy nyilvánosság előtt, annak oka az, mert a munka olyan igénynyel viselkedik, mintha hivatva volna az összes keresztyének nevében tenni „ex cathedra” kijelentéseket. Én ennek a műnek tendenciájával és szellemével megtagadok minden szolidaritást, s úgy hiszem, ebben a megtagadásban velem vannak mindazok a magyar keresztyén hitfeleim, akik a vallásból szeretetet, a magyarságból hazafiui összetartozandóságot tanultak, s akik a múlt *század* két utolsó harmadának liberalizmusát szent hagyományként őrizik, s a felekezeti elválasztó vonalakon felül és átal barátsággal, testvéri érzülettel tudják megszorítani egymás kezét.

„Békében elsimulnak, háborúban kiélesednek a felekezetek közötti ellentétek” — mondja a mű előszavában. Ennek a kivételként álló szabálynak a hangoztatására valószínűleg azért volt szükség, hogy ez a kielező munka a törvényszerűségben, a kényszerűségben állapítsa meg létrejöttének indokát. Az igazság azonban az, hogy a hazának minden igaz fia, mindenki, akinek csak van érzéke a lét és nemlét kockájának felvetődése iránt; mindenki, akinek elég tiszta és érett a lelke érezni a felelősséget egy egész nemzeti jövővel szemben; mindenki, aki így érez és gondolkodik, épen a háborúban tesz félre minden ellentétet amely egyik állampolgárt a másiktól elválasztani képes, s az élet-halál által megadott nagy közösség és egység oltárán elégeti ellenséges érzületeit. Aki nem így tesz, az az ellenség győzelmének chance-ait gyarapítja, s a hazaárulás nagy meredélye előtt ingadozik. Ezen álláspontunk hangoztatásától nem riaszt vissza a szóbanforgó munka amaz inszinuáló megjegyzése sem, hogy a zsidók

védelmére kész keresztyént a biztos tapsok vágya lelkesíti; mert egyfelől tudjuk, hogy bennünket az ilyen védelemnél az igazság szeretetének lelkiismeretbeli törvénye vezet, s ennek betöltése feletti megelégedésünk jutalmaz egyedül; másfelől tudjuk azt is, hogy a biztos tapsot hangoztató szerző tapsok dolgában nálunk bizonyára jobban fog kijönni.

„Miután a látszat kedvéért szeretik az emberek, ha álláspontjuknak tudományos alapja van, tehát a zsidókérdés tekintetében elfoglalt álláspontjukat is tudományos alapra akarják visszavezetni — mondja a szerző maga felett is ki-mondva ezzel az ítéletet. A zsidókérdés feszegetése keresztyén részről, mindig a zsidóellenes érzés megnyilatkozása volt. Mert hiszen lehetett volna-e az innen történt feszegetésnek más indoka, mint a zsidóságnak, mint ilyennek megsemmisítése; már pedig a megsemmisítés célzata so-hase lehet barátságos a megsemmisítés tárgyával szemben. Tudományosan a zsidókérdést tárgyalni alig lehet. Az antiszemitizmus az érzés dolga, s az érzések között is az irigységé. Nem a zsidók rossz tulajdonságainak anyaga, hanem jótulajdonságaik összessége az alapja. A rossztulajdonságok többsége a jótulajdonságok felett a gyors megsemmisülés biztos sorsát rejtí magában. S ha a maroknyi zsidóság két ezredéven át a népek százmillióinak tengerében fenn tudott maradni, ezt nem rossz, hanem jótulajdonságainak köszönheti. A jótulajdonságok eredményeiben találta meg az irigység a maga alapját, s hatványozódott olyan mértékben, amint az eredmények nőttek. A zsidókérdés keresztyén pertraktálása antiszemitizmus; az antiszemitizmus irigység; az irigység érzés, s mint ilyen, a szerző szerint „nem az igazságból fakad.” Jól különböztessünk! Szerző csak az ér-

zésről mondja, hogy nem igazságból fakad; mert ha így vélekedett volna az antiszemitizmusról is, akkor művét nem is írta volna meg. De mivel az érzést általában nem igazságból fakadónak mondja, műve sem lehet tudományos, mert ehhez hiányzik az objektivitás.

Zsidók és nemzsidók „megértetlenül éltek egymás mellett és ez a megértetlenség, mint az ősök öröksége, ma is nyomja mindkettőjüket.” Biztosíthatom a szerzót, hogy munkájában ennek a nyomásnak maga-magán érvényesülését klasszikusan mutatta be. Érti-e a szerző a zsidóságot, ha azt meri állítani róluk, hogy „a zsidó vallás nem hit?” Én a talmudban kevésbé vagyok jártos, de a zsidó vallást tartalmazó ó-szövetségi szentírást, a zsidók bibliáját, hitének, erkölcsének, ókori történetének summáját, szellemét, lelkét ismerem. Látom benne a személyes egy Isten hitét a legfelségesebb tűzzel *izzani*; látom e hit vallóinak csodálatos odaadását a láthatatlan, de élő legfőbb valóság szent akarata iránt; látom a törvényt, melyen az isteni bölcsesség szent ihlete világol; látom a prófétákat, amint jövendőmondás csodálatos extázisába emeli fel őket a szabadító Istenbe vetett remény. És hallom Jézust, amint kiterjeszti védő, megszentelő karját a törvényt és próféták fölé ezekkel a szavakkal: „Nem jöttem, hogy eltöröljem a törvényt és prófétákat, hanem inkább hogy betöltsen.” Hallom amint felmagasztalja a zsidóságot ezekkel a szavakkal: „az idvesség a zsidók körül támadt”. Az igazi keresztyénységnek ebből a perspektívájából lehet a zsidó vallást, a zsidó vallásosságot megérteni és egyúttal megbecsülni a zsidóságban azt az alapot, amelyen a keresztyénység felépült, azt a múltat, amelyből a keresztyénység jelenje kifejlődhetett. Történelmi materializmussal természetesen ezen a ta-

lajon boldogulni nem lehet; mert a hitben,-vallásban olyan materiáról van szó, amelynek megfejtéséhez a kulcs, kezeléséhez az eszköz csak a hívő, a hitet, s a hithez való ragaszkodást méltányolni tudó lélek számára adatik. Aki a zsidó vallást nem hitnek tartja, az természetes, hogy olyan khaoszba kerül a zsidókérdés tárgyalásánál, mint amilyenbe a dr. Ágoston Péter különben nagy tudása és készültsége e munkában kiút nélkül belebonyolódott.

Nagyobb igazságtalanságot el sem képzelhetek, mint amelyik a zsidóságot az egyoldalú kereskedelmi foglalkozás miatt leckézteti. A hátramaradott, tudatlan, műveletlen befogadó népek a maguk által meg nem értett, lenézett, megvetett foglalkozásra szorítják a zsidót, s mikor ez a kereskedelemnek nemzet- és világgazdasági és kulturális jelentőségét felismerve, magát benne mesterré teszi, amikor így egy megvetett foglalkozásra reá-lokalizálva annak minden folyamatát, nemzedékről-nemzedékre agyába beidegződte; akkor szemébe vágni bűnvádképen a történelmi kényszerhelyzet következményeit, valóban nagy igazságtalanság. Különben, ha igaz volna a szerző ama képtelen állítása, hogy a zsidó kereskedő törvénye minél rosszabb árut minél drágábban adni, akkor játszva győzhetné le a zsidó kereskedelmet az a keresztyén kereskedelem, amelyik programjába venné és végre is hajtaná azt az elvet, hogy minél jobb árut adjon megfelelő árért. Mert talán még sem lehet annyíra oktalannak tartani a keresztyéneket, s még sem olyan nagy, lenyűgöző hatalomnak a zsidóságot, hogy a mostan említett természetű keresztyén kereskedelem mellett azért mégis csak a drágábban, rosszabbat szolgáltató zsidó kereskedelem vevőjeként kösse le magát. Mindenféle kereskedelem a versenynek ugyanazon

a feltételei mellett funkcionál, s a vásárnak ugyanazon tényezői döntik el mindegyikre nézve a versenyt. Az, hogy van vevőt kiuzsorázó zsidó kereskedő, épen úgy nem bélyegezheti meg az egész zsidó kereskedést, mint ahogy az egy pár tojással és csírkével a szegény tisztviselő-család végső anyagi erejének megfeszítésére lelkiismeretlenül utazó magyar paraszt asszony nem diszkreditálhatja a magyar nők egyetemét.

A kereskedelemmel, mint a gazdasági munka legfejlettebb és bonyolultabb részével foglalkozó zsidóságnak önként kínálkozott a szellemi foglalkozások többi szakja is. S hogy a tudományban és művészetben nagy százalékkal vannak képviselve: ez nem bűnük, hanem érdemük. Sajnos, hogy a világháború megbénította azt a newyorki vállalatot, amely egységes könyvtárban akarta kiadni mindazt, amivel a zsidó lélek tudományban, művészetben, találmányokban gazdagította a világot; mert különben most csak egyszerűen utalhatnánk reá. Nem is sejtett méreteket fog ez a mű ölteni, s tiszteletre fogja maga előtt kényszeríteni a legelvakultabb antiszemitát is. Most már, ha a szerző a zsidóság szellemi termelésének áldásos folyamatát be akarja gátolni, hogyan gondolja ezt kivihetőnek? Valami kommissziót gondol, amelyik a zsidó gyermekeket a keresztyénségben jelentkező százalékok szerint fogja a különböző foglalkozási ágakban felosztani? Pedig más módon a felosztás nem eszközölhető. De ennek a módnak szörnyszülöttsége első pillanatra is monstruózusan sötétlik elő. A zsidó nem foglalja le erőszakosan sem a kereskedelmet, sem a szellemi foglalkozásokat. Erre sem módja, sem kényszerítő hatalma. Versenyben nyeri a pozíciót. A verseny szabad. A verseny megnyerésének külső előfeltételeivel a befogadó uralkodó elem rendelkezik. Hozzá kell adni tehet-

ségben, szorgalomban, kitartásban a belső feltételeket, s akkor az egyedül lehetséges és jogosult szabad verseny is meghozza a százalékolást. De a tehetséges, szorgalmas, kitartó elemet csak azért szorítani le az érvényesülés teréről, hogy a versenyt nem álló elem elhelyezkedési százaléka a szellemi foglalkozásokban megfelelő legyen: ez bármely állam szellemi háztartásának lelkiismeretlen kezelése volna. Álljunk meg elismeréssel, megbecsüléssel, tisztességadással a magyar, nemzeti kultúrának ama gyönyörűségesen gazdag raktár-épülete előtt, amelybe a magyar zsidóság hordta össze közös nemzeti kincsképen magasra vivő szellemi erejének eredményeit. Ne gáncsoljunk, hanem dicsérjünk. Akkor leszünk igazságosak!

Valószínűleg a háború aktualitása csalta ki szerzőből annak az állításnak a megkockáztatását, hogy a zsidó nem tud felemelkedni a nemzeti öntudat és áldozatkészség magaslatára. Hogy ezen állításával ingatag talajon áll, maga beismeri azáltal, miszerint helyteleníti a zsidóságnak azt az eljárását, hogy hiteles adatokból állítja össze és örökíti meg a zsidó hősök galériáját. Ennek az eljárásnak a mellőzése természetesen megkönnyíténé egy száz év múlva feltűnő Ágoston Péternek azt az állítását, hogy a nagy világháborúban sem hozta meg egy zsidó sem a hazáért az élet szent feláldozását. A zsidókat a zsidó hősök galériájának összealkotására egyenesen kényszerítették a front mögött lapuló szájkeresztyének vádaskodásai, amelyeket a szerző úgy akar az igazolás patinájával bevonni, hogy minden történelmi igazság ellenére kijelenti, hogy a zsidók nem áldozták fel sohasem életüket a hazáért, a nemzeti ügyért. De a történelem szemét bekötni nem lehet. Az ó-szövetség történelme tábori tűz mellett, fegyvercsörgés között, vérhullással íródott. Az élő Istenért,

s az Izrael szabadságáért dúlt a harc és hullt a vér belső forradalmak és külső csatározások tenger során. Talán nem voltak Józsuák, Makkabeusok? Talán nem volt a világ legvéresebb szabadságharca Barkochba öldöklő századában, ahol egyetlen összecsapás alatt egy millió zsidó vére áztatta meg utolsó áldozattal a szentelt haza földjét? Aztán jött a nagy szétszórás idegen népek közé. Dr. Ágoston Péternek fáj, s ezt bűnül rójja fel a zsidóknak, hogy nem lázadtak fel szabadságukért a befogadó népek ellen. Persze a zsidókérdést így lehetett volna legegyszerűbben megoldani. A maroknyi lázadók vérbefulladásra, kiirtásra utján! A zsidók nem lázadtak fel, hanem dolgoztak. Munkájukkal szolgálták befogadó hazájuk ügyét. Olyan munkával, amelyet a nemes nemzetiségek engedtek nekik. Az államok hadviselését ők tették a., pénz rendelkezésrebocsátása által lehetővé. Szerző ezt bizonyos megbélyegző tendenciával állítja be, valamint a hadseregszállítás ominózus jelszavát. Hát egyik nélkül sem lehet hadat viselni. Ha a hadviselő államtól megtagadták volna a zsidók, akkor bizonyára ezért lettek volna hazaáruló bűnösök. Amint a zsidót beméltatták az általános jogok és kötelességek sáncaiba, ott volt, ahová honfíúi kötelessége állította. Épen úgy lettek közülük hősök, mint más felekezet közül; épen úgy igyekezett egyik-másikuk a frontmögötti biztosság, enyhelyeibe, mint hogy ezt a törekvést nem kivétel nélkül mellőzték el másféle honpolgáraink sem. Magyar honos zsidót azonban hazaárulásért nem akasztottak fel; egyéb fajtájú magyar honost — fájdalom — még mindig nem eleget, ha a megérdemlést nézzük.

A magyar zsidó sohasem kerülhet abba a dilemmába, hogy külső hatalom és a magyar állam parancsa között kellene választania. Nincs sem

Babilonban, sem Rómában exilarchátusa. Az Adonáj kultusza nem parancsol reá olyan törvényt, amely a hazai törvénynyel hozná összeütkezésbe. Nyelv és külső viselet tekintetében az átasszimilálás megfelelő időszakát el nem ért zsidó kírí a magyar társadalom egységes képéből; de hány nemzetiség van, amelynek tagjai nemcsak nyelv és külső viselet, de nemzeti érzület tekintetében nem hogy kírínak, de egyenesen kikiáltanak mindenből, ami színmagyar. Annyi bizonyos — s ezt úgy félig-meddig, hol előtérbe állítva, hol visszavonva, szerző is elismeri, — hogy az asszimilálás időszakán átment zsidó mindenestől fogva beolvad a felekezetnélküli állam, nemzet egységébe. A felekezeti államéba nem olvad bele, mert ilyen nincs. Isten őrizzen is, hogy legyen, mert ez a lelkiismereti szabadság halála volna.

Hogy a zsidóság a „szegény” keresztyén felekezetek gyermekeinek taníttatását nemes áldozathozással elősegíti, s hogy a közjótékonyság tereén felekezetközi viszonylatokban egyenesen vezet, azt csak az nem tudja meglátni, akinek szeme, és a tények között a bebeszélte csalhatatlanság poros katedrája áll. Hogy amit adnak, Ágoston szerint csak fitogtatásból adják, erre bátran elmondhatjuk: kinek milyen a lelkivilága, olyan tónusú fényt vetít másokra is.

A zsidóság vallás, a zsidóság vallásfelekezet. Nem kell a közöttük való összetartásnak más magyarázatát a valláson kívül keresni. Elég erő ez azok között, akik megbecsülik a hitüket. S az ilyen megbecsülők tudják csakis annak az erőnek összetartását megérteni, ha más felekezet kebeleiben jelentkezik is. A katolicizmus szolidaritásában is megvan s látható fejében a pápában meg intézményesen, s a nemzetközi souverainitás fenségében is jelentkezik. S ha a szerző nem tudná kellőképpen ér-

tékelni azt, hogy a zsidó miért ragaszkodhatik egy ígérő valláshoz, amikor egy beteljesült vallás is rendelkezésére áll a keresztyénségben, engedje, hogy figyelmeztessenem a következőre. A reménység óriási erőt gyakorol a lélekre. Sokszor nagyobb, mint a valóság. A remeteség határtalan, a valóság határolt. Amazt nem lehet bírálni, emezt igen, s a bírálat folytán ebbe lehet belemagyarázni fogyatkozásokat.

A zsidóság viszonylatában a kereszténység humánus hivatottsága nem az emberi közös bűnök egyik-másikának zsidók elleni irányzatos kicégérezésével, nem ostorhegyre vevéssel, erkölcsi inkvizícióval, pogrommal szerezhethető méltó bizonyosságot, hanem azzal, ha megtanít a zsidóságot, a személyes istenhit történelmi első táborát, a szellemi tehetségek, szorgalom, takarékoság, áldozatkészség, tűrés és szenvedés választott nemzetségét megismerni, méltányolni és az egyetemes emberi kapcsolatban mint embertestvért, az állam keretében mint egyenlő honfitársat megbecsülni és szeretni.

Végzem pár rövid megjegyzéssel. Ha dr. Ágoston Péter egy ilyen irányzatú munkát a görögkeleti románok, görögkeleti szerbek, vagy ruthének ellen írott volna, az a munka Magyarországnak szerző szerint a zsidók javára s túlélnőjére fennálló jogegyenlősége mostani korában a cenzúra miatt aligha jelenhetett volna meg. Mert az Ágoston könyve osztály és felekezet elleni lázítás színét viseli magán, aminek hibáját súlyosítja az, hogy épen az állam minden rendű és rangú elemének teljes egyetértését igénylő és parancsoló nemzeti élet-halálküzdelem idején íratott. Igazán jobb lett volna, ha e munkával a cenzúra foglalkozott volna diskreten, nem pedig mi a nagy nyilvánosság előtt!

Debrecen. 1917. márc. 27.

Ágoston Péter zsidó tudománya.

Írta: **Blau Lajos dr**

az Orsz. Rabbiképző Intézet igazgatója.

Ha volna valami, ami az antiszemitizmust meggyőzhetné, az bizonyára csak a saját története lehetne. Minden időben mást-mást mondott, mikor csőd előtt állt, új nevet vett fel. Hosszú múltja van, de nem oly hosszú, amilyent maga állít. Nem áll az, hogy az antik világban antiszemitizmus létezett. Az a zsidóellenes irodalom, amelyre hivatkozik, nem a pogány népek érzéseinek kifejezője, melyek a zsidókkal rendszerint békében éltek, hanem csak a politikai súlyát vesztett helléneké, kik Alexandriában római iga alá kerültek. Ezek a zsidókban politikai és társadalmi ellenfeleket láttak, kik hatalmi vágyaik szekerét nem akarták tolni és kik velük szociális téren is sikeres versenyt folytattak. Azok a római írók, kik a zsidókat kigunyolják, csak a hellénisták utánczóik, de nem a római nép lelkületének tolmácsai, amely nép már akkor nagy tömegekben csoportosult a zsidó vallás köré. Ha a pogány világ „antiszemita” lett volna, a kereszténység, amely ősi alakjában zsidóság volt és a rómaiak részéről ilyennek tekintetett, sohasem győzhetett volna. Nincs és nem volt még nép a világon, amely a gyűlölt nép vallását felvette. Az antiszemitizmus hamis állításai közé tartozik tehát az is, hogy az antik világ az ő őse és így ő kétezer esztendő. Az ókori népek között akárhány nem gyűlölte kevésbé a görögöket, mint a görögök a zsidókat. A népek, sajnos, általában gyűlölik egymást, mit ma nem kell külön bizonyítani, de ez a gyűlölet nem azonos az antiszemitizmussal, a gyűlölködés incarnációjával. A zsidógyűlölet eredetileg vallási gyűlölet, amely alakban a 18. század végéig élt. Mikor a fel-

világosodás és a francia forradalom ezt az okot sötétségnek és elmaradottságnak minősítette, a meggyökeresedett gyűlölet létjogosultságának más alapokat keresett, aki pedig keres, talál is. Még 1830-ban az a vád járta, hogy a zsidó a műveltségre képtelen, hogy alig félszázad után helyet engedjen ama másik vádnak, hogy a zsidó ellepi az iskolákat és tódul a szabad pályákra. Mikor a darwinizmus „a fajok eredetéről” című munkával diadalmaskodott a tudományban és megszületett a fajelmélet, az ósdi vallás-gyűlölet átalakult a divatos fajelméletté, az in hoc signo vinces reményében új nevet véve fel: az antiszemitizmus nevet, mely névhez az alapot jellemző módon a zsidó bibliából, Mózes első könyvének 10. fejezetéből vette kölcsön. A zsidógyűlölet nemzetközi cégér alá bújt: szembeállította egymással a sémi és árja „fajt”. Miután évtizedekig nagy garral hirdették a „tudományos” antiszemitizmust, a gyűlölettől meg nem fertőzött tudomány, az ethnológia, a fajelméletet „szédelgés”-nek minősítette. Közben azonban megszületett egy új tudomány, a társadalomtudomány, amely sok minden egyéb közt a társadalmi rétegek, a nép egyes osztályainak kérdését tette kutatás tárgyává. A háttérbe szorult fajkérdés helyébe az osztálykérdés lépven, a ki nem aludt régi gyűlölet, melyet a valláskülönbség régi időben szült, felvette az új köntöst. A gazdasági harc jegyében álló legújabb korban az antiszemitizmus a gazdasági bajokat varrja a zsidók nyakába.

Ha nagy vonásokban akarjuk összefoglalni a szóbanforgó gyűlölet tanainak korszakait, azt mondhatjuk, hogy a klasszikus ókorban nem volt külön zsidó gyűlölet, hanem csak két népnek, főleg a zsidók és helléneknek antagonizmusa, amely nagyjában azonos két versenyző nép ellenszenvével. Ezt követte a dolog természeténél fogva az egyre növekvő vallásos gyűlölet, amely a leghosszabb életű volt. Az újkor elején, Amerika felfedezése évében, 1492-ben, a spanyol zsidók kiűzésével kulminált és 300 év múlva a felvilágosodás korával a műveltek körében elcsendesedett. A legkülönbözőbb virágokat hajtotta az utolsó század, amely az uralkodó szellemi áramlatok sorrendjében a zsidókat művelődési, nemzeti, faji és gazdasági alapon pellengérezte ki. A gyűlölet, amely min-

dig élesszemű és lármás, nagyobb alkalmazkodó képességet tanúsított, mint az alkalmazkodás tekintetében hírhedtté tett zsidók. Az antiszemitizmus vázolt irányai természetesen nincsenek, élesen elkülönítve egymástól, csak az eredeti gondolkozók szolgálták tisztán az általuk rendszerbe szedett új elméleteiket, a tömeg, t. i. az antiszemita írók tömege, kiket a harag, ez a rossz logikus és hitvány tanácsadó elkábított, innen is, onnan is szedték tanaikat, tarka szőnyeget hímezve az idegen virágokból. Mondhatjuk, hogy a zsidó kérdésnek is vannak, mint minden más kérdésnek, eredeti művelői s egyszerű kompilátorai. Ebbe az utóbbi kategóriába tartozik az *Ágoston Péter* könyve, amely jórészt véletlen olvasmányokból jól-rosszul összerakott mozaik, melyben az összes korok, irányok és argumentálások többé-kevésbé láthatók. A tisztán a szociológia körébe tartozó, a zsidósággal szorosan össze nem függő részletektől eltekintve, csupa ismerősre találtam, még a cionista terminológia egyik-másik kedvelt szavára is. De nem céloim, hogy az egész könyvet bíráljam, csupán egy szempontból kívánom megvilágítani, abból, a szempontból, melyet cikkem élére tettem. Teszem ezt nem csupán e lapok tisztelt szerkesztőjének ez iránti kérésére, hanem abból a megfontolásból is, hogy multunk, könyveink, törvényünk ismerete saját köreinkben is egyre gyöngül, kifelé pedig egyáltalában ismeretlenek és így akadhatnak intra et extra muros, kik megtévesztetnek. Magát a szerzőt is tévedőnek tekintem és könyvét sine ira et studio bírálom, akárcsak egy iskolai dolgozatot. Az aratás nagyon bő lévén, nem fogok mindent felhozni, hanem csak mutatványokat, teszem ezt az áttekinthetőség céljából három csoportban. Az első csoportba kerül a biblia, a második csoportba a talmud, általában a zsidó irodalom, a harmadik csoportba a történet, úgy az általános, mint a zsidó történet és egyebek.

I

A bibliáról, a következetes antiszemitizmustól eltérően, könyvünk igen keveset beszél, mire nyilván megvan az oka. Itt-ott azonban mégis szóba kerül, miből megállapítható, hogy *Ágoston* ezt a könyvet,

melyből hazánkban is több, mint 100.000 példány kel el évente, csak hírből ismeri. Az 57. lap 1. jegyzetében 6 helyre utal a bibliából, közöttük szerepel a Krónikák I, II. és III. könyve, *mely utóbbi nem létezik*, „Sámuel könyve” és a „Királyok könyve”, melyekből azonban kettő-kettő van. *Az idézetek különben mind hamisak*. Akinek valaha biblia volt a kezében tudja, hogy a régi Izrael földműves nép volt, a kereskedő föníciai volt a kánaánita amely szó a kereskedő értelmet kapta. E közismert ténynyel szemben szerzőnk úgy általában odaveti: „Viszont a zsidóság már korán fejlesztett ki kereskedői erényeket, amit bizonyít az ótestamentum” (59. lap). Mely könyve és mely fejezete az ótestamentumnak? Ha nem tévedek, csak a 171. lapon kerül elő ismét a biblia, hol Ágoston Mendelssohnnal polemizál, aki azt állította, hogy a zsidók már a földön akarják megvalósítani az igazságot. Szóról-szóra ezt mondja: „ezt a véleményét az ótestamentumból vehette, ahol Jezsaiás I. 17.; XXXIII. 15.: LVIII. 6, 7.; Amos VIII., 4.; Zsoltárok XXVI., 10.; LVIII., 2.; LXIX., LXXXII., 2., 3.; stb. helyeken találunk ilyen kijelentéseket, csak hogy ezek csak a vallásra vonatkoznak.” A megjelölt helyeken csakugyan az igazságról van szó. Kiírom a Károlyi bibliából az első és utolsó helyen idézett verseket, melyek így hangzanak: „Tanuljatok jót tenni, törekedjétek igazságra, vezessétek jóra az erőszakoskodót, pártoljátok az árvák és özvegyek ügyét” (Ézsaiás 1., 17). „ítéljétek a szegénynek és árvának; a nyomorultnak és elnyomottnak adjatok igazságot”. (Zsoltár 82., 3.) Mi vonatkozik itt a vallásra? Á. nem nézte meg a bibliát, a németet pedig, akit kiírt, amit már a „Jezsaiás” (= Jesaias) és „Amos” (= Ámósz) elárul, nem értette meg. Egyébiránt nincs bibliakritikus, ki nem ismerné el Ezsaiás univerzalizmusát, melyre a kereszténység is mindig hivatkozott és hivatkozik. Hasonló eredetű a következő állítás: „A zsidók őrizték meg a múltban a Fáraók koronáját azzal, hogy kifizették nekik előre az ország adóját, s magukra vették az adók szedése miatt rájuk zúduló ódiúmot. De a Fáraók óta ugyanezt tették másutt is. S végül a Fáraók odadozták őket a népnek, mely nem látta, hogy a zsidó adószedő mögött a Fáraó áll” (51. lap). Mindebből a bibliában egy szó sincsen.

Adószedők a zsidók Egyiptomban a görög Ptolomeusok uralkodása idején voltak, de a történet arról mitsem tud, hogy a Ptolomeusok a zsidókat odadobták a népnek, ezt az őket országuktól megfosztó rómaiak sem tették, kiknek uralkodása alatt Caligula császár idejében a leigázott hellének Alexandriában a zsidókat megrohanták. Micsoda összekavarodása a történelmi tényeknek és összezavarása a koroknak. A 60. lapon újra előkerülnek az érintett összefüggésben a „Fáraók”, a Ptolomeusok helyett, kikről szerző, noha a görög papyrusok révén most a jogtörténetben is nagy szerepük van, nyilván nem tud semmit.

A mózesi agrártörvényekre a múltban is, a jelenben is sokat hivatkoztak és azért szélesebb körökben is ismeretesek. Lényegük az, hogy a birtok a birtokló családtól végleg el nem idegeníthető, a Jóbélévben visszazáll a birtokosra, ki eladta. (Mózes III. 25. feje.) Ágoston szerint: „a kommunista eszme zsidó gondolat, amely a zsidó prófétáknak abban a gondolatában, hogy a földet bizonyos időközökben újra kell felosztani, már benne volt” (165.) A próféták nem voltak földosztók és a birtokjog történetéből jogtudós ismerhetné a mózesi törvényt. Valamint azt is tudhatná, hogy a mózesi törvény szerint (V. 25, 5) csak a gyermektelen özvegyet szabad elvenni, a rabbinikus törvény szerint pedig ez is tilos (197 lap ellen). Egyébíránt a levírátus sok más népnél létezett. Mit szólnának ahoz a kritikushoz, aki a kereszténységet egyetemességében minden részletében a legélesebben bírálná és a Miatyánk első mondatát félreértene vagy hamisan idézné? Ágoston így ismeri a zsidóságot. A „*Sema Jisraél*”, a zsidó hitvallás két kezdő szava a 290. lap szerint: „*Hallgass meg Izrael*” Nem tudja, hogy Mózes V. könyve 6. fejezetének 5. verséről van szó, hol Mózes aposztrofálja a népet: „Halljad Izrael: az Örökkévaló a mi istenünk, az Örökkévaló egyetlenegy”? Á. azt hiszi, hogy a zsidók így szólítják meg egymást. Nem merítettem ki szerző tévedéseit a biblia terén, mert csak azt akartam bemutatni, hogy azt a könyvet, melyről beszél, nem ismeri, noha az a biblia, tehát azon vallásnak is egyik alapkönyve, melynek propagandát csinál.

II.

Ágoston talmudtudásának bemutatásánál térki-
 melés céljából rövidebbre kell fogni a tollat. A misná-
 ról a 65. lapon még helyesen mondja, hogy Jehuda
 pátriárka gyűjtötte össze (helyesebben: szerkesz-
 tette), de már a 71. lapon azt mondja: A jamniai is-
 kola viszont . . . külön jogot formált ki a zsidók ré-
 szére. Ezt a jogot Severus császár segítségével ösz-
 szegyűjtötték s Misna néven a talmudba is felvették.”
 Ebből egy szó se igaz. Á. Severusban valami zsidó
 Justiniánust lát; hol és mit olvasott, amiből ez a
 monstrum kiformalódott? A talmud lényegében a
 misna kommentárja, kibővítője, diskussiója, nem
 mondható tehát, hogy a misnát a talmudba „felvet-
 ték.” Ágoston annyira nem ismeri a talmudot, hogy a
 modern könyvből róla merített ismeret a saját köny-
 vébe való átültetés útján eltorzul. Megromlik a pen-
 nájában. A talmudot Folio szerint idézik, ennek első
 oldalát *a* betűvel, a másodikat *b* betűvel jelölve. Ágos-
 ton szerint (181. lap): „Baba Bathra című része, enn-
 nek 88a-90b fejezete” Pandekta lett belőle. Nála
Chisuk emuna, *Sela tel* (olv. tál), Sene Luchot Haberit,
 e 16—17. századbeli polemikus illetve mystikus köny-
 vek: talmudtraktátusok. Ezekkel kezdi (saját szavai
 szerint 183) a talmud traktátusok idézését. Gittin 61a
 lapján van a 174. szakasz (ugyanott), ami teljesen
 értelmetlen, valamint az is, hogy a Midras Sír Hasi-
 rimnek 2733 szakasza van. A Sulchan Aruch szerző-
 jét következetesen Quarto Józsefnek nevezi (94. 182).
 A német pedanteria, hogy a mai kiejtésben egyenlően
 k-nak hangzó két héber betűt az átírásban megkülön-
 böztessen, Qarot ír Karó helyett. Á. ebből Quarót
 csinál, amint a Sulchan Aruch jogi részét következe-
 tetesen Chosem hamispatnak mondja (182, 191) Chósen
 hamispat helyett. Neveit sem tudja azoknak a köny-
 veknek, melyekkel „tudományosan” operál. Hilel 7
 magyarázó szabályából 32 lesz (193. oldal), mely
 összetévesztés nem mellékes, minthogy a sok sza-
 bályhoz következtetések fűződnek; a 3. században
 felállított nézetet, hogy a tórában 613 parancs van, Á.
 Maimonidesznek tulajdonítja, ki ezt a nézetet sok
 más kísérlet után keresztül akarta vinni. Egyébiránt
 Ágoston ugyanott mindent összekavar, bibliai paran-
 csokat s rabbinikus intézkedéseiket s egyebet. Az

olyan rendelkezést, melyet a rabbik a köz javára tettek, „*Tekána*” névvel jelölték. A „feltétel” rabbinikus nyelven „*Tenaj*”. A két szót valamelyik német antiszemita összetévesztette és ezzel megmagyarázom Ágostonnak saját írását, melyet jogászi elmével bizonyára maga is homályosnak tartott. A szóban forgó mondat így szól: „Azokat a törvényeket, amelyekben az életkörülmények változásának engedményeket tettek s amelyekben jogukat az élet követelményeihez alkalmazták, *feltételeknek* nevezték . . . A *feltételeket* persze csak zsidó előjárók hozhatják” (193). Minden helyes, csak a *feltétel* értelmetlen és helyette „intézkedés” olvasandó.

Nincs semmiféle tudomány, probléma, kérdés, melyhez oly készütség alapján, amilyent itt bemutattunk, bárki hozzászólni merészkednék. Közpréda csak a talmud, mint a zsidóság, az ő alkotója. Közös a sorsuk. Ágoston a talmud erkölcséről szólva, azt mondja: „Lényegében tehát a könyvek semmit sem jelentenek”. Majd: „Már pedig a népek egymáshoz való viszonyát az élet határozza meg” (180), de azért tovább-tárgyalja, ollózva innen is, onnan is. Még ha igaz volna is mindaz, amit az összes antiszemita a talmud nyakába varrtak, nem rúgna annyi gyűlöletkeltő nyilatkozatra, mint amennyi a jelen könyvben található. Az összes vádak rég meg vannak cáfolva, egyik-másik idevágó művet *szerzőnk* is idézi, ünnepélyes nyilatkozatok is tétettek rabbik és világiak részéről, de a gyűlölet nem akar meggyőződni. A zsidó jogról azonban hadd essék néhány szó. A talmudi joggal, melynek nagy modern irodalma is van, legújabbban a legtöbbet dr. *Rapaport* Mordehé foglalkozott. Stryben élt mint földbirtokos és szabad idejét a tudománynak szentelte, mely körüli érdemeit nem kisebb ember, mint *Kohler* József, a világhírű berlini jogi professzor ismerte el, ki maga is méltatta a Goldschmied-féle fordítás alapján a talmud jogrendszerét, nagy elismeréssel szólva róla. Dr. *Rapaport* 1914. őszén az orosz betörés elől menekülni kényszerült, pár órai itt tartózkodásának egy részét nálam töltve szomorú állapotában is kedvelt tudományáról beszélgetett. Nem minden megindultság nélkül gondolok erre a látogatásra, midőn munkáját: *Der Talmud und sein Recht* (Berlin, 1912.) a jelen műben

viszont látom. Mialatt Rapaport otthonát elhagyta, Ágoston, saját nyelvén szólva, e „zsidó zsidó” jeles munkáját *kivonatolás közben paprikával szórta tele*. Az igazság a talmudi jogról az, hogy egyrészt a mózesi törvényt fejlesztette, másrészt a zsidó nép körében élő, többnyire általános ókeleti jogot kodifikálta. Jogrendszere semmiféle pontban nem áll a bibliai jog mögött. Hogy csak két dolgot említsek, megszüntette a Talio, a sokat hánytorgatott „szemet szemért” és a „kiírtás” büntetését. Tette ezt jogmagyarázat segítségével, mint a római jogászok tették a XII táblával. A különbség a kettő közt csak az, hogy a klasszikus jogászt a fictióért dicsérik, a zsidó jogászt pedig ócsárolják. *Si duo faciant idem non est idem* igazán nem zsidó mondás. De utólérte a nemesis a római jogot is, melyet csak az imént egy német modern jogász szőröstől-bőröstől „Talmudistik”-nak jelentett ki, melyet végre-valahára gyökerestől-magvastul ki kell írtani. Hogy a talmudisták a vagyoni jogtekintélyét a „Mózes és a zsidók törvényé szerint” mondás hozzáfűzésével alapozták meg, csak az Ágoston talmudjában áll (194). Ehhez a saját tételéhez fűzi a következő okoskodást:

„Persze az ilyen toldás és magyarázgatás csak annak vált előnyére aki a jogban jártas volt. De épen ez a zsidó magánjog jellege, hogy az erőset, a ravaszt védi a gyenge és gyámoltalan javára. A zsidó jog meg formalisztikusabb, mint a római, már pedig a formalizmus annak az előnye, aki a formákat ismeri. Nincs is a zsidó jogban az igazságérzetnek szerepe, mint ahogyan az Ézsau és Jákob esetében sem az igazság, hanem a forma győzött” (194).

A talmud 12 Folians, a Chósen Hamispat (a jogi kódex) I vastag Folians és Ágoston bizonyításért a Jákob és Ézsau elbeszéléshez, az antiszemita vesszőparipájához folyamodik. Mózes könyveiben is van jog, hol van a Mózes törvényében az igazságérzet hiánya? Hol védi a zsidó magánjog az erőset, a ravaszt, a gyenge és gyámoltalan javára? (Milyen stílus). Amit a szocializmus az összes jogrendszerekre mond, azt Ágoston egyszerűen rákeni a zsidó magánjogra, minden konkrét

bizonyíték nélkül, csak úgy általánosságban. Ha a formalizmust, melyet különben a jogászok a római jog legragyogóbb tulajdonságának tartottak és tartanak, Á. elítéli, teheti, de hogy oly vádból, amely minden létezett és létező jogrendszer ellen emelhető, külön zsidó vádat emel, ez az, amiben „nincs az igazságérzetnek szerepe”, valamint abban sincs, hogy az Ézsau-Jákob históriát a zsidók ellen érvényesíti és nem egyúttal a kereszténység ellen is, melynek őtestamentomában áll.

Egy konkrét példát olvasunk a házassági jog köréből. Ágoston azt mondja a már említett formula „Mózes és a zsidók törvénye szerint” idézése után: „Ezt a toldalékot az egyes jogviszonyoknál felhasználták arra, hogy az isteni jog alól kibújjanak, így pl. a házasságot az isteni törvény állapította meg, amit pedig az isteni törvény állapított meg, azon nem lehetett változtatni. De mert változtatni akartak rajta s mert a házasságot sokszor fel akarták bontatni, azért szokássá lett, hogy a rabbik hozzátették ezt a toldalékot a házasságkötési formulához: „Mózes és a zsidók törvénye szerint”. Ezzel biztosították, hogy a házasságot felbonthatták” (194).

Hogy lehet jogtudós *ilyen járatlan a jogban?* A mózesi törvény mint ősrégi intézményt említi a válást és válólevelet (V. 24, 1—4). A válás kérdése a *hegyi beszéd* egyik pontja, amelyik így hangzik: „Mondva van: Ki elválik feleségétől, adjon neki válólevelet. Én azonban, azt mondom nektek: Mindenki, ki feleségétől elválik, hacsak nem paráznaság miatt, az azt okozza, hogy a nő házasságot tör; ki pedig elvált nőt feleségül vesz, házasságot tör” (Máté 5, 31. 32). Lényegében ugyanez olvasható Lukács 16, 18. Máté 19,3- 10 és Márkus 10,2—12 híres helyei vitakép adják elő ezt a kérdést, amely a farizeusok és Jézus közt folyt le. Ott mondja Jézus a röpke szóvá lett mondást: „Amit pedig Isten összekötött, azt ember ne válassa el”. Ezen alapszik a kereszténység tana a házasság felbonthatatlanságáról, a házasság sacramentumáról és így került a kánonjogba. Mindkét helyen idézve van az, hogy Mózes megengedte a válást. Ha tehát Ágoston azt mondja, hogy a zsidók az isteni jog alól ki akartak bújni, hogy a rabbik a házasság felbonthatósága céljából fűzték a házassági

formulához a többször említett mondatot, elárulja azt, hogy *nem ismeri sem Mózes könyvét, sem az evangéliumokat, sem a kánonjogot, ahol a törvény keletkezését megmagyarázzák*. Nem fogható fel egyébiránt az sem, hogy magyarázhatta bele Á. a házasság felbonthatóságát ebbe a formulába: „Mózes és a zsidók törvénye szerint”, ha hite szerint Mózes nem engedte a válást? Végül még valami. A formula így hangzik: „Mózes és Izrael törvénye szerint” Ágostonnak, illetve forrásának Izrael nem pászolt, hát *beletette a zsidókat*. Hogy tudomása lett volna a diaszpórában soha nem használt, hajdan Judeában járatos formuláról, nem tétélezhető fel. Ami pedig a válást illeti, röviden konstátálom, hogy a civilizált népek Mózes és a zsidóság álláspontjára helyezkedtek, de nem találom Ágostonnál, hogy „az isteni törvény alól kibújnak”. Ezt nagyon helyesen tette. Beszél még máshol is a talmudról, szép mondásait befekettítve, de úgy gondolom, hogy mint talmudistát már eléggé ismerjük. Lássuk most mint historikust.

III.

A történet terén a botlások száma szintén akkora, hogy azoknak felsorolása egy cikk keretén belül nem lehetséges. Csak súlyosabb vagy érdekesebb pontra fogok rátérni. Könyvünkben több helyen olvassuk, hogy a zsidók már a régi Rómában külön laknak (46, 61, 71, 106, 145). Ez mindenképpen csak féligazság. Tudni kell ugyanis, hogy az ókorban, jórészt a középkorban is, a népek és fajok általában együtt laktak. A legkiválóbb példa Alexandria, az antik világ igazi fővárosa, hol az öt városrész közül kettőben hellének, kettőben zsidók laktak, egyet pedig a királyi udvar foglalt le. De míg a zsidó városrészekben görögök nem laktak, a görög városrészekben zsidók is laktak. Ágoston külön balesete, hogy épen Rómában, melyre mindig visszatér, zsidók csoportosan ugyan, de több helyen laktak és nem egészen elkülönödvé (Schürer, Geschichte III. 35.) Nem szabad ghettoról beszélni, mert a külön lakás általános és önkéntes volt és nem tapadt hozzá gyűlölet és megvetés, mint a ghettóhoz. Hasonlóan áll a foglalkozások csoportosulásával is. Ez is általános jelenség az ó- és részben a középkorban, akárcsak ma a Csizmadia-utca.

Ha tehát „Jeruzsálemben a pékeknek, szövőknek, ékszerészeknek stb. külön utcája volt” (57), akkor az csak azt mutatja, hogy Jeruzsálem épen olyan város volt, mint minden más ókori város. Ez minden Archeológiában megtalálható, jól vagyunk pl. értesülve Pompejíról. Minden alapot nélkülöz az az állítás, hogy a zsidóság 2000 éven át el volt zárva (202), valamint az is, hogy 2000 év óta csak városokban laknak (253). Egyiptomban pl., melyről a kiásott papyrusokból jól vagyunk értesülve, az utolsó falvakban is laktak zsidók, nem is szólva Babylóniáról, hol nagy vidéken tisztán zsidók laktak és ez „Izrael országa” nevet is viselt. Európában is voltak földjeik, melyeket maguk műveltek, vagy akkori szokás szerint rab-szolgák által műveltettek. A tulajdonképeni kizárás csak a 16. század elején kezdődött, mikor a gyűlölet orgiákat ült és a zsidók örültek, hogy együttlakás folytán inkább védekezhetnek a csőcselék ellen.

A zsidók minden időben azon nép nyelvét beszélték, melynek kebelében éltek. Az ókorban két világnyelv volt: az arameus Keleten, a görög köznyelv Eurónában és Egyiptomban. A zsidók mindkét nyelvre lefordították a bibliát. A görög köznyelv legnagyobb emléke az úgynevezett Septuaginta, a farizeus görög biblia fordítás. Ezzel a közismert világtörténeti ténynyel szemben Ágoston azt állítja, hogy a „*törvény* mögé bújt orthodox farizeusság” eltította a görög és más népek nyelvének megtanulását (63). Az ő sajátos történeti tudásában azt hiszi, hogy a „chaldeus” (aram) nyelv a 14. századig élt s a zsidók „délien a spanyol nyelv elrontásával, északon a német nyelv elrontásával csináltak zsidó zsargon” (88). Az antiszemita zsargon valaha az evangéliumok görög nyelvét is zsidó zsargonnak bélyegezte, de azóta a tudományos kutatás bizonyította, hogy annak idején a spanyol is, a német is tiszta nyelv volt, amely más fejlődést vett. Ágoston zsargon-elmélete mese illetve tudatlanság.

Hogy Ágoston a zsidó iskolák történetével, valamint a patriarchátus és exilarchatusával nincs tisztában (62, 70, 73, 76, 283), nem oly feltűnő, mint balfogásai az általános történet terén, Így pl 60. lap „állítólag Agrippa is zsidó.” Van zsidó Agrippa is és van nem zsidó Agrippa is, de „állítólagos” nincsen. Had-

rian császár az öncsonkítás általános tilalmának keretében megtiltotta a circumcisiót is, ami a 132—135. zsidó felkelés egyik oka volt. A szelíd lelkű Antonius Pius ezt a rendeletet visszavonta, nem bocsátotta ki, mint könyvünk (62.) e jogtörténeti tény ellenében állítja. Ez a Bar Kochba név alatt ismert lázadás oly hatalmas volt, hogy megrendítette a nagy római birodalmat és leverésére a korabeli leghíresebb hadvezért kellett kiküldeni. E világtörténetileg ismert tény ellenében könyvünk azt hirdeti, hogy a zsidók csak a túrészben voltak heroikusak (208.) és zsidó lázadások nem voltak (214). A zsidó történet sok lázadásról tud, még kis zsidó rablóállamról is. Erről Ágostonnak nem kell tudni, de arról, amit a 230. lapon maga mond a zsidókról: „Még a középkorban is előfordult, hogy fegyvert fogtak, így Spanyolországban, Franciaországban. Némely városban rájuk bízta valamely kapunak az őrzését épúgy, mint valamelyik céhre”, tudhatott volna könyve 208. oldalán is. Ép az utolsó években ásták ki az aram papyrusokat, melyek az egyiptom-nubiai zsidó katonai határőrtelepről adtak meglepő felvilágosítást. Nagy Sándor seregében is voltak zsidók és a régi indiai zsidók mai napig jórészt angol zsoldosok. Ágoston a fenti idézet végén azt mondja : „De általában csakugyan nem ékeskedtek harci erényekkel.” Hát nem hallotta soha a „Makkabeus” szót, ahogy mai napig a bátor vitézeket nevezik? Nem olvasta antiszemita olvasmányjaiban, hogy zsidók csinálják az orosz lázadásokat? A történelmi igazság az, hogy nincs élő nép, amely annyi csatát vívott volna mint a zsidó nép. Ágostont, aki a zsidók martyriumát is képes lekicsinyelni (pl. 163., 174.), a középkori zsidó üldözéseket igazolni és azok kezdeményezését zsidóknak tulajdonítani (83—4, 86, 88, 91), a sárga folttal rokonszenvezni (80), koholhatja azt is, hogy Alexandriában már az ókorban vérvádat emeltek ellenük (63) és azt is, hogy az ókorban hadseregszállítók voltak (68). Hogy az ókorban a katona maga látta el magát és hadseregszállítók egyáltalában nem voltak, nem kell tudnia. Hogy az arabok a 7. században a *zsidóktól* vették el Jeruzsálemet (73), holott az akkor, mint az iskolai történetekben is olvasható, a byzanci császársághoz tartozott; hogy a nagy zsidó-üldöző Vicente Ferrer dominikánus zsidó volt (90),

valamint Nicolaus de Lyra is (172), a középkori kereszténység első nagy exegetája, ki csupán függött Rasitól, a nagy zsidó exegetától: olyan állítások, melyek az olvasás aggasztó felületességéről tanúskodnak. Sombartot „ki maga is zsidó” (161) egyszer tanúnak idézi, másszor pedig egyik állítását „túlzott zsidó büszkeségében” mondatja vele (98). És ha Sombart nem zsidó? Aki a zsidókról 320 lapos könyvet ír, miért ne tudja azt, hogy az „anuszin” zsidókból lett kényszerkeresztények és nem „más nemzetből keresztényekből lett” zsidók (249) és hogy az abesszíniai zsidók csak német többszámaban Falaschas, magyarul pedig falasak (ugyanott).

Távolról sem merítettem ki könyvünk botlásait, a már itt felmutatott bibliai, talmudi rabbinikus és történeti ismerethiányok eléggé mutatják azt hogy szerzőnknek nincsen pozitív tudása ahhoz, hogy a zsidóság ügyéhez tárgyi alapon hozzászólhasson. Mint kompilátor sem. Ily romlott alapra építeni nem lehet. Aki bármily ismeretkörhöz ily készültséggel próbálna hozzászólni, kompromittálná a tudományt. Csak a zsidóság 3000 éves múltja, alkotásai és szenvedései közpréda. Materialista az olyan nép, amelynek csak egy szavába került volna, hogy mindenféle matéria birtokába juthasson; gyáva az olyan nép, amely hitéért 2000 év óta az egész világgal szembe szállt. Materialista az olyan nép, amely a legszörnyűbb elnyomás és üldözés közepette csak szent nyelvén 20.000 könyvet meghaladó irodalmat produkált az ismeretek minden ágából. Ha a zsidókat 2000 év óta csak gazdasági érdek vezette volna, mint Ágoston és társai hirdetik, akkor rég nem lett volna már kiről írni. A zsidók törhetetlen ragaszkodása az ősi hithez, a hűség e példátlan jelensége az emberiség történetében, csak a Byronokat hatja meg, a tömeg észre sem veszi.

Általában elfogadott alaptétel, hogy nincs közböns gondolkozás, hogy az igazság hideg kristályforrása nem létezik sehol, mert az emberek nem képesek érzelmeiken úrrá lenni, nem elméjükkel, hanem szívükkel gondolkoznak. Áll ez primitív és művelt emberekről egyaránt. Ezért az igazságért a bölcsészek a gondolkozás mélységeibe szállottak le és az

ethnológusok a vad népekhez vándoroltak el. Kár volt a nagy fáradságért, közelebb is megkaphatták volna, ha a zsidóellenes irodalom termékeit lélektani szempontból teszik tanulmány tárgyává. Hamar meggyőződtek volna, hogy az ész csak az érzésnek a csatlósa. Az ítélet készen van, csak az indokolás hiányzik. Ezt végzi el az ész, már úgy ahogy. De a visszaesések dacára rendületlenül hisszük, hogy az igazság végre teljesen diadalmaskodni fog. A sötétsége'a korlátolt múlt, a világosságé a korlátlan jövő.

Ágoston Péter történeti kisiklásai.

Írta: **Dr. Venetianer Lajos** újpesti főrabbi.

A kisiklás enyhe kifejezését használom, noha már felocsúdtam a meglepetettségből, melyet a megbízhatónak vélt jogtudományi író, az emberi haladás elfogulatlannak tartott zászlóvivője szerzett mindazoknak, kik szíves-örömezt látták. A Zsidók Útja szerzőjének tudományos és társadalmi munkásságát és tagadhatatlanul sok reménységgel tekintettek is az eredményes hatás elé, melyet a szerzőnek súlyos egyéni értékétől joggal feltételezhetek. Kisiklásról szólok, mely mögött azonban — legenyhébb ítélettel is — gondatlanság és könnyelműség rejlik, mert sem felizgult, sem immár megpihent aggyal nem tudom elképzelni szerzőnél a történet ismeretében a tudatos felületesség és szándékos ferdtetés bűnét.

Fejtegetéseinek csak történeti részével akarok ez alkalommal foglalkozni, nemcsak azért, mert szerző maga a történeti múltból vonja le lázító következtetéseit, de azért is, mert ebben a részben a szerző remélhetőleg nem vonja meg tőlem, a zsidó paptól, az elfogultság vádjával illelhető ellenféltől a bírálat jogát. Igaz ugyan, hogy szerző már eleve kitért a felsorolt történeti adatok helyességének ellenőrzését lehetővé tevő legelemibb kötelesség elől azzal, hogy forrásokat nem említ, melyekből adatait merítette és hogy a történeti jelenvégek hamis beállításának megítélését már előre azon kijelentésével igyekezett gyengíteni, hogy a zsidóság történetében „nem mindig lesz igazolható az aprólékos

tényekkel a marxi materializmus, ami nem jelenti persze azt, hogy a történelmi tényekben hiba volna”, (54. l.) aminthogy „az antiszemitizmus érzelemből fakadó magatartás”, „nem lehet objektív okokat, hanem csak szubjektiveket felhozni”, amiért is szerzőnek „az antiszemiták szemével kellett néznie, az antiszemiták szívével kellett éreznie, hogy tárgyilagos lehessen”. (55. és 56. l.) Íme Ágoston Péter, ki mindedig a legradikálisabb, a lehető legmarxibb történelmi materializmus vizein evezett, az érzelemnek emberévé vedlik, amikor a zsidók történetét akarja megérteni; ahol csődöt mondott objektív történelmi tudása és ahol nem állíthatja be előre megalakított rendszerébe a történelmi igazságot, ott az érzelem üvegén át mindent megláthatott, amit szemé-szive kívánt. Persze ilyen módszerrel tetszésszerinti hatást érhet el az ellenőrzésre képtelen tömegnél, melynél talán valóra is válthatja a könyve legvégére szúrt és szerző múltjához nagyon nem méltó fenyegetést rejtő latin idézetet, mely magyarán kifejezve azt jelenti, hogy „Zsidók, hallgassatok a szép szóra, mert különben a poklokot fogom ellenetek felidézni.”

Bizonyára nem akart fenyegetni szerző az idézettel, csak valami nagyot, nyomatékosat akart mondani, hogy emelje a háromszáz lapon elmondottak súlyát, de ezen legvégső szerencsétlen kisiklás teljesen rávilágít szerző „érzelmei”-nek azon szálaira, melyekből a zsidógyűlölet materiális történetét fonja meg, hogy napnál fényesebben bizonyosodjék be, hogy a zsidóság már a messzi múltban mint kereskedő jött a népek közé, „a kereskedő pedig a legtöbb népnél azonos volt a rablóval és tolvajjal”.

Munkához fog tehát az „érzelem” történelmlátásával s kijelenti, hogy „a zsidók már a Krisztus előtti harmadik évezredben kereskedők”. (58. l.) A harmadik évezredben Krisztus előtt! Lehet azon korban még egyáltalán zsidókról beszélni? Hiszen Ábrahámot, az első pátriárkát, ki a babyloniai nagykirálynak, Hammurabinak

kortársa volt, legfőljebb 1800—2000 évek közé helyezi a tudomány s hol van az a forrás, melyből kisüthető volna, hogy Ábrahám (aki még nem „a zsidók”) kereskedő volt?

Szerző „érzelme” mintha érezte volna, hogy kissé túlmesszire lengett ki a tudatlanság ingatag alapjára helyezett nagyotmondásának ingája, amiért is ugyanazon lapon fölényes határozottsággal azt is kijelenti: „Bizonyos, hogy a zsidók már nagyon régen minden foglalkozás fölé a kereskedelmet helyezték; mi más például a József és Fáraó meséje, mint a kereskedelem apotheozisa?” Csak a teljesen elvakult érzelem láthatja az ókori világból felénk tündöklő legnagyobb szociális tettben, mely a tömegnyomor kérdését oldotta meg, a kereskedelem apotheozisát, de a mese kifejezést csak az idevonatkozó tudományban való teljes járatlansága adta szerző tollára, pedig nagyon kevés fáradsággal megtudhatta volna, hogy a Tell-Amarnai ékiratos táblákon 69—79. számok alatt közölt *hivatalos* egyiptomi jelentések Janhamu néven őrizték meg ugyanazt a mesét, mint Egyptom és Kánaán megmentését.

De hát a marxista történetkutató érzelme a kereskedőt akarja a zsidóban horogra kapni s a tényeknek halvány sejtelve nélkül a következő, 59. oldalon mind merészebbé válva már azt mondja: „A zsidókat kereskedelemre már régi hazájukban is buzdította vallásuk, mely úgy rendezte adózásukat, hogy a kereskedőket legkevésbé terhelte. A zsidó papság azokból az áldozatokból élt, melyeket a zsidók Jehovának vittek. Az elsőszülött, az első termés a papoké volt. Még elsőszülött gyermekét is meg kellett váltania a zsidónak egy sekel pénzért a kohanitától. Az iparos első készítményére a zsidó mesteri jogszabálymagyarázat terjesztette ki az adózást. Csak a kereskedőre nem tudták ezt az adót kiterjeszteni.” Bizony kár, hogy a mai adózási rendszer, mely legjobban sújtja a zsidó krajzlerost, már a bibliai korban is nem létezett, Ágoston Péter rendszere szerint

akkor soha nem lett volna kereskedő a zsidó. Nem terjeszkedhetünk itt ki fenti idézet minden egyes mondatában foglalt ténybeli helytelenségre, csak az iparos első készítményéről tett közlés valótlanágát emeljük ki s hangsúlyozzuk, hogy az egész bibliai korban a zsidó egyáltalán nem volt kereskedő, de nem az adózási rendszer miatt, hanem mert Palesztinában a zsidó állam minden ízében agrárállam volt. Elvégre itt nem egyéni elfogásról lehet szó, a Biblia nyitva áll mindenki előtt nemzsidó fordításokban is, csak el kell olvasni s bárki is megszerezheti a meggyőződést, hogy a Biblia egész törvény rendszere földművelő állam viszonyait szolgálja. A kereskedelmi forgalmat a Szentföldön a kanaáni öslakók és a filiszteusok bonyolították le; „Kánaánnak van kezében a hamis mérleg”, mondja Hosea próféta 12. f. S. versében és Salamon Példabeszédei (31., 24.) közt azt olvassuk a derék asszonyról, hogy: „Kendőt sző s eladja a kanaánnak”, amint ma mondanók: a zsidónak – a kereskedőnek. Az egész Bibliában csak Salamon király korából vannak adatok, hogy az ország gazdasági és politikai fellendülése nagyarányú behozatalt és kivittelt tett szükségessé; gabonát és olajat vittek ki Föníciába, lovat és hadiszekereket hoztak be Egyiptomból, s a király hajókat küldött Tarsisba és Ophírba, honnan ezüstöt, aranyat, vasat, majmokat és pávákat hozatott; de éppen Salamon volt az, aki I. kir. X. 15. szerint adót, vámot szedett az államkincstár javára a kereskedőktől. Bizonyos, hogy ezek a kereskedők nem voltak zsidók, mert még Ezsajás és Zephanja próféta is kanaánnak és filiszteusnak mondja a kereskedőt, sőt még az utolsó prófétának, Nehemiának tanúsága szerint (III. 31., XIII. 15.) még a babyloniai fogság után is föníciaiak tartották kezükben a szentföldi kereskedelmet. A bibliai tudomány ma már nem áll azon a fokon, amelyen a Szentírás közléseit egyszerűen a hitelenség közlegyintésével lehet elintézni s helyükbe utólagosan konstruált történetlátást tenni. Ma már a Biblián kívül álló s ellenséges körben

készült hiteles történeti felíratok állanak rendelkezésünkre, melyek megerősítik a közlések hitelességét. S nem kell szaktheológusnak sem lenni, hogy meggyőződjünk ezen hitelességről, annyira népszerűsítve van már hivatott keresztény tudósok részéről ezen tudományág, hogy csak kis komolyság kell az igazság megismerésének akarásához. Ágostonban ez az akarat hiányzott, különben még azt is megtudta volna, hogy még a Biblia utáni korban sem zsidók voltak a palesztinai kereskedők, hanem a görögök! Persze ilyen merész tájékoztatáságnál ne csodálkozzunk azon, ha szerző azt a bosszantó és kacagtató kijelentést teszi, hogy „mielőtt a zsidók más népek közé keveredtek, önálló országuk volt, mely barbár népek országai között terült el”. (60. 1.) Megvallom, hogy amikor e mondatot olvastam, letettem a könyvet, nem voltam további tartalmára kíváncsi s akkor vettem ismét kézbe, midőn e lapok érdemes szerkesztője megtisztelt a felszólítással, hogy írjak a könyv történeti tartalmának értékéről. Hamarjában nem tudom, hogy a tudatlanságot, vagy a bátorságot csodáljam-e, mellyel szerző így merészeli elintézni Egyiptom és Asszír-Babylonia kultúráját, mely két világbirodalom közé volt ékelve s amely két világbirodalom országutja és állandó ütközőpontja volt Palesztina!

Aki ekkora történelmi készültséggel tárgyal történetet és minden forrástanulmány nélkül akar tanulságokat meríteni a múltakból, az a tények ismerőjéből csak sajnálkozó mosolyt válthat ki, midőn az ókor „barbár népeinek” lelegyintése után (ugyanazon az oldalon) a római zsidó kereskedők befolyásáról szólva (természetesen szintén légből kapottan) azt mondja: „Július Caesart ők segítik egyeduralomra s ennek fejében felmenti őket minden katonai szolgálat alól. Augustus megengedi, hogy maguk közt adót szedjenek Palesztina számára. A római közéletben is csakhamar szerepre jutnak. Heródes és állítólag Agrippa is zsidó.” Persze, hogy zsidó volt Heródes is, s nemcsak állítólag

Agrippa is, sőt két Agrippa is; de úgy látszik, szinte föl se merem tételezni, hogy szerző e csodálkozásánál Agrippára, az aktiumi hősré, Oktavianus konzultársára gondolt; az tényleg nem volt zsidó s nem hiszem, hogy azt valaki valaha szerzőn kívül állította volna. Ami pedig Julius Caesart illeti, valósággal a zsidók segítették uralomra, de nem a római zsidó kereskedők befolyásos politikájával, hanem azzal, hogy a segítségére siető Mithridates seregét minden szükségessel ellátták s azonkívül saját maguk közül küldöttek a Palesztinai zsidók három-ezer főnyi válogatott harcost az egyiptomi csataterre, ami eldöntötte Caesar győzelmét. Ez tény, ez a történeti valóság. S ha a következő oldalon folytatja a római kereskedők hatalmáról kiesztelt meséit s azt mondja, hogy „a rómaiak nem szerették a zsidót, mert versenytársat láttak bennük”, úgy igazán elismerjük, hogy nem szerették a zsidót, mert versenytársat láttak benne, de nem a kereskedelemben, hanem a katonai erényekben. A római világbirodalom összes háborúi közt a legvéresebbek, a legnagyobb veszteséggel járók a palesztinai harcok voltak; ha tudjuk, hogy Jeruzsálem, Mazada és Betar sziklafalai alatt hány százezer harcedzett hőst áldozta fel a római hatalom s ha tudjuk, hogy Hadrian császár az utolsó palesztinai szabadságharc leveréséről a római szenátusnak küldött jelentésében elhagyta a szokásos bevezető szavakat: „Én és katonáim jól vagyunk” és hogy e kétes győzelem után megjelenve Rómában, nem vonult be Hadrian diadalmenetben az örök városba, úgy megértjük, hogy miért nem szerették a rómaiak a zsidót.

Nem kevésbé válik szerző nevetségessé azzal a kísérletével, hogy — habár a történet meghamisításával is — érzelmeivel megkonstruált rendszerében a zsidó kereskedő fogalma mellett a zsidó zsidó és a nemzsidó zsidó fogalmát a jelenkori áramlatok színezésével vetítse vissza a múltba mint eredendő bünt. A kereszténység első századáról szólva, beszél a zsidók közt „már

ekkor” létezett két irányzatról, a farizeusokról és a liberálisokról, kiket pár sorral odébb már neológoknak és orthodoxoknak nevez (62. 1.); nem akarunk kifejezéseken nyargalni, még csak fel sem hányjuk neki azt, hogy nem „már ekkor”, hanem harmadfél századdal előbből van szó a történetben farizeusokról, kiknek megértése s méltatása céljából csak a keresztény Travers Herford 1913-ban megjelent munkájára hívom fel szerző figyelmét. De nem hagyható szó nélkül szerző teljes tájékozatlansága, midőn a kereszténység gyors terjedésének meggátlását igyekszik megtalálni a farizeusok törekvésében, „kik hatalmas szövetséget találtak a kereskedelemben, melynek nemzetközi része a mindenféle lakó zsidók kezébe került”. Tessék elolvasni Schurer és Harmack keresztény tudósok könyveit s belőlük megtudhatja az érzelmektől ment tiszta igazságot, hogy mennyit köszönhet a kereszténység a zsidó farizeusoknak.

Könyvet kellene írnom, nem hírlapi cikket, legalább akkorát, mint Ágoston Péteré, ha nyomról-nyomra követve tévedéseit, ismerethiányait, hamis beállításait minden mondatán külön bizonyítanám, hogy lesiklott az igazság útjáról. Az eddig említettek is eléggé rávilágítanak azon érzelemsötétségre, mely szerzőt könyve megírására, de nem az igazság hirdetésére indították. Csak néhány szemelvényt óhajtok még idézni a legjellemzőbbek közül, melyek különösen tanúsítják szerző érzelemvilágát.

„A keresztények közt a rabszolgakereskedelem nagyon népszerűtlen volt s miután főleg zsidók voltak a rabszolgakereskedők, a zsidók elleni gyűlölet csak annál inkább megnőtt. Ezért vált el a nyugaton a kereszténység sokkal előbb a zsidóságtól, mint a Keleten.” (69. 1.) Honnan tudja mindezt Ágoston úr? Miért nem említi forrásait? S hogy Keleten, meg nyugaton külön vált el a kereszténység a zsidóságtól? Jó, hogy Ágoston Péter már jogakadémiai tanár, ha még kis gimnazista volna,

bizonyára megbukna egyháztörténetből. S hogy főleg: zsidók voltak a rabszolgakereskedők? Szerző, ki különben a történelmi materializmus híve, tudja jól, hogy a keresztények közt még akkor sem lett volna népszerűtlen a rabszolgakereskedelem, még ha az evangélium a leghatározottabban eltiltotta volna is, mert a rabszolgaság intézménye gazdasági életszükséglet volt; de hát az evangélium nem tiltotta, el, sőt lelkére beszél a rabszolgáknak, hogy csak engedelmesek legyenek (I. Kor. VII. 21., Eph. VI. 5.): mint történész azt is tudja, hogy a legkeresztényebb Spanyolország honosította meg Dél-Amerikában az embervásárt s hogy éppen egy Las Casas nevű spanyol pap (nem rabbi) vitt ki rengeteg sok mohamedán foglyot s adta el bányák művelésére Dél-Amerikában, ahol még 1860-ban is négymillió rabszolga volt; s hogy 1816-ban, amikor Londonban az európai államok eltörölték a rabszolgakereskedést, éppen a leghitbuzgóbb Spanyolország és Portugália csak azzal a feltétellel írta alá az egyezményt, ha 400.000 font sterlinget kap kártérítés címén. Úgy-e, nem megvetendő megváltási összeg, ha már 17 évszázaddal előbb is „népszerűtlen” volt a rabszolgakereskedés. Abban igaza van szerzőnek, hogy „a kereszténység azzal küzdött a rabszolgakereskedelem ellen, hogy megtiltotta, hogy a zsidónak másvallású rabszolgája lehessen”. (72. 1.) Ez tény; zsidónak nem volt szabad keresztény rabszolgát tartani, egyrészt azért, mert ezek a rabszolgák feltűnő nagy számban tértek át a zsidó hitre, ami pedig semmi másnak nem volt tulajdonítható, mint éppen a zsidó rabszolgatartók emberséges bánásmódjának, másrészt pedig azért, hogy ezáltal a hatalmasok ingyen juthassanak rabszolgához. Ezek materiális történelmi tények.

De hát az érzelem nem törődik a valósággal, melyet úgy tüntet fel, minőnek látni akar, minek folytán jogtudóstól éppen nem várt olyan kijelentést kell hallanunk,, mint „Fülöp Ágost francia király 1180-ban kiűzte a zsidókat, mert nem fizettek annyit, amennyit a király kért

tőlük. Ez az eljárás kétségtelenül menthetetlen, de nem kevésbé menthetetlen a francia zsidóknak ezt megelőzőleg hozott az a határozata, hogy a zsidó hitelezőnek nem szabad zsidó adósát nemzsidó bíró elé állítani. (79. l.) Csak előre beállított érzelm logikája képes ezt a két dolgot ilyen összefüggésbe hozni. De ez csak a kisebb hiba. A nagy hiba abban rejlik, hogy szerző nemcsak a világtörténetben járatlan, nemcsak az egyháztörténetet nem tudja, de mint jogakadémiai tanár a jogtörténetet sem tudja; ha pedig tudja, úgy még nagyobb a hiba, mert akkor szándékosan nem mondott valóságot. Szerzőnek tudnia kell, hogy a zsidóknak egymásközi pereikben már a római leigázás korszakában is saját bíróságai előtt volt joguk keresni az igazságot; tudnia kell, hogy az egész középkorban mélyen az újkorig minden testületnek, minden céhnek megvolt a maga bírósága; tudnia kell, hogy a zsidók minden országban letelepedésük alkalmával kapott szabadalomlevélben biztosítva kapták egymásközi pereikre ezt a saját bírósági jogot, mely jog nélkül le se települtek volna, mert csorbítatlan igazságot csak saját bíróságaiknál remélhettek a zsidóval szemben; s ha megnézte azon francia határozatot, úgy azt is tudnia kell, hogy azért hozatott, mert akadtak olyanok, kik a zsidó bíróságot ki akarták játszani, ahol igaztalan ügyükre nem tudtak szankciót elérni. Ez a határozat nem azt jelenti, amit szerző mond róla: „ez mutatja a hatalmat, mellyel a zsidók rendelkeztek”, (79. l) hanem azt, hogy minő élet-halálharcot kellett vívniok, hogy megóvják a történeti materializmusban gyökerező tényezők adta létfeltételüket.

De az érzelm történetlátása a keresztes vitézek fosztogatásait s tömeggyilkolásait is „a világtörténelem szempontjából csak epizódnak tekinti” (77. l.); egész Németországban, a Rajna-vidéktől fel Prágáig patakokban ömlött a zsidók vére s az érzelmes szerző nem lát egyebet, mint csak epizódot, nem látja az eltévedt hit hatása alatt lerongyolódott lelketlen emberi erkölcsöt! S ha né-

hány oldallal tovább (80. l.) a megszegyenítő sárgafolt-ról azt mondja szerző: „Téves felfogás, hogy a kereszténység ezzel kegyetlenkedett; nem, a kereszténység ezzel csak ugyanazt tette 1215-ben, amit a zsidók 1215-ig tettek: elkülönítette magát; a zsidók azért hordtak megkülönböztető ruhát, mert magukat különbeknek tartották, mint a nemzsidókat; most a nemzsidók ébredtek erre a hitre és megparancsolták a zsidóknak, hogy most már kötelességként hordják tovább a megkülönböztető jeleket”, úgy szerző elnyerhetné a legmagasabb pályadíjat, melyet minden logikát felrúgó gondolkodásra tűznének ki. A zsidók soha nem hordtak megkülönböztető ruhát, mindig azon ország divatja szerint öltözködtek, melyben laktak. A kaftán maga, melyet szerző oly sűrűn lát Nagyváradon, nem zsidó öltözék, hanem lengyel nemzeti viselet volt, melyet a lengyel zsidók *is* hordtak s azt mindenben megnyilatkozó konzervatív hajlamuknál fogva meg is tartottak. De különben — ezen újkori kivételtől eltekintve — zsidók soha és sehol nem hordtak más ruhát, mint aminőt ott viseltek, ahol laktak, holott az 1215-iki lateráni zsinat határozata *megebélyegzés* akart lenni! Érthetetlen, hogy az emberi jogokért és egyenlőségért oly nemes hévvel küzdött Ágoston Péter ne lásson egyebet a sárgafoltban, a vörös köpenyben és csörgő sipkában, mint a lateráni zsinaton egybegyűlt egyházfők ártatlan kedélyeskedését!

Ez még érthetlen, de a következő gondolatmenet már annyira megdöbbenő, hogy pathologiai jelenséget kell feltételeznünk. „Kegyetlenek voltak?! De vajjon mennyit szenvedtek azok az alattvalók, akiktől az adót a zsidók kipréselték, akiktől az adósságot behajtották? jóllehet nem kapott olyan nagy összeget, mint amennyiért perelték. Megölték a zsidók gyermekeit és szüleit. De hát hány gyermek és agg halt meg azért, mert az adót behajtó mindent elvitt?! Üldözték a zsidókat. Igaz, de miért árulkodtak egymásra?! Szolgaként kezelték a zsidókat. De miért volt a pápának, miért a spanyol és

francia királyoknak akkor zsidó az orvosa, zsidó a csillagásza, mikor legjobban üldözték a zsidókat?” (86.1.) Ez tiszta pathológiai jelenség, mely nem más, mint az érzelmi történetlátás perverzítése. Szerző nagyon jól tudja, hogy a zsidó nem nagyon kegyetlenkedhetett az adósság behajtásával, mert a történet nagyon is sok esetet tud levélölésekről, adóslevelek megsemmisítéséről; azt is elképzelheti, hogy nem volt soha a világon annyi zsidó, hogy belőlük mindenüvé juthatott volna adóbehajtó; hegy a pápáknak, királyoknak miért volt épp üldözések idején zsidó orvosuk? Nem a pápák és királyok érdeme, hanem a zsidó orvosoké. Mit szolt volna Ágoston Péter a berlini Israel professzorhoz, ha a véres pogromok idején vonakodott volna a carevics betegágyához menni?

Még csak egyet. Szerző a 88. oldalon ezt mondja: „A zsidó nemzeti mozgalomnak és szellemnek feltámasztását ugyanaz a körülmény vonta maga után, mint Krisztus születése után, t. i. akkor a héber nyelvhez, most a chaldaeushoz vagy arameushoz mind több zsidó hűtlenné lett s délen a spanyol nyelv elrontásával, északon a német nyelv elrontásával csináltak zsidó zsargon. Természetes, hogy a zsargon nem tudatos, erre irányuló törekvésnek eredménye, hanem a beolvadási folyamat egyik jelensége.” *Ez már* valóságos „Leistung” a tények nemismerésében. Hát a beolvadási folyamat jelensége a zsargon? Hiszen épp ellenkezőleg! Hiszen a zsargon úgy keletkezett, hogy a középfelnémet nyelv virágzása idején az ezen nyelvet akkoriban tisztán beszélő zsidókat kiűzés vagy társadalmi elszigetelés útján teljesen elzárták a német nyelv eleven fejlődésével haladó német néptől és irodalomtól, miáltal a mai napig az újfelnémet vált élő, irodalmi nyelvvé, holott a zsidók mai napig megőrizték a Niebelungenlied nyelvét. Nem beolvadási folyamat jelensége a zsargon, hanem élő nyelvtörténeti szótár. Ugyanez áll a spanyol zsidókra, kik maguk közt még ma is azt a spanyol nyelvet beszélik, me-

lyet őseik a 15. század végén hoztak magukkal Kasztíliából.

Nem folytatom. Kérdések rajzanak agyamban, mikre nem találok feleletet. Radikális szociológusnak, az emberiség bajnokának, az igazság fáradhatatlan keresőjének, a meg nem téveszthető tudomány ápolójának képzeltem eddig Ágoston Pétert, a jogtudóst és emberbarátot. Könyvének elolvasása után szerettem volna néhány közelebbi adatot tudni személyéről, hogy véleményt alkothassak, s a Lexikonhoz nyúltam. Kétségtelennek tartottam, hogy megtalálom a Lexikonban. Elővettem a Pallast, s íme ezt találok benne: „Ágoston Péter, jezsuita hitszónok és egyházi író, született Szent-Léleken 1616-ban.”

Becsaptam a Lexikont.

Nem, ez nem a mi Ágostonunk!

Az aktuális zsidókérdés.

Írta: Székely Ferenc.

Tisztelt Szerkesztő Úr, amikor azt a könyvnyelmű ígéretet tettem, hogy írni fogok *Ágoston Péter* könyvéről, nem sejtettem, hogy milyen kellemetlen feladatot vállalok. Hogy t. i. szavamnak állhassak, végig kellett tanulmányoznom a „Zsidók útját” és megállapíthatom, hogy ez igazán nem öröm és élvezet. Elég objektívnek tudom magamat, hogy tökéletes elfogulatlansággal tudjak végigolvasni egy a zsidókról írt komoly tanulmányt, sőt bizonyos vagyok benne, hogy egy jól megírt antiszemita munkának is méltányolni tudnám az írói kvalitásait. Ágoston professzor úr könyve azonban se nem tudományos, se nem irodalmi munka, hanem egy szorgalmas de sivár kompiláció, amelyben nincs egy új szó, nincs egy eredeti gondolat. A szerző összeszedett a zsidókérdéssel foglalkozó száz különböző nyomtatványt, feltalálja belőlük azt a sok tücsköt-bogarat, ami Rohling, Ahlwardt, Stöckertől Istóczyig és Verhovay Gyuláig a zsidók ellen íródott, felemlít azután (mert Brutus becsületes ember) némely ellenkező véleményt is és rábízva a nyájas olvasóra, hogy vonja le mind-ebből a végső következtetéseket. Ő maga (a tisztelt szerző) természetesen távol áll attól, hogy azt a sok rágalmat, amit antiszemita írók évszázadok folyamán a zsidóságra szórtak, mint például a vérvád meséjét, elhiggye, de azért

megemlíti, hogy „*egyetlen konkrét látszatú vád van a zsidók ellen és ez a vérvád*”. Végül pedig a zsidóknak azt a böles tanácsot adja, hogy keresztelkedjenek ki, amivel csakugyan a kérdés elég gyökeresen meg volna oldva. A tisztelt szerző azonban elfelejti, hogy ugyanazt (vallásuk elhagyását) e legutóbbi évezredek alatt már mások is és pedig igen nyomatékos formában ajánlották a zsidóknak, hogy többeket ne említsek Antiochus Epiphanes, Vespasianus, Torquemada és mások, de mindig eredménytelenül. Sőt ha meggondoljuk, talán kár is lett volna, ha máskép történik, mert különben megszűnt volna ugyan a zsidóság, de nem született volna meg a kereszténység.

De bocsánatot kérek, akaratom ellenére belemegyek a részletekbe, holott ezt kerülni óhajtottam volna, mert voltaképen csak nagyjában óhajtok foglalkozni Ágoston Péter könyvével, különösen abból a szempontból, hogy megvan-e ebben a műben az a két nagy tulajdonság, amely egyedül igazolná annak megírását: az időszerűség és a belső igazság. Kezdem az időszerűségnél és kérdem: csakugyan nincs ma Magyarországra és a magyar nemzetre nézve fontosabb és égetőbb kérdés a zsidókérdésnél? Hiszen ha nem csalódom, benne vagyunk egy az emberiség történetében eddig még példátlan méretű világháború kellős közepén. Úgy tudom, hogy az emberiség húsz millió katona és százezer ágyú közreműködésével tárgyalja azt a kérdést, hogy milyen legyen ezután a világ képe. Úgy tudom, hogy Oroszországban oly nagy események történnek, amelyek mérőkövei lesznek az emberiség fejlődésének, sőt úgy vagyok értesülve, hogy igen komoly férfiak és nagy nemzetek azon gondolkoznak, hogy

megalkotván egy nagy államszövetséget (Mittel-europát) ily módon védekezhetnek az ellenség túlereje ellen és hogy viszont a másik oldalról már mutatkoznak a kontúrjai egy még ennél is sokkal nagyobb csoportosulásnak, az angolszász világszövetségnek, mely magában foglalná Angliát, ennek gyarmatait és az Amerikai Egyesült államokat, esetleg a Kínai birodalmat is. Úgy tudom továbbá, hogy az entente tervei szerint az Osztrák-magyar monarchia felosztatnék és ilyképen Magyarországra nézve a *lét vagy nemlét kérdése* a legridegebb formában fel van vetve. Nem gondolja-e a t. szerző, hogy ezek mégis csak előbbrevalóbb dolgok a rituális vérvádnál?

De még ha ezektől a legizzóbb kérdésektől el is tekintünk, ha feltesszük, hogy a Gondviselés kegyelme folytán hazánk baj nélkül kerül ki a nagy világkrízisből, akkor is jön még egy sor apróbb kérdés, mint például a következők:

1. *Magyarország anyagi rekonstrukciója.* Miképen viseljük a háborúokozta óriási terheket. Miképen fokozzuk az ország teherbírási képességét (többtermelés, földbirtokpolitika, államvasutak helyreállítása és fejlesztése, víziutak). Miképen állítsuk helyre pénzünk értékét?

2. *Népesezési és közegészségi kérdések.* Anya- és csecsemővédelem, harc a tüdővész és más fertőző betegségek ellen, kivándorlás és visszavándorlás.

3. *Politikai és nemzetségi kérdések.* Románkérdés, délszláv-kérdés, Bosznia és Hercegovina, állami közigazgatás, választójog stb.

Úgy vélem, hogy mindezek a kérdések a történendők és megoldandók legelső sorában állanak és mindenesetre jóval sürgősebbek a zsidókérdésnél. Ennélfogva nem oszthatom a

szerzőnek a könyv előszavában kifejtett azt a nézetét, hogy „ezért többszörösen égetőbb ma a zsidókérdés, mint volt a világháború előtt.” Sőt még továbbmegyek, úgy találom, hogy Magyarországon az államra és a nemzetre nézve zsidókérdés sem a háború előtt nem létezett, sem a háború után nem fog felmerülni. A zsidókérdés hazánkban az emancipáció, recepció és a polgári házasság folytán véglegesen megoldatott. Hátra van még egy csücske: a magyarországi zsidó egyház megalkotása, illetve az autonómia. Ez azonban inkább a zsidóság belügye, amit majd, akkor, amikor, testvéri megértéssel és az állam jóakarató segítségével magunknak kell megoldanunk.

Tudomásom szerint Magyarország zsidó hitvallású polgárai rendesen fizetik adóikat, kötelességeiknek békében és háborúban ép úgy megfelelnek, mint bármely más felekezet hívei, törvénytisztelők, soha külső ellenséggel nem cimborálók, hasznos és munkás polgárai a hazának, a magyar nyelvet lelkesedéssel és bámulatos eredménnyel felkarolók, a nemzeti áldozatkészség, a köz- és magánjótékonyság terén példaadók. Igazán nem tudnám, hogy micsoda „kérdések” volnának az államra nézve a zsidókat illetően megoldandók. Szó lehetne talán a galíciai beszivárgásról. Ez azonban egyszerű policiális kérdés. Minden államnak természetes feladata, hogy a nem kívánatos elemeket értsd ezalatt a rendes foglalkozással nem bíró züllött egyéneket, bármilyen vallásúak legyenek, magától és polgáraitól távoldja és a bevándorlást észszerű erkölcsi és anyagi feltételekhez kösse. Ez áll keresztényre és zsidóra egyaránt. Hogy ez a mai világesemények közepette „kérdés” volna, amely száz és száz fontos és égető dolgot megelőzőleg

homloktérben állna, oly vicinális bölcsesség, mintha valaki azt mondaná, hogy a magyar nemzetnek ma nincs fontosabb kérdése mint a Pece szabályozása vagy Várad-Olaszi csatornázása. Ennyit az Ágoston könyvének belső igazságára nézve.

Miért kellett tehát a jó régi zsidókérdést megint felmelegíteni és miért kellett ezt épen Ágoston Péternek tennie, aki eddig a radikális szabadgondolkodó tábornak egyik kitűnősége volt?! Ezt a csodálatos jelenséget másképp megérteni nem tudom, mint olyformán, hogy a tisztelt szerző egy napon arra a nyugtalanító gondolatra ébredt, hogy élete hajója helytelen irányban halad. Ő és sok más ezelőtt abban a véleményben volt, hogy radikális áramlat viszi őt legbiztosabban az óhajtott célhoz és ma egészséges érvényesülési ösztöne azt sejteti vele, hogy a szél megfordult és az ellenkező áramlatok azok, amelyek sikerrel biztatnak. Mit tesz ilyenkor az okos és erélyes férfiú? Bevonja radikális meggyőződése büszke vitorláit és bemenekül a kongreganizmus biztos révébe, elhozva engesztelő áldozatul a múltért az erre régtől fogva praedestinált szegény zsidót.

Bizton hiszem, hogy a megtért bűnös ezúttal is kedvesebb lesz száz igaznál, aki sohasem vetkezett és hogy ilyképen „A Zsidók Útja” át fog alakulni „Az Egyetemi Professzura Útjává” vagy „Az Olcsó Mandátum Útjává,” amit mindannyian, akik hozzászoktunk, hogy emberek versengését, emberek törtetését filozófiai higgadsággal szemléljük, megértő mosollyal fogunk tudomásul venni.

. . . Ámde mit tesz Ágoston professzor úr, ha minden józan várakozás ellenére a szél újból megfordul ?

A jogakadémiai tanár és a zsidó erkölcs.

Írta: **Dr. Bernstein Béla** nyíregyházi főrabbi.

A nagyváradai társadalomtudományi társulat előfizetési felhívása folytán egyik kiadványának birtokába kerültem. Megrendeltem Ágoston Péter „A zsidók útja” munkáját, mert a címe vonzott. Nem tagadom, előre bizonyos aggály fogott el, vajjon nem-e zsidóellenes munkával lesz dolgom, hisz oly kevés a barátunk és oly sok az ellenségünk, aki nyilvánosan foglalkozik velünk. Mit várhatok tehát egy jogakadémiai tanártól, aki nem zsidó és rászánja magát, hogy a zsidókérdésről nagyobb munkát ír? Őszintén elmondhatom, egy percre sem kívánnám tőle, hogy filozemita legyen és azzal fogtam könyve olvasásához, hogy teljesen megelégszem, ha viszonylagos objektivitást találok nála, amennyiben tartózkodik a két végtől és törekszik emberileg igazságos mértékkel mérni, ha szigorúan bírálja is a zsidóságot. Ágoston úrnak azonban nem ez volt a célja, hanem könyve, tele a sokféle ellenmondásokkal, a báránybőrbe bújt farkas példáját illusztrálja és hamis cégér alatt árulja hamisított borát.

Amikor a munka elolvasásához fogtam, azt hittem, komoly tudóssal állok szemben, ki alapos tanulmányok után fogott munkájához, legalább ezt a látszatot kelti művének beosztása. Véleményemet alaposan megváltoztatta a könyv áttanulmányozása. Ahogy Á. úr a talmudot és ezzel összefüggésben a Sulchan Aruchot tárgyalja, az a legkárhózasabb felületesség, amit komoly tudós sohasem engedne meg magának. Hisz A. úr igen

kitűnő nemzetgazdász lehet anélkül, hogy a talmudot és a Sulchan Aruchot ismeri, de akkor ne is írjon ezekről. Ha pedig azt hiszi, hogy művében erre okvetlen szüksége van, akkor dolgozzék, tanuljon és ismerje meg azt a két hatalmas irodalmi jelenséget, melyeket bizonyítékul fel akar használni és ne elégedjék meg azzal, hogy tudatlan antiszemita hamisítványokat egyszerűen kiír és azoknak az ő tudományos színezetű előadása által nem csak publicitást, de hitelt akar szerezni.

A. szerint (182. 1.) a Sulchan Aruch a talmudnak az a kivonata, melyet Quaro (sic) József rabbi 1565-ben adott ki. Ez persze nem igaz, mert a S. A. nem a talmud kivonata, hanem az összes vallási hagyomány kodifikálása, mely a legrégebb időtől Karó József koráig terjed. Az sem áll, hogy az „*az orthodox zsidóságnak legfőbb erkölcsi és jogforrása*”, hisz maga a szerző néhány sorral alább ellentmond ennek, mikor azt írja, hogy az egész könyv a terített asztal nevet kapta s *minden zsidó kötelező gyűjteménynek ismeri el.*”

Most azután Á. a Sulchan Aruch negyedik részéből, a Chosen hamispátból (nem mint ő folyton hibásan írja: chosem), persze nem a saját ismerete és ellenőrzése alapján, hanem amint valami antiszemita hamisítványból kiírta. Íme az első idézet: 28/3 fejezete (helyesebben 28 fej. 3. §.) szerint „a zsidónak nem szabad zsidó ellen nemzsidó javára vallani.” Ez így nem áll, hanem a §. a következő: Ha Akum (pogány) követeli zsidótól tartozását és van zsidó, aki tanúskodhatik az Akum mellett a zsidó ellen, más tanú azonban nincs, csak ő, az Akum pedig azt követeli, hogy tanúskodjék neki oly helyen, ahol az Akum *egy* tanú vallomása alapján behajthat pénzkövetelést, akkor tilos a zsidónak tanúskodni; ha azonban az Akum előre kijelölte a zsidót, hogy tanúja legyen, akkor chillul hasém (Isten nevének megszenteltelítése), ha nem tanúskodik. Úgyebár ez egészen más, hát még ha az előbbi §-t látjuk, ahol bizonyos esetben zsidószámára is eltiltja az *egy* tanú vallomását.

„156/5. fejezete szerint a goj pénze uratlan, aki előbb jön, elviheti.” Tiszta hamisítás! 156. fej. 5. §-ban szó sincs ilyesmiről, egész más a tárgya, de igenis 194. fej. 2. §. a következőt mondja: Ha zsidó Akumtól földet vesz és lefizeti az árát, de mielőtt birtokba vette volna, egy másik zsidó okkupálta, úgy az utóbbinak van joga hozzá, az elsőnek csak pénzét kell megtérítenie, mivelhogy az Akum azonnal, amint a pénzt átvette, feladta tulajdonjogát, a zsidó azonban nem szerezte meg birtokául, míg nincs a szerződés kezében; ennél fogva *az a föld* a közbeneső időben, a pénz átadása és a szerződés átvétele között) *gazdátlan jóság volt* és a primus occupansnak van igaza. Ugyanez a törvény röviden 274. fej, 1. §., ahol hivatkozik a 194. fejezetre. Minderről meggyőződhetett volna A., ha dr. D. Hoffmann, Der Schulchan Aruch (Berlin, 1885.) művét, melyet különben egyszer idéz is. alaposan átolvassa, ha becsületes tudós gyanánt az igazságot keresi; megtalálta volna ott a 34—35. lapokon az egész tárgyalást és nem idézte volna az antiszemita hamisítványt. Ugyanott (106. l.) megtudta volna, hogy Akum nem egyszerűen nemzsidó, tehát keresztény, mert a Sulchán Aruch eredeti szövege mindig különbséget tett bálványimádó és nem bálványimádó között, csak a cenzúra csinálta ezt az általánosító kifejezést, mely „csillagok és planéták imádóját” jelenti. Megtudhatta volna azt is, mit mond a S. A. a nemzsidóról, az idegenről stb. De hisz neki nem ez volt a célja!

Épp így „176/2. fejezete szerint, ha a zsidó segédje megcsalja a nemzsidót, a haszon a zsidó gazdáé”. Egy árva szó sincs ott erről, hanem a társas üzlet törvényeiről. Megint hamisítvány! „227/6. fej. szerint a nemzsidóval szemben nincs csalás, mert írva van: testvéredet meg ne csald.” Hamisítás; testvéredet meg ne csald, sehol sem áll a tórában, de igenis Mózes III. 25., 14.: (Károli Gáspár fordítása szerint) Ha pedig eladsz valami eladnivalót a te felebarátodnak, vagy vásárolsz valamit a te felebarátodtól, egymást meg ne csaljátok! Különben az

egész, amit 227/6-ból idéz, egy árva szóval sincs ott! „283/1. fejezete szerint, ha nemzsidó meghal, akinek zsidó tartozik, akkor csak úgy kell megfizetni a tartozást, hogyha más nemzsidók is tudnak róla.” Ez az egyetlen idézet, mely így feltalálható, nem ugyan a S. 4. szövegében, hanem Iszerlesz Mózes jegyzetében, de ennek is van előzménye, amennyiben a §. arról szól, vajjon elismerje-e a zsidó törvény a pogány örökösödési jogát és eszerint az elhunyt örököseinek tartozik-e a zsidó fizetni? Erre vonatkozik a megjegyzés, hogy ha tud a tartozás felől más pogány is, úgy, ha nem is jog szerint, de kiddus hasém (Isten nevének szentesítése) kedvéért meg kell a tartozást az örökösöknek fizetni.

Íme, így festenek Ágoston úr pontos Sulchan Aruch idézetei, melyeket ő ugyancsak az antiszemiták nevében idéz, láttuk, hogy mennyi alappal, de amelyekről aztán ő is azt mondja: „bizonyos, hogy ezek a szabályok azt igazolják, hogy a zsidó erkölcs nem tekinti a zsidót a nemzsidóval egyenlőnek, (tulajdonképpen fordítva kellene szerzőnek írnia: a nemzsidót a zsidóval egyenlőnek), csakhogy ez a középkor felfogása volt és a nemzsidók más eszközökkel, de épenúgy jártak el a zsidókkal szemben.” Milyen igazságos a tanár úr!

Épp így abszurdum A. idézete (185. 1.) „a Sulchan Aruch 228. traktátusa szerint”; hisz maga mondta, hogy négy részből áll a nagy mű. Így az idéz, akinek fogalma sincs a Sulchan Aruchról, csak utána ír másnak. Amit pedig idéz, hogy ha valamely zsidó megbánta tett ígértét, akkor valamely előkelő rabbi, vagy községének három férfi tagja feloldhatja, szintén hamis. Mert ez a szabály, Joré deáh 288. fej., tisztán *magánfogadalomról* szól, melyet az illető meg gondolatlanul vagy felzúdulásban tett és teljesíteni nem tud. Akkor kérhet feloldást vallási kollégiumtól, mely megvizsgálja a fogadalmat és csak ha meggyőződik, hogy van alap rá, oldja fel azt. „Mások azt mondják — idéz tovább a tudós tanár, — hogy a 619. traktátus szerint . . .” no, már szeretném azt

az embert látni, aki a Sulchan Aruch 619. traktatuszát nekem megmutatja! Akkor hajlandó vagyok Ágoston urat héber tudósnek és elfogulatlan írónak elismerni.

A Sulchan Aruch idézeteivel tehát nincs szerencséje A. urnak, még mikor javára akar idézni (184. 1.), akkor is helyette a Menórátth Hamaór művet idézi, melyet Aboab Izsák 1300. körül, tehát jóval a Sulchan Aruch előtt, írt. Még kevesebb szerencséje van a *talmuddal*. Pedig milyen tudományos nagyképűséggel vezeti ezt be a tanár úr, mondván: (183. 1.) „A Talmudban (tiszteletből mindig nagy betűvel írja!) traktatusok vannak, melyeket rendszerint névvel jelölnek. *E nevek szerint fogjuk idézni a Talmudot.*” És most következnek Á. talmudidézetei: „Chisuk emuna szerint a zsidó nép a legelőkelőbb a nemzetek közt.” Hát ez melyik traktatus? Egyik se! Hanem Izsák b. Ábrahám Trokinak a 16. században írt apologetikus műve, mely a keresztény hitvitázók ellen készült, amiről Ágostonnak épp oly kevésbé van fogalma, mint a talmudról. Tovább: „Sefa tel bevezetése szerint egyetlen zsidó lélek kedvesebb az istennek, mint más nép összes lelkei.” Hát ez micsoda talmudi traktatus? Sohasem volt az; hanem, a sajtóhiba helyreigazításával, Sefa tal kabbalisztikus munka, a 17. században élő Hurvitz Sabbatai orvostól. Tovább: „Sne Luchoth Haberit 124/2. fejj. szerint az Isten a világot egyedül a zsidók kedvéért teremtette.” Persze, hogy megint nem traktatus, hanem a 17. században élő Hurvitz Jesaja encyklopédikus műve, melyet a zsidók sokat olvastak. Tovább: Szanhedrin traktatusa szerint... no végre egy igazi traktatus, de megint lapszám nélkül, mert tudvalevőleg a talmudot folio lapjai szerint idézzük és minthogy egy száma van a lapnak, a és b oldala szerint. Szeretném látni, hogy találja meg Á. úr az ő idézetét Szanhedrin traktatus 113. lapja között. Én megmondhatom neki, hogy az 58b-n található meg. És ha „ez az öndicséret igazán ártatlan”, mondja A., de az nem menti őt, hogy ily ártatlan idézeteket hamisan a talmud-

nak tulajdonít egész tudományos ábrázattal. Épp úgy nem talmud a Midras Sir Hasirim 273/3., vagy a Jalkut chadas 154/2., amit annak nézett Á. forrása.

Ugyancsak a legnagyobb tudatlanság így idézni talmudot: Baba Mezia 59. fejezet, mert ez nem létezik; hanem igenis ott 59/b van az a szép tanítás, hogy a Szentírás 36, más nézet szerint 46 helyen *tiltja az idegen bánatalmazását*; még nagyobb abszurdum a másik idézet: B. Gittin 61. a. 174. szakasza, ahol pedig, t. i. egyszerűen a babyloni talmud Gittin traktatus 61a lapján, igen szép tanítást találunk, hogy a nemzsidó beteget is ápolnunk kell, nemzsidó szegényt is támogatni. Ha ezt az idézetet látta volna Ágoston, vagy legalább Hoffmann művét, melyet itt idéz, (nem 49., hanem 39. 1.) elolvasta volna, nem írta volna azt a nevetséges elmékedését a mipné dárke szalom, (helyesen sálom)-ról, minek semmi értelme, sem alapja. De ő nem tanulni akart, nem a zsidó talmudot megismerni, hanem befeketíteni.

Nem foglalkoztunk volna A. tudatlanságának bizonyításával ily behatóan, ha nem kellett volna arra, hogy minden józan ember előtt világosan álljon az a tétel; aki ennyire nem ismeri a Sulchan Aruchot és a talmudot, mint Á., hogy soha egy sorát sem olvasta, aki nemcsak eredetiben, mert ahhoz nem ért, de fordításban sem tanulmányozta, pedig a talmud meg van egészben francia, nagy részben német fordításban, az semmiesetre sem lehet jogosult a talmud és Sulchan Aruch tartalmáról és erkölcséről ítéletet mondani.

Tisztán a keresztény theológusok elfogultsága szól tehát állításából, mikor azt meri mondani (179. 1.) „ha ezeket a könyveket (t. i. a talmudot és a Sulchan Aruchot) az új testamentummal összehasonlítjuk, a különbség annál élesebb, mert a keresztény elvekkel szembeállítva, a zsidó erkölcsi szabályok az avultság és erkölcsi súlyedtség benyomását kell hogy ébresszék. A keresztény erkölcs a világ minden népei számára való erkölcs, míg a zsidó a világ minden népétől idegen zsidók er-

kölcse.” Mindez merőben hamis! Mert igaza van *Zieglernek*, ki (*Der Kampf zwischen Judentum und Christentum in den ersten christlichen Jahrhunderten*, Berlin 1907.) kimondja, amit számos tudományos monográfia bebizonyított, hogy „nincs *keresztény* erkölcs. A kereszténység erkölcstana *elejétől végig zsidó*.” Azokat az eszméket, melyeket Jézus hirdetett, csak a *zsidó* Jézus hirdethette, de nem valamely pogány nemzetű. „Aki a hegyi beszédet csodálja, az a zsidóságot csodálja, a zsidó erkölcstant bámulja.” Keresztény lenne a kereszténység erkölcse akkor és annyiban, amikor és amennyiben azt ők gyakorolnák és az életben megvalósítanák, amit azonban, amint Ágoston példája is mutatja, a legtöbb esetben nem tesznek, hanem épp az ellenkezőjét!

Aki tehát oly elfogult a zsidó erkölcstannal szemben, aki a zsidó élet két nagy irodalmi megnyilatkozását, a Talmudot és a Sulchan Aruchot, de hozzátehetjük, van rá bizonyítékunk, a tórát sem ismeri, annak persze nem lehet joga arról ítélni, hogy a vallásában élő zsidó beleilleszkedik-e a befogadó állam keretébe vagy ellentétes világnézete és erkölcse miatt abból kizárandó. Ágoston szellemeskedve kétféle zsidót állapít meg: zsidó zsidót és nemzsidó zsidót és ehhez fűzi az ő elmékedését, melyben hiába igyekezve elfogulatlanak, igazságosnak mutatkozni, mindig kibújik a szög a zsákból és a liberálishan gondolkozó tudós, amilyennek lennie kellene, lépten-nyomon alárendeli magát a klerikalizmus zavaros vizein evező zsidóverőnek.

A zsidó zsidó Ágoston szerint az, aki vallásához hű marad, annak szellemében és törvényei szerint él, aki különbnek tartja magát minden más népnél, mert hisz a kiválasztott nép tagja; azonfelül még az ósdiságban marad, büszke az elkülönítő haj és ruhaviselésre, míg a modern, zsidó, vagyis a nemzsidó zsidó eltávolodott vallásától, annak eszmekörétől, nem akar különválni más-vallásu polgártársaitól és szégyelné magát, ha megkülömböztető ruhát kellene viselnie.

Tagadhatlan, van különbség zsidó és zsidó között, nem voltunk és nem leszünk mind egyformák vallási felfogásban és viselkedésben, sem zsidók, sem keresztények soha sem; vannak vallásukat szigorúan betartó zsidók és vannak olyanok, amilyeneket Ágoston szabadkőműves korában talán megismert, akik már eltávolodtak a zsidóságtól, anélkül azonban, hogy lelkiileg a kereszténységhez közeledtek volna. Ezek közül egyesek, egy kis százalék tényleg lehullik a zsidóság fájáról, ez a mindenkori hulladék, de a túlnyomó rész, bármily modern, bármennyire elhanyagolja is vallása gyakorlatát, megmarad zsidónak bensejében, valójában. És zsidó zsidónak tartom azt a nagy intelligenciájú, szabadgondolkodó, általában nem rituálisan élő zsidó földbirtokost, aki nekem épen Ágoston könyvének tárgyalásakor azt mondta: Érzem, hogy ha olyan időben élnék, mikor a zsidóságért máglyára kell menni, meg tudnám tenni! Nem igaz tehát, hogy az ilyeneket, meg a Vázsonyi Vilmosokat, Vészi Józsefeket és Vadász Lipótokat érthetetlen álszemérem tartja csak vissza a zsidóságban, hanem vérbeli, lelki és szellemi kötelékek fűzik hozzá erős szálakkal, melyeket nem tépnek ők szét Ágoston úr kedvéért sem. Van tehát különbség vallási felfogás, külső magaviselet, társadalmi elhelyezkedés tekintetében zsidó és zsidó között, de nincs különbség hazafias kötelességérzet, a befogadó államhoz való hűség tekintetében. Nem a ködmen, sem a dolmány, nem a kucsma teszi az igazi, jó polgárt, hanem a polgári kötelességek intenzív teljesítése.

Tisztára rágalom az, amit Ágoston elvakultságában ír, hogy a zsidó zsidó sötét fanatizmusában gyűlöl minden nemzsidót, hogy nem teljesíti kötelességeit az állammal szemben, hogy nem képes sehoh és sehogy a befogadó népek becsülésére méltóvá lenni. Épp a háború bizonyította a legfényesebben, hogy azok a zsidó zsidók, akikre Á. e kitételnél elsősorban gondol, a káftanos és hajtincses zsidók, úgy Galiciában, mint Felső-Magyarországban a legmegbízhatóbb, leghűbb polgárai voltak az egész veszélyeztetett vidéknek. Mutasson közülök egyetlen árulót azzal az ezer, meg tízezer árulóval szemben, akik a ruthén, román és szerb magyar alattvalók közül kikerültek, akiknek pedig keresztény vallásuknál fogva sokkal közelebb kellett volna állniuk a magyar, ill. az osztrák hazához, mint az Ágoston sze-

rint idegen zsidó zsidóknak. A történet azt bizonyítja, hogy azok a zsidó zsidók már az ókorban úgy, mint a középkorban mindenütt a befogadó ország hű fiai lettek, Spanyolországban spanyolok, Olaszországban olaszok, Franciaországban franciák, Németországban németek, amint többek között *Güdemann* kiváló művei a zsidó tan- és nevelésügy történetéről ez országokban fényesen kimutatta. Hogy Magyarországon mily magyarokká lettek, azt megmutatták 1848-ban, amikor a nem egyenjogósított, nagy részben még magyarul sem beszélő zsidók sehol sem csatlakoztak a lázadó nemzetiségekbe, hanem mindvégig a magyarság szent ügyéért áldoztak életükkel, vérükkel, eszükkel és vagyonukkal!

Ágoston elismeri, hogy a zsidók, mikor elszéledtek a világban, nem olvadhattak be az őket befogadó népekbe, mert magasabb műveltségük volt, azért *azután* külön maradtak, de elfelejti, hogy még egy fontosabb ok is volt, mely a szétszóródó zsidókat elválasztotta a többi népektől és ez: az ő tiszta monotheizmusuk, mely irtózott a pogány világgal való keveredéstől. És minthogy a zsidóság magasztos monotheizmusát másként nem tudta volna megőrizni a pogány többséggel szemben, mint ha vallása törvényeivel körülbástyázza magát, megtette ezt és ez természetesen elkülönítette bizonyos mértékben a népektől, el a pogány-keresztényektől is, akik mikor túlsúlyra jutottak a zsidó keresztényekkel szemben, megváltoztatták a tiszta monotheista alapot, melyből kiindultak. Mikor *azután* a kereszténység hatalmas lett, megfordította a fegyvert és mindenütt rákényszerítette a zsidókra a teljes különválást, ráparancsolta nemcsak a ghettót és a sárga foltot, de kizárta a foglalkozások és életpályák legnagyobb részéből, egyoldalúvá tette őket.

Így érthető a zsidóság elkülönődése, így hibáinak jó része, így méltánylandó erényeinek kitünése, kitartó küzdelmének elvitázhatlan eredménye. De nem igaz az, hogy a zsidóság csak partikularisztikus és semmiben sem egyetemes, nem igaz, hogy a zsidók „megtartották nemzeti istenüket, amely isten-fogalomként a kereszténységénél fejletlenebb” (173. 1.) Persze, hogy „Izrael Istenének” nevezték, hát vajjon az Egyiptomiak, Asszírok, Babyloniak stb. Istenének nevezték volna, akik pogány alacsonyosságukban nem ismerték az Egy-Istent! Valóban csodálatos, hányszor cáfoljuk meg a téves nézete-

ket és hiába, az elfogultságot meggyőzni nem lehet. Bár nem a zsidó vallás tanította először, hogy Egy-Isten teremtette a világot, nem a zsidó tóra Genesis adja a fenkölt tant az emberiség közös származásáról, nem a zsidó Genesis 10. és 25. fejezete nyújtja a népek táblázatát, mely azok elágazását akarja levezetni? A zsidóság — kimutatták zsidó és keresztény tudósok egyaránt — erkölcsében, a vallása parancsolta felebaráti szeretet gyakorlásában, nem kevésbé Istenről, mint az egész emberiség szerető atyjáról hirdetett fogalmában, *teljesen és igazán egyetemes volt, sokkal a kereszténység előtt*. Nem a leggyönyörűbben fejezi ki ezt *Maleáchi* próféta: *Nem-e egy atyánk van mindnyájunknak, nem-e egy Isten teremtett minket, miért vagyunk hitetlenek egymás iránt?! Hiába mutatták ki számtalanszor, hogy a mi messiási hitünk, amint ezt prófétáink tanították, élükön a hatalmas Ezsájással, a legmagasztosabb, amidőn azt hirdeti, hogy akkor jön el a Messiás, amikor az egész emberiség egyesülni fog a tiszta, hamisítatlan monotheizmusban, melyet a zsidóság adott a világnak, amikor az egész emberiség szeretetben érti meg egymást és nem lesz többé háború, azért Ágoston mégis „gazdasági messianizmusnak” meri azt nevezni, mert szerinte „a zsidóság élettapasztalata szerint elegendő a gazdasági boldogulást keresni, a jó világot meghozza a Messiás.” „Ezért — gondolja a tudós tanár úr — nem mártír-természet a zsidó.” Hát van még nép a föld kerekéségén, melynek annyi mártírja volna, mint a zsidónak, akik a Makabeus korszaktól kezdve a mai napig életüket áldozták fel az Egy-Isten hitért? Ma már nem kell ezt oly mértékben megtennünk, mint a keresztes hadjáratok, mint a spanyol inkvizíció idejében, talán Oroszországban is megjavul a zsidó mártírok helyzete, de azért szenvednünk kell hitünkért, vallásunkért, küzdenünk kell annak eszméiért, mert bizony távol van még az az idő, melyért minden, újévi és engesztelésnap i föimánkban könyörgünk, hogy az egész emberiség egyesüljön egy szövetségben, az Egy-Isten akaratának teljesítésében, hogy tűnjék el a földről füstként a gonoszság és diadalmaskodjék végleg az igazság. Ezért kell élnünk, ezért fogunk élni, mert másként nem szolgálhatjuk a tiszta, igaz monotheizmus magasztos eszméjét és a tiszta, igaz emberszeretet parancsát!*

Azért nem fogjuk követni Ágoston úr barátságos

ajánlatát, ami különben nem az ő gondolata, kimondta azt már Mommsen, Treitschke ellenségünk, Delitzsch Ferenc és Strack Herman jóakarónk, hogy a zsidó kérdést úgy szüntessük meg, hogy szűnjünk meg zsidóknak lenni és térjünk át a keresztény vallásra.

„Milyen hatalmas úr támadna az emberi világban”, mondja Sombart, akit Ágoston antiszemita céllal zsidónak tesz meg, pedig soha sem volt az, „milyen hatalmas úr támadna az emberi világban, ha a zsidó faj eltűnnék! Minden részlettől eltekintve: A zsidó nép az, mely a prófétáktól kezdve a nagy erkölcsi alaphangot hozta az emberiség koncertjébe és hozza ma is legjobb fiai által. Az a nagy tragikus szenvedély, mely a természetes világot erkölcsössé akarja tenni, végre is Judából származik és onnan ment át a kereszténységbe. A görögnek nagy ellentétét elébe állítani, volt és marad Izrael feladata maiglan.” (Die Zukunft der Juden, Leipzig 1912. S. 56.) Nem, oly naivak nem vagyunk, hogy az öngyilkosság szomorú cselekedetét lehető megoldásnak tartjuk; nemcsak nekünk kell a zsidókérdés megoldásához hozzájárulnunk, amit semmiképp sem tagadunk, hanem sokkal inkább még ellenfeleinknek. „Az emberiség ideáljai — mondja ugyancsak Sombart (uo. 89. 1.) — minden emberrel (hozzátennem, minden teremtménnyel) szemben kötelességeket rónak ránk, a szeretet, a könyörület, a jóakarat kötelességeit. Talán nem is lenne szükséges hangsúlyoznom, hogy a zsidók és nemzsidók közötti viszonylatban is magasra kellene ezeket az emberi ideálokat tartanunk, hogy minden eszközzel meg kellene akadályoznunk a vadság, az állati ösztönök kitöréseit, amint azok a keleti zsidók üldözésében még mindig felszínre kerülnek. Antiszemitizmus, ha ez alatt a nemzsidóknak a zsidók ellen érzett ellenszenvét értjük, előreláthatólag mindig lesz, amíg zsidók lesznek a földön, tehát a míg a világ fennáll. Ámde a zsidók gyűlöletének, megvetésének, kigúnyolásának, bántalmazásának nem kell az ő kíséroi-nek lenni.”

Bele tudunk tehát abba is nyugodni, hogy Ágostont, az egykori felvilágosodott szociológust, ezentúl az antiszemita sötét gárdájában lássuk, de azt a gyűlöletet, megvetést és kigúnyolást, melyet ő az ő tudományos ábrázatú, alapjában felületes, zavaros és tudománytalan művében a zsidóságra szór, a leghatározottabban, igazunk felemelő tudatában visszautasítjuk. Nem félünk az

ő jóslásaitól, melyekkel a háború utánra fenyeget minket, állunk elébük, zsidóságunkkal felvértezve. Mi tudjuk, hogy vannak hibáink, hisz hol van nép, faj sajátos hibák nélkül; mi javulni akarunk, de ellenfeleinknek épp oly jogai kiáltjuk oda: Javuljatok, tisztuljatok, lélekben és szellemben, akkor majd megértjük egymást, akkor majd vállvetve dolgozunk és küzdünk az emberiség eljövendő megváltásáért!

Ágoston statisztikái.

Írta: Komáromi Sándor.

„A zsidók útja”-nak írója, Ágoston Péter, objektivitásának hangoztatása mellett, úgyszólván minden mondanivalójával a zsidó hitűek ellen fordul. Nem felekezeti embernek tekinti a zsidót, hanem valami külön nemzetközi speciesnek, akiről kimutatja ugyan, hogy nem faj (222—230. o.), de mégis oly tulajdonságokkal *ruházza* föl, amelyek csak fajok lehetnének és a legegyszerűbben keresztséggel volnának megszüntethetők. Hivő ember, aki azonban önmagának sem hisz és misszionárius, térítői kvalitások nélkül. Valami egyensúlyát veszített lélek, amely ha megjelöli is a célt, nem tudja: hova megy. Ingadozik. Jár-kei Scylla és Charybdis között és akárhol köt ki, zsidóhitűek ellen irányuló érzelmei letiporják különben is sok folytonosság hiányban szenvedő zsidó tudományát.

A defektusokról, melyek zsidó tudományában és világért sem zsidó érzelmeiben, valamint feljegyzéseiben találhatók, már kaptunk hozzáértő kitűnőségektől beállított szemelvényeket. Ezeket próbáljuk mi Ágoston néhány statisztikai adatának megvilágításával kiegészíteni, noha „A zsidók útja” írójának módszeréhez hozzátartozik, hogy — miután statisztikai adatokkal mást is lehet igazolni, mint amit ő és kedvelt fonásai bizonyítani célszerűnek vélnek — a különben elég bőven alkalmazott számtételek megbízhatóságát egyszerűen kétségbevonja. Pedig ha a cél tudományos és a bizonyítási eljárás tárgyilagossága, akkor — miként azt e könyvben másutt is tenni kellett volna — vagy nem használ az író oly anyagot, amelyhez kétség fér, vagy pedig azért használja, hogy helyt nem álló voltát minden vitán fölül állóan bizonyítsa be.

A bűnözés

kérdését tárgyalva, ő nem ezt teszi. Kikap két munkából néhány adatot s ezekkel kívánja megvilágítani, hogy a zsidók bűnösebbek-e, mint a keresztények. Végleges ítéletet persze nem mond, mert pórul járna vele és az a tézise, hogy a zsidó inferiúrusabb faj vagy vallás, hogy erkölcsileg megbízhatatlanabb stb., mint más fajok vagy vallások — amit a zsidóhitűeknek minden ellenfele igazolni szeretne — halomra dőlne. Ehelyett azt mondja, hogy az adatgyűjtés tökéletlen és hogy éppen azoknak az erkölcséről nem ad megfelelő képet, akiknek az erkölcséről a legtöbbet kellene tudniok, mert még nem olvadtak be a fogadó népek közé. A könyv eszerint itt — mint még sok más helyen is — kétféle zsidóról beszél. Egy be- és egy be nem olvadt kontingensről, természetesen nem törődve azzal, hogy amikor a zsidóság létszámát, foglalkozási elosztódását stb. mérlegeli és hitük elhagyására noszogatja, akkor ezt a különböztetést tenni elfeledte. Ámde vagy az az álláspontja valakinek, hogy kétféle — asszimilált és asszimilálatlan — zsidóság van, vagy az, hogy egy az, bármilyen fokán áll az asszimilációnak. Ha az álláspontja az, hogy kétféle a zsidóság, akkor ezt a felfogást a zsidóság minden viszonylatának mérlegelésében érvényesítenie kell; ha pedig valamenyünköt egy kalap alá fog, akkor ettől a felfogástól az elővonszolt zsidó kérdésnek egyetlen vonatkozásában sem szabad eltekintenie.

Ágoston a bizonyításnak mindenesetre a legkényelmesebb s a szempontjának a legjobban megfelelő módlát választotta. Felsorol néhány bűnt, amelyekben a zsidók és néhányat, amelyben a keresztények részesedése a nagyobb. Föltéve, hogy idézetei helyesek és különösen teljesek, ezekből kétségtelenül csak az állapítható meg, hogy egyes bűnök iránt melyik részen nagyobb a hajlandóság vagy a predesztináció, de nem az, hogy általában melyik rész az, amelyiknek több a bűne, tehát kevesebb az erkölcsi értéke. Ilyen dolgok vizsgálatába igazán nem szívesen megyünk bele, de jogos önvédelemből mégis kénytelenek vagyunk vele.

Mindenekelőtt *nézzük* azt, hogy miképpen állunk a bűnözés dolgában Magyarországon, ami a szerzőt nem túlságosan látszik érdekelni, ámbátor a könyvét elsősorban bizonyára azért írta, hogy a magyar zsidókról ad-

jon képet. E téren egyáltalán nincs restelni valónk. Az 1910. évi népszámlálási és a kiszámított népességre vonatkozó 1914. évi adatok szerint is a zsidóság Magyarország lakosságának 5 százalékát adja. Ezzel szemben a kir. törvényszékek és járásbíróóságok előtt jogerősen befejezett büntettek és vétségek miatt elítéltek statisztikájában a zsidóhitűek csak 4.5 százalékkal szerepelnek, vagyis fél százalékkal kedvezőbb az arányuk, mint aminő lehetne az ország lakosságában őket megillető számarányánál fogva. Ez pedig nem csekélység. Azt jelenti, hogy a zsidóhitűek Magyarországon, — akik közül 1914-ben befejezett büntetőügyekben 2714-et ítéltek el — 296-al *kevesebb* bűnöst szolgáltatnak, mint amennyit még mindig megszólás vagy lebecsülés nélkül adhattak volna, mert hiszen a lakosságban megillető számarányuknál fogva ennyi esett volna rájuk. A 296 főnyi kevesbblet, ami a zsidóhitű bűnösök számával szemben már nem $\frac{1}{2}$ %, hanem 11.1 %-ot jelent, *erkölcsi előnyt juttat kifejezésre a zsidóhitűek számára, a más hitűek összességével szemben.*

De ha a részleteket nézzük, a zsidóhitűek javára írható erkölcsi előny még nagyobbnak mutatkozik. Egy egész csomó büntett vagy vétség elkövetői között, még pedig a legsúlyosabb beszámítás alá esők között, 1914-ben zsidóhitű egyáltalán nem akadt, vagy ha keveredett is közéjük, hát igen kis számmal és arányban, így nem volt zsidóhitű s *hűtlenség*, a választói jog elleni büntett és vétség, a *gyilkosság*, a *szándékos emberölés*, a *gyermekölés és kitétel*, az *ember élet elleni büntett és vétség* és a fogolyszöktetés miatt elítéltek közt; felénél is kisebb arányban fordult elő zsidó bűnös: a király és királyi ház tagjainak megsértése (0.5), izgatás (0.3), magánosok elleni erőszak (0.6), *erőszakos közöszülés és fertőzés* (2.4), *felindulásban elkövetett emberölés* (1.5), *gondatlanságból okozott emberölés* (2.4), *súlyos testi sértés* (1-2), *halált okozó súlyos testi sértés*, magánlak-sértés (2.5), lopás, mely a Btk. 333., 335., 339., Bn. 48. §-aiba ütközik (2:5), a lopás egyéb esetei, a Btk. 336. §. 1., 2., 6., 9. és 10. p.-ba ütköző büntettek (1.6), rablás (2.1), *a fegyveres erő elleni büntett és vétség* (2.5) miatt elítéltek között. Megállapítható ebből, hogy a zsidóhitűek épp úgy a személy, mint a vagyon ellen elkövetett bűncselekmények legsúlyosabb beszámítás alá tartozó eseteiben csak aránytalanul kis mértékben szerepeltek mint bűnösök. Sőt a hazafias érzések ellen el-

követett bűncselekmények elkövetői között is alig akadunk rájuk.

Ahol a lakosságban elfoglalt számarányokat jóval fölülhaladó mértékben találunk zsidóhitű bűnösökre, ott is nagyobbrészt a rájuk kényszerített helyzetből folyik a bűnözésük, így pl., hogy a párviadal miatt elítéltek közül 41, a sajtótörvénybe ütköző büntett és vétség miatt elítéltek közül 32 százalék- a zsidóhitű, az talán csak nem esik oly súlyos megítélés alá, mint az, hogy pl. a súlyos testi sértés elkövetése miatt elítéltek közt 51.6 százalék akadt az uralkodó vallásnak, a r. katolikus bűnösök közül. Az egyes büntettek elkövetői között zsidóhitű a legnagyobb arányszámmal a csalárd és vétkes bukás miatt elítéltek közt fordult elő (66.5 százalék), de ezeknek a száma mindössze 181, míg a rablást elkövetett 143 elítélt között 3 (2.1) és a különféle lopások miatt marasztalt 18,609 elítélt között csak 525 (2.8 százalék) a zsidóhitű. A más hitű bűnösök számaránya ennél az utóbbi egy csoportnál 2.2 százalékkal, vagyis 409 emberrel nagyobb a kellenél. Aránylag nagy még a zsidóhitűek arányszáma a vallás elleni büntett és vétség (18.8 százalék), a kettős házasság (15.3 százalék), az uzsora (21 százalék), csalás (15.1 százalék), a zsarolás (12.8 százalék), a sikkasztás, zártörés, hűtlen kezelés (12.8 százalék), a hivatali és ügyvédi büntett (11.8 százalék), továbbá a kivándorlási törvénybe ütköző büntett és vétség (11.6 százalék) miatt elítéltek között. Ámde bármennyire fájlalendő tények is ezek, együttvéve még mindig csak 753 bűnös embert jelentenek. Közülök a vallás elleni büntett és vétség miatt elítéltek nyilván olyanok, akik a saját vallásuk személyei, szertartásai és intézményei ellen vétettek, a kettős házasság büntette miatt marasztaltak csak ketten voltak, s ezzel az abszolút számmal értek el 15.3 százalékos arányszámot! Végeredményében pedig itt is megállapíthatjuk, hogy a csalás, zsarolás, sikkasztás, hivatali és ügyvédi büntett és a kivándorlási törvénybe ütköző büntett és vétség az erkölcsi tőkének még mindig nem bizonyítja nagyobb hiányosságát, mint az izgatás, erőszakos közösülés, fertőzés és szemérem elleni büntettek, a családi állás elleni büntett, kerítés, gyermekülés és kitétel, magzatelhajtás, más vagyonának rongálása, gyűjtogató, vaspályák, hajók rongálása, fegyveres erő elleni büntettek és különösen a gyilkosság, meg az emberölés rémtettei. Az utóbb felsorolt büntettek és vétségek

egynémelyike miatt csak 103 zsidóhitűt (a legsúlyosabb beszámítás alá eső bűncselekmények miatt elítéltek között zsidóhitűek, mint fentebb kimutattuk, egyáltalán nem voltak), de 4167 más vallásút ítéltek el, vagyis a zsidóhitűek arányszáma csak 2.4 százalék volt, míg a másvallásuaké 97.6 százalék, tehát 2.6 százalékkal, 111-el *több*, mint amennyi reájuk esett volna.

Ez volt az állapot 1914-ben, a felében háborús és egyébként is oly esztendőben, amely a bűnözés tekintetében a zsidóhitűekre nézve kedvezőtlenebbül alakult, mint előzői. A zsidóhitűek bűnözése az 1910—1914. években, ugyanazon forrás (a Magyar statisztikai évkönyvnek, a kir. törvényszékek és járásbíróóságok előtt jogerősen befejezett büntető ügyekben büntettek és vétségek miatt elítéltek vallásának abszolút és arányszámát feltüntető tabella) szerint a következő volt:

	Zsidó vallásút		Az elítélt zsidó hitűek közül			
	absolute	" 0-ban	személy elleni		marasztaltak vagyon elleni bűncselekményért	
			abs.	%	abs.	%
1910	2582	3.8	716	2.3	1570	5.-
1911	2673	3.9	837	2.8	1548	4.8
1912	2772	4.0	821	2.7	1657	5.2
1913	3071	4.4	797	2.8	1885	5.5
1914	2714	4.5	688	3.1	1648	5.5
	2762	4.12	772	2.74	1662	5.2

E tabella szerint öt éves átlagban a zsidóhitűek Magyarországon a kir. törvényszékek és járásbíróóságok által jogerősen befejezett ügyekben elítéltek közt 4.12 százalék arányszámban voltak részesek, holott a lakosságban 5 százalék az arányszámuk. Világos ebből, hogy a zsidóhitűek között Magyarországon aránylag kevesebb bűnös akadt, mint amennyi erkölcsi inferioritás nélkül volna a terhükre írható. De ha a büntettek és vétségek miatt elítélteket a szerint, hogy személy vagy vagyon ellen irányuló bünt követtek-e el, csoportokba szedjük, a zsidóhitűek erkölcsé még fölényesebbnek tetszik. Személy, illetőleg élet ellen irányuló bűncselekményt zsidóhitűek Magyarországon öt éves átlagban csak 2.74 százalékos arányban követtek el, míg vagyon ellen irányulni 5.2 százalékot. A vagyon ellen irányuló bűncselekmények azok, amelyek helyzetükből, foglalko-

zásuk természetéből és sorsuk külső történeti fejlődéséből következnek, míg a személy vagy élet ellen irányuló bűncselekmények elkövetésében való csekélyebb részesedésükben vallásuk parancsainak, nevelésüknek, erkölcsi fölfogásuknak hatásai nyilatkoznak meg. Ha a bűnözési statisztikában általánosságban a számba vett 5 évben a zsidóhitűeknél mégis bizonyos emelkedő irányzat mutatkozik, annak a forrása bizonyára nem a zsidóhitűek faji vagy vallási, vagy erkölcsi tulajdonságaikban keresendő, hanem abban található meg, hogy ezen a téren is környezetükhöz, s annak lelkületéhez alakulnak vagyis Ágoston kívánsága szerint a szerintünk is elismert kellenél nagyobb mértékben olvadtak már be.

Az az arányszám, amely a különféle bűncselekmények miatt elítéltek összességével szemben a zsidóhitű elítéltek részesedését tünteti föl, természetesen nemcsak Magyarországon kisebb, mint a zsidóhitűeknek az az arányszáma, amely az ország egész lakosságában elfoglalt helyüket állapítja meg, hanem más országokban is. Ha faji vagy a felekezeti hovatartozandóságból származó speciális, vonást keresünk, hát ebben a tényben ezt bizonyára megtaláljuk.

Eredetileg az volt a szándékunk, hogy több világ város bűnügyi statisztikájából állapítjuk meg, mily arányú a zsidóhitűek részesedése az összes, illetőleg a számolt egyes fontosabb bűncselekmények elkövetésében. Azért választottuk éppen a világvárosokat, mert a zsidóhitűek ezekben aránylag nagyobb számban helyezkednek el, könnyebben érvényesülhetnek és bűnbe is hamarabb eshetnek. De e szándékot nem oly könnyű végrehajtani. A világvárosok évkönyvei a bűnügyi statisztikát nem igen tagolják fel felekezetek szerint. Magyarország fővárosának, Budapestnek a felekezetek részesedését feltüntető bűnügyi beszámolóit például nincsenek. De van Bécsnek és Berlinnek, ahol a zsidóhitűeket nem túlságosan szeretik. Hát lássunk egy-egy évi, kezünk ügyébe eső bűnügyi statisztikát ezekből.

Berlinben (az adatok a Statistisches Jahrbuch der Stadt Berlin 31. Jahrgangból valók, Berlin 1909.) a zsidóhitű lakosok száma 1905-ben 98,893 volt, az összes lakosságnak *4.847 százalék*a. Büntettek és vétségek miatt 1905-ben Berlinben összesen 24,253 személyt ítéltek el, közülök zsidóhitűt 953-at, vagyis az összes elítélteknek *3.93 százalékát*, tehát *0.91 százalékkal kevesebbet*, mint amennyi a népességben elfoglalt arányszámuknál fogva

őket megillette volna. Az egyes bűncselekménycsoportokban a zsidóhitű elítélt bűnösök a következőképpen oszlottak meg:

Bűncselekmény csoport	Az elítéltek száma	Közülük zsidóhitű absolute	
I. Az állam, közrend és a valóság ellen elkövetett bűntettek és vétségek miatt	5036	358	7.42
II. Személy ellen elkövetett bűntettek és vétségek miatt	7929	228	2.87
III. Vagyon ellen elkövetett bűntettek és vétségek miatt	11.270	366	3.21
IV. Hivatalból elkövetett bűntettek és vétségek miatt	18	1	5.55
Összesen:	24.253	953	3.93

Számos bűncselekmény elkövetője között zsidóhitű egyáltalán nem akadt, így a hazaárulásért, felségsértésért, emberi élet ellen irányuló bűncselekményekért (gyilkosság, gyermekgyilkosság, magzatelhajtás, gondatlanságból okozott emberölés) 90 elítélt közt, a rablásért és zsarolásért elítélt 81 elítélt közt, gyújtogatásért, vasúti szállítmányok gondatlan megkárosításáért, állategészségügyi szabályok szándékos megsértéséért elítéltek közt zsidóhitű *nem* akadt. A testi sértésért elítélt 3770 bűnöző közt 65 (2.3 százalék), a lopásért és sikkasztásért elítélt 7256 bűnös közt 163 (2.3 százalék), az 505 orgazda között 10 (1.9 százalék), a csalás és hűtlen kezelés miatt elítélt 1534 bűnös közt 44 (2.8 százalék), 36 bukott között 10 (27.8 százalék, de egy sem hamis bukásért) zsidóhitű elítélt volt. Az elítélt zsidóhitűek közül a legtöbben a vasárnapi munkaszünet (127), becsületsértés (106), munkástörvények (99) ellen vétettek. Vagyis az összes zsidóhitű bűnösöknek több mint egy harmadát, igazán nem komoly erkölcsi beszámítás alá eső bűnökben találták vétkeseknek.

Bécsben (az adatok a Statistisches Jahrbuch der Stadt Wien für das Jahr 1916-ból valók. Wien 1912) a zsidó lakosság szarna 1910-ben 175,318 volt, ami az összes lakoságnak 8.6 százaléka. Bécs bűnügyi statisztikája a Landesgericht által büntettek és vétségek miatt elítéltek személyi ügyeit külön tárgyalja, s így módot nyújt annak a világos megállapítására, hogy a súlyosabb beszámítás alá eső büntettek, vagy a vétségek el-

követői közt nagyobb-e a zsidóhitűek részesedése. Amire az eddig feldolgozott anyagból is következtethetünk, zsidóhitű bűnöző viszonylag a vétségek, nem pedig a büntettek elkövetői közt akadt több Bécsben is. Íme:

Büntettekért elítéltek száma	Vétségekért összesen	Közülök zsidóhitű			
		Büntettekért absolute	Vétségekért %	Büntettekért absolute	Vétségekért %
3808	1268	246	6.3	120	9.3
Együtt zsidóhitű absolute %		Együtt máshitű absolute %			
366 7.2		4710 92.0			

Eszerint 1909-ben vétségekért 0.7 százalékkal több,, de büntettekért 2.3 százalékkal kevesebb zsidóhitűt ítélték el Bécsben, mint amekkora a zsidóhitűeket az összes lakosságból megillető arányszám, úgy hogy ennél fogva a zsidóhitűekre a büntettek és vétségek miatt elítéltek közül 0.9 százalékkal kisebb viszonzyszám esik, mint a város lakosságából.

A vétségek miatt elítéltek számához Bécsben a zsidóhitűek 73 (36.5 százalék) oly bűnöst szolgáltatnak, akit csödvétségért és 30-at (3.4 százalék) olyat, akit az állategészségi törvény megszegéseért marasztaltak el. A többi összes vétségek miatt elítéltek közt csak 20 zsidóhitű akadt, amiből önként következik, hogy számos — 15-féle vétség miatt elítéltek közt zsidóhitű egyáltalán nem akadt. A büntettek miatt elítéltek közt zsidóhitűek a legnagyobb számmal a lopásért marasztaltak közt voltak. Számuk ebben a csoportban 2279 közt 135 volt (5.9 százalék). A csalásért elítéltek 303 bűnös közt 49 (16.1 százalék), s a sikkasztás miatt marasztalt 316 bűnös közt 43 (13.6 százalék) akadt. A többi számbavett 32-féle büntett elkövetője közé összesen csak 19 zsidóhitű keveredett. Nem akadt Bécsben zsidóhitű bűnös a felségsértés, a királyi ház tagjainak megsértése, a közcsend háborítása, kémkedés, a különféle nyilvános erőszakoskodások, szöktetés, zsarolás, életveszélyes fenyegetés, hivatalos hatalommal való visszaélés, hivatalos hatalommal való visszaélésre irányuló felbújtás, pénz- és hitellelhamisítás, vallásháborítás, gyilkosság, gyermekgyilkosság, emberölés, magzatelhajtás, gyermekkítétel, súlyos testi sértés, gyűjtogatás, rablás, bigámia, rágalmozás, bűnpártolás miatt elítéltek közt!

Íme, így festenek a zsidóhitűek erkölcsi hivatalos

megállapítások szerint. Két olyan világvárosban, ahol a közelmúlt időkben a zsidóhitűektől valami nagyon elragadtatva még nem voltak és az igazság serpenyőit aligha kezelték úgy hogy a zsidóhitű bűnösök javára valami speciális méltányosság érvényesülhetett volna bennük.

Ha egyik-másik bűncselekmény elkövetői között zsidóhitűek szokatlannak tetsző nagy számarányban szerepelnek is, ebből még nem lehet arra következtetni, mint ezt Ágoston és forrásai teszik, hogy az illető bűncselekményeknek speciálisan, vagy kiváltképpen a zsidó erkölcsi érzés hiányosságai volnának a forrása. Zsidóhitű bűnösök, mint láttuk, mindig és mindenütt kiváltképpen a vagyon ellen elkövetett bűncselekmények elkövetői között akadnak. De arányuk ebben a csoportban sem mindig múlja fölül (pl. Berlinben 1905-ben, Magyarországon 1910. és 1911-ben) azt az arányszámot, mely őket a számbavett terület lakosságából megilleti. A vagyon ellen elkövetett bűncselekmények gyakorisága különben is nem a vallás, vagy faj, hanem kiváltképpen a foglalkozási csoportoknál előforduló sűrűsége szerint ítélni meg helyesen. Amikor Magyarországon az 1910. évi népszámlálás szerint az önálló kereskedők közül 52.5 százalék és az önálló iparosok közül 12.7 százalék a zsidóhitű, ellenben a vagyon ellen elkövetett bűncselekmények miatt 1914-ben jogerősen elítéltek között csak 5.6 százaléknak volt a kereskedelem, 23.9 százaléknak az ipar, de 51.6 százaléknak az őstermelés a főfoglalkozása, akkor még a vagyon ellen elkövetett bűncselekmények miatt elítéltek közül is sokkal kisebb rész jut a zsidóhitűekre, mint a többi felekezetek összességére.

Uzsora miatt például Magyarországon 1914-ben 76 bűnöst ítélték el. Közülök 53-nak vagyis 69.8 százaléknak volt a főfoglalkozása őstermelés, de csak 9-é, 11.9 százaléké az ipar és 10-é, 13.1 százaléké a kereskedelem. Orgazdaságért és bűnpártolás miatt 2135 bűnöst marasztaltak. Közülök 52.6 százaléknak, 1123-nak volt a főfoglalkozása az őstermelés, de csak 6 százaléké, 128-é a kereskedelem és 24.2 százaléké, 516-é az ipar. Okirat-hamisításért, hamis bizonyítványért és bélyeghamisításért 717 bűnöst ítélték el. Közülök 416 vagyis 58 százalék volt őstermelő, de csak 74, vagyis 10.3 százalék kereskedő és 116, vagyis 16.2 százalék iparos. A zsarolásban 284 bűnössel, 46.3 százalékkal szintén az őstermelők ve-

zetnek, míg a kereskedők 59 főnyi 9.6 százaléknyi és az iparosok 164 főnyi 26.7 százaléknyi bűnözöt szolgáltattak. A sikkasztás, zártörés, hűtlen kezelés miatt elítélt 2950 bűnös közt 1142 — 38 százalék őstermelő akadt; kereskedő pedig 349 — 11.7 százalék és iparos 942 — 31 százalék. A gyújtogatás, tűzvész és vízáradás miatt elítélt 601 bűnös között meg éppen 441 vagyis 73.4 százalék volt az őstermelő, de csak 2.6 százalék a kereskedő és 14.6 százalék az iparos.

Míndezekből az következik, hogy azok a foglalkozási ágak, melyekkel a legtöbb zsidó keresi meg a kenyerét, tehát amelyek, mint szívesen mondogatják, cl vannak zsidósodva, aránylag kevesebb bűnöst produkálnak, mint a tőlük jobban elzárt pályák. Az meg éppen meglepő, hogy a kereskedelmi pályák, melyeken 52.5 százalékkal a zsidóhitűeké a többség, a vagyon ellen irányuló bűnök elkövetőinek csoportjába abszolúte úgy, mint relatíve, a legkevesebb bűnöst szolgáltatják. Szám szerint 1914-ben 1674-et, az összes ily címen elkélt bűnösök 5.6 százalékát, holott az őstermelők 15,493-at, az összes ily címen elítéltek 51.6 százalékát. Vagyis még annyit sem, mint a különféle meg nem nevezett és különböző ágbeli napszámosok, akiknek a részesedése 1758 elítélttel 5.8 százalék.

*

Ha valamely embercsoport erkölcsi értékét vizsgáljuk, akkor természetesen nemcsak oly bűnöket kell számbavenni, amelyek bírói megítélés alá tartoznak és tételes törvényekbe ütköznek, hanem olyanokat is, amelyeket a társadalom, mint rendje, érdekei ellen irányulókat tekint ilyeneknek. Az alkoholizmus magában véve pl. nem oly bűn, amelynek fertőjében leledzők minden esetben bírói cognitio tárgyává volnának tehetők, noha tudjuk róla, hogy igen sok bűnnek, nyomorúságnak a forrása, épp így a törvénytelen, házasságon kívüli születésekről is ismeretes, hogy azok nemcsak az állami és társadalmi rend alapjául szolgáló családi élet tisztaságán ejtett kisebb-nagyobb foltok, hanem többnyire erkölcsi gyöngeségekből származván, sok erkölcsi értéket emésztenek meg, vagy pusztítanak el. A nagyváradai társadalmi tudományi társaságnak, vagy starjának) Ágoston Péternek, ezekkel foglalkozni mindenesetre hálásabb és közérdekűbb feladat lett volna, mint a zsidók útját keresni, vagy megjelölni.

A Kommunales Jahrbuchban (91. l.) Alexander Elster dr. jénai tanár megállapította, hogy az alkoholizmus kérdésének jelentősége az, hogy a tudományos kutatások jelenlegi állása szerint az elmeógyógyintézetek és kórházak számát legalább egyharmadára lehetne leszállítani, ha nem volna alkoholizmus, az igazságszolgáltatás és a szegényügy pedig még sokkal nagyobb százalékkal volna tehermentesíthető . . .

Az alkoholizmus, ezt minden szociológusnak illik tudnia, nem zsidó defektus. Nálunk még nem igen tartják számon, habár a Magyarországon a kir. törvényszékek és járásbíróóságok előtt jogerősen befejezett büntető ügyekről szóló statisztikai kimutatások között megtaláljuk, hogy az elítéltek közt 6.2 százalék, 3715 volt olyan, aki nagyobb mértékben fogyasztott szeszes italt, több mint az összes zsidóhitű elítéltek (2174) 70.6 százaléka (42.549), aki kisebb mértékben szeszesített és 11.5 százalék (6950), akinél a bűncselekmény elkövetése szoros összefüggésben állott az italozással. Felekezeti statisztikát erről nálunk nem csinálnak, sokat másutt sem, mert az túlságosan kedvező találna lenni a zsidóhitűekre nézve. Bécsben a notórius alkoholisták száma évről-évre növekszik. 1906-ban 2336, 1907-ben 2381, 1908-ban 2441, 1909-ben 2494, 1910-ben 2553 notórius alkoholistát írtak össze. (Stat. Jahrbuch der Stadt Wien für das Jahr 1910. 1540. l.) Ezek közül 1910-ben 1220 okozott rendezavarást és 996-ot kellett rendőrileg vagy más büntető úton megfenyíteni. Ezenfelül nagyrésztük a szegényházakat (225), a kórházakat (799), az elmeógyógyintézeteket (78), a dologházakat (50) terhelik. Munkakerülő és csavargó (vagyis igazi levegő-ember) 425. 1910-ben Bécsben alkoholizmusban 37-en hunytak el. Zsidóhitű egy sem volt köztük. Berlinben 1902-ben 6043, 1903-ban 6200, 1904-ben 5588, 1905-ben 6040 és 1906-ban 5667 részegeskedőt tartóztattak le (közülök 10 százaléknál több a nő). Lecsuktak 1905-ben 720-at, 1906-ban 885-öt. (Stat. Jahrbuch der Stadt Berlin 31. Jahrg. 357 l.) 1907-ben a részegeskedés miatt letartóztatottak közül 686-ot koldulás és csavargás miatt lecsuktak, 445-öt pedig más büntett vagy vétség miatt elítéltek. A halottak közt Berlinben 1905-ben 78, 1906-ban 63 alkoholista volt. de hogy milyen vallású, arról az idézett forrásból való statisztika nem szól. Zsidó bizonyára itt sem akadt köztük.

A törvénytelen születések nemcsak azért érdemlik meg az erkölcsbírák figyelmét, mert az ily születések-

nek már az eredendő oka is hadilábon áll a közerkölcsi-séggel, hanem még inkább azért, mert ez az emberanyag az, ami időnek előtte a legnagyobb mértékben pusztul, ami pedig belőle az élet számára megmarad, abból aránytalan nagy számban kerülnek ki a társadalmi rend terhei és a közbiztonság ellenfelei, még pedig nagyobbbrészt az ápolás és nevelés elhanyagolása folytán. A törvényes vagy törvénytelen származást, a sok mindenféle személyi adat között, amiket számon tartanak a bűnügyi statisztikák készítésénél, rendszerint nem veszik figyelembe, bármily érdekes és értékes tudnivalókhoz is juttatnák a szociológusokat és kriminalistákat, de a születések, a csecsemő- és a gyermekhalálozások (5—7 évig) megállapításánál súlyt helyeznek reájuk.

Magyarországon 100 élve született közül hosszú időkre visszamenően, nem egészen 10 százalék a törvénytelen. 1381—1890. közt 8.4 százalék, 1901—1905. közt 9.8 százalék, 1906—1910 közt 9.7 százalék, 1911-ben 9.5 százalék. 1914-ben 8.6 százalék. 100 izraelita élve született közt volt törvénytelen 1897-ben 7.1, 1900-ban 7.9, 1901—1905. közt 8.5 százalék. Az izr. törvénytelen szülöttek arányszáma országos átlagban 1895 óta emelkedett és 1914-ben már 11.1 százalék volt, de köztudomású, hogy azért, mert az ország egyes részein konzervatívabb izr. szülők — éppen erkölcsi szempontból — oly fiatalon adják össze gyermekeiket, amikor azoknak a polgári házassága még meg nem köthető és nem anyakönyvelhető, tehát az ily viszonyból származó gyermekek nem szerepelhetnek törvényesekként. De a görögkeleti és az unitárius élve szülöttek közt még így is viszonylag több a törvénytelen született (13.2 ill. 15 százalék) mint a zsidóhitűek között.

A nagyvárosok, ahol a zsidóhitűek közül a legtöbben élnek, a legbiztosabb és a leghatározottabb fokmérői annak, hogy a természetes szaporodásnak a zsidóhitűeknél mily fölényes az erkölcsi alapja.

A zsidóhitűek természetes szaporodásának fölényes alapja az, hogy bár viszonylag kevesebb gyermek születik zsidóhitű szülőktől, mint más hitűektől, több marad közülök életben. Több pedig azért marad a zsidóhitű gyermekek közül életben, mert sokkal kevesebb közöttük a törvénytelen született és mivel sokkal kevesebb, ennélfogva a megszületett gyermekek fölnevelésére — más társadalmi és gazdasági okoktól eltekintve is — több gondot fordítanak, mint a más hitűek.

Budapesten a törvénytelen születettek aránya az élveszülöttek közt általában és a zsidóhitűek között a következő:

Években	Általában	a zsidóhitűek között
1874—1880	31.04 %	11.0 %
1881—1890	30.10 „	12.4 „
1891—1900	27.07 „	11.7 „
1901—1910	26.43 „	11.2 „
1911-ben	26.0 „	10.0 „
1912-ben	26.6 „	10.4 „

A zsidóhitűeket általában és egyes korábbi években (1874—1880) az evangélikusokat leszámítva, a törvénytelen szülöttek arányszáma a többi felekezetűeknél Budapesten nagyobb az átlagnál, míg a zsidóhitűeknél tetemesen kisebb, úgy hogy az átlagszámot kedvezőbbé tulajdonképpen a zsidóhitű törvénytelen szülöttek kis százaléka teszi. Ezt a Meddő Budapest c. értékes munkájában Madzsar József dr. is megállapítja (33 l.).

Ha Magyarországnak törvényhatósági joggal felruházott 27 városában általában és a főváros nélkül, különösen a többi törvényhatósági joggal felruházott városokban nézzük a törvénytelen születések arányait, akkor a zsidóhitűek családi életének erkölcsi még előnyösebb színben tűnnek föl. A 27 törvényhatósági jogú városban, amelyekben Magyarország zsidóhitű népességének több mint 35 százaléka lakik, a Magyar Városok Statisztikai Évkönyve szerint (Thirring Gusztáv 1912. 181. old.) 1908-ban 10711 törvénytelen gyermek született, de közülük csak 548 a zsidóhitű, vagyis a törvénytelen szülöttek 5.1 százaléka. Ez a szám, melybe a miskolci adatok, melyek nem érkeztek be, nincsenek belefoglalva, egy harmadrésze sincs a törvényhatósági jogú városok törvénytelen szülötteit megillető 15.9 százalékos arányszámnak. De 548 törvénytelen születés és 5.1 százalékos arányszám is csak azért esett a törvényhatósági jogú városokban a zsidóhitűekre, mert Budapest, melyben pedig, mint fentebb láttuk, a zsidóhitű törvénytelen szülöttek száma és aránya másfélszer kisebb az átlagnál, viszonylag sok, 411 = 75 százalék zsidóhitű törvénytelen szülöttet szolgáltat a törvényhatósági jogú városok e részbeli kontingenséhez. Miskolc leszámításával, a többi 25 törvényhatósági jogú város 1908-ban mindössze 137 törvénytelen zsidó szülöttet adott, tehát az összes törvénytelen szülöttek 1.28 százalékát. 1908-ban egész csomó

törvényhatósági jogú városunk volt, ahol zsidóhitű törvénytelen szülött nem akadt. Ilyenek: Székesfehérvár, Sopron, Baja, Szabadka, Újvidék, Zombor, Versec, Pancsova.

Nemcsak Magyarországon tündöklő e részben a zsidóhitűek erkölcsi értéke, hanem a külföld nagy városaiban is. Bécsben a már idézett forrásmunka szerint (62 l.) az 1906—1910. években átlagban összesen 47422 élő gyermek született, közülük törvénytelen évi átlagban 14.136 vagyis 30 százalék. Zsidóhitű gyermek született élve ugyanazon öt éves ciklusban évi átlagban 2641, közülük törvénytelen 324 vagyis 12.7 százalék. Berlinben a fentebb hivatkozott forrás szerint (72. l.) 1906-ban élve született 51433 gyermek, közülük törvénytelen 8903 vagyis 17.3 százalék. Ugyancsak 1906-ban született Berlinben 1732 zsidó gyermek, közülük törvénytelen 122, tehát 7 százalék.

Összefoglalva már most az itt előadottakat, vagyis a törvénytelen élve szülöttek átlagos arányszámait szembeállítva a zsidóhitűk törvénytelen élve szülötteinek arányszámaival, a következő képet kapjuk:

Terület	A törvénytelen élve születettek irányszáma az egész lakosságnál	a zsidóhitűeknél	Kedvezőbb az arány a zsidóhitűeknél
Budapest (1912)	26.6	10.4	60.9
27 thj magyar város(1908)	15.9	5.1*	67.9
25 thj. város, Bpest és Miskolc nélkül (1908)	12.1	1.28	8.94
Bécs (1906—1910)	30.-	12.7	57.7
Berlin (1906)	17.3	7.32	57.7

A törvénytelen születés és a csecsemő, meg a gyermekhalálozás között természetes okozati összefüggés van. A törvénytelen szülött a bajával rendszerint magára hagyott anyának teher, amelytől a legtöbbször gazdasági okokból ugyan, de nem ritkán hiányos erkölcsi érzésből is szabadulni igyekszik. A csecsemők és gyermekek halálozását törvényes, vagy törvénytelen származás szerint eme csoportokon belül, vallásfelekezetekre osztályozva, a közkézen forgó statisztikai munkák nem túlságosan részletezik. A Magyar Statisztikai Évkönyv legújabb, 1914-iki évfolyamából például csak azt lehet meg tudni, hogy Magyarországon 7 éven aluli halálozás 100 élve születésre átlagban 29.9 százalék, a zsidóhitűeknél

* Miskolc nélkül.

pedig csak 19.5 százalék esett. Mennyi ebből a törvénytelen és a törvényes és mennyi az egy éven aluli csecsemő felekezetek szerint tagolva is, azt belőle kideríteni nem lehet. De Budapestre nézve Madzsar József dr. hivatkozott munkájában is, már részletesebb adatokat is találunk. Megállapítható belőlük mindenekelőtt az, hogy a csecsemő-halálozás (0—1 éves gyermekek) arányszáma az élve születettekhez viszonyítva, 1874-ig visszamenőleg, általában a zsidóhitűeknél a legkisebb és az is, mint a többi felekezeteknél, folyton kisebbedik és megállapítható, legalább két évre (1908—1909) vonatkozóan, az, hogy a zsidóhitűeknél törvénytelen született csecsemő is aránylag a legkevesebb pusztul el.

Elhunyt csecsemő az élve születettek arányszámában Budapesten:

Vallás	Általában		Törvényes		Törvénytelen	
	1903	1909	1908	1909	1908	1909
Rom. kath.	16.7	17.0	14.9	15.4	20.8'	20.7
Ev. ref.	15.2	17.1	11.5	13.6	16.2	21.8
Ág. ev.	12.9	16.0	13.9	16.2	18.2	19.3
Izraelita	8.7	9.5	7.7	8.5	17.5	17.8
Átlag	14.9	15.6	13.9	13.9	20.1	20.4

Megállapítható már most ebből a tabellából, hogy a zsidóhitűeknél az elhunyt csecsemők arányszáma a főváros négy fő felekezetének csecsemő-halálozásából kiszámított átlaghoz mérve, úgy általában, mint törvényes és törvénytelen születetteit tekintve, jóval kisebb az átlagnál. Ezért mondja Madzsar József dr. idézett művének 62—63. oldalán: Nagyon alacsony a csecsemőhalálozás arányszáma az izraelitáknál. Már a 70-es években is csak 19 százalék volt, az utolsó években pedig 10 százalék alá csökkent, vagyis majdnem *ideálisnak* mondható. Ennek oka egyrészt az, hogy a zsidóknál a törvénytelen születések arányszáma alacsonyabb . . . Azt nem mondhatjuk — írja tovább, — hogy Budapesten a zsidók gazdasági helyzete általában sokkal jobb volna a többi felekezeténél, vagy hogy mindezek mellett a halálozási arányszám alacsonyosságára kétségtelenül befolyással van a *gondosabb ápolás*, amelyben a csecsemők az izraelita családokban részesülnek és szerepet játszik a szoptatás nagyobb elterjedése is. Bélhurutban, hörghurutban és tüdőlobban jóval kevesebb izr. csecsemő hal meg, mint pl. római katolikus.

De Budapesten, mint ez Budapest székesfőváros

közigazgatása és közállapotai az 1908. évben című mű 82. oldalán foglalt adatokból megállapítható, nemcsak a csecsemő-halálozás kedvezőbb a zsidóhitűeknél, mint más felekezetűeknél, hanem a 0—5 éves gyermekeké is. 1908-ban Budapesten 4651 gyermek, az élve születettek 21.4 százaléka (zsidóhitűeknél 12.5 százalék) hunyt el 0—5 éves korban. Köztük 3244 (68.9 százalék törvényes) és 1444 (31.1 százalék) törvénytelen, a zsidóhitűeknél azonban a törvénytelen elhunytak arányszáma csak 17.5 százalék, míg pl. a görög-katholikusoknál 42.2 százalék. A törvénytelen gyermekek közül különben az összes törvénytelen élve születetteknek általában 26%-ka hunyt el 0—5 éves korban, de a zsidóhitűeknél csak 18.2 százalék.

Bécs és Berlin évkönyvei szintén elég bőven foglalkoznak a gyermekhalandósággal, de felekezeti statisztikát erről a népmozgalmi momentumról, melynek világtításában a zsidóhitűek erkölcsi értékei oly kedvezően jelentkeznek, nem közölnek. Berlinről legalább annyi állapítható meg, hogy 1902—1906 közt 100 élve született gyermek közül 22.6, törvényes 20.2 és törvénytelen 36.5 hunyt el, de a keresztényszociális Bécsben általában is mélyen hallgatnak a törvényes és törvénytelen született csecsemők vagy 0—5 éves gyermekek halálozási arányáról — bizonyára nem azért, mert azt kedvezőnek találják.

Ezzel szemben megállapítható, hogy Budapesten a kedvező gyermekhalálozási arányokat és pedig úgy általában, mint a törvénytelen születettekkel való vonatkozásban is, a város aránylag nagyszámú zsidóhitű lakosságának javára írhatjuk. Vagyis a *zsidóhitűeknek köszönhető, hogy a családi élet és az erkölcs tisztasága más nagy városokkal szemben fölényes helyzetet biztosít Budapest számára.* Ma azonban a budapesti és, hozzátehetjük, az ország eme kedvező gyermekhalálozási állapotai, melyekben a zsidóhitűeknek eminens részük van, az erkölcsi tőkén kívül gazdasági tőkét is jelentenek. Azt a gazdasági tőkét, amelyből a háború folytán megfogyatkozott emberállomány szintén regenerálható és az új Magyarország kiépítésében gyümölcsözően felhasználható lesz. Ezt az anyagot tehát — Ágoston gondolatával ellentétben — nem kiírtani, hanem ellenkezőleg, erői minél tökéletesebb értékesíthetése céljából, a lehető legjobban konzerválni kell. Propogatív hasznai csak így biztosíthatók.

A zsidóhitűek foglalkozása.

Ágoston Péter, a zsidóhitűek szigorú kritikusa, kenyérkereseti pályáinkba természetesen szintén belebotlik. Tétele az, hogy hitfeleink nem akarnának nehéz testi munkát végezni, nem akarnának földet művelni, hanem a városokba özönlének, s a kereskedelmet, meg a szabad foglalkozásokat lepik el. Bár sokat foglalkozik a zsidóhitűek gazdasági fejlődésének történetével és nagyon jól tudja, vagy legalább tudhatná, hogy a zsidóhitűek mezőgazdasági és ipari munka terén nemcsak a múlt század közepéig, hanem utána többé-kevésbé mind a mai napig nem azért nem foglaltak le nagyobb részt, mert erre való akaratauk hiányzott, hanem azért nem, mert az úgynevezett befogadó népek, amelyek között épp úgy vannak befogadottak, mint a zsidóhitűek között befogadók, magatartása és gazdasági rendjük vezéreszméi, sőt részben vallásos nevelésük is egyenesen útját állotta annak: mégis nekünk, zsidóhitűeknek, lobbantja szemünkre a mások bűneit. Összetéveszti az okot az okozattal és, si fecisti, nega, minket tesz felelősekké oly hibákért, melyeket nem mi követtünk el. Fischberg nyomán maga Á. állapítja meg, hogy „a zsidók izomzata gyengébb, mint a nemzsidóké, mert nagyon sok generáció óta nem végeztek izommunkát”, mégis azt kívánná, vagy azt tartaná helyesnek, ha a nehéz testi munkát végzők közt a vezető szerep volna a mienk, mint ahogy a leigázott népektől ezt rabszolgatartóik megkövetelik.

Túlzásba hajtott kívánság. A nehéz testi munkához az izomerőn kívül a gazdasági tevékenység területén való elhelyezkedés szabadsága és ezeknek bizonyos fejlődési folyamata is szükséges. A zsidónak a legújabb időkig, sőt egyes államokban (Oroszország, Románia) még a legújabb időkben sem volt szabad azokat a pályákat választania kenyérkeresete vagy érvényesülése forrásául, melyeket nagyobb izomerő birtokában, vagy okszerű elhelyezkedés céljából maga is szükségesnek talált volna, hanem be kellett érnie azzal a pályával, amit a számára is hozzáférhetővé tettek. Mikor földet nem szerezhetett, földművesnek, s amíg a céhek a zsidóhitűeket nem fogadták maguk közé, akár nehéz ipari munkára is hiába akart volna menni. Amióta földet szerezhet és ipart szabadon gyakorolhat, azóta oly kevés idő telt el, hogy nagy általánosságban testileg meg-

erősödni és az izommunkához visszafejlődnie ideje nem volt.

A városokba a múltban azért húzódtok és még ma is azért gravitál a zsidóhitű, mert ott úgy a múltban, mint ma, az életnek bőségesebb forrásai buzognak, több a kítaszítottak, a magukra hagyottak, a lenézettek és kigúnyoltak védelme, ezenfelül pedig a vallás szabályai könnyebben tarthatók be, az istentisztelet föltételei inkább találhatóak együtt, a gyermekek tanítására és nevelésére inkább van adva a mód, mint falvakon és pusztákon, vagy majorságokban. A zsidó, nevezetesen a konzervatívabb része (és a falu, a föld népe mind konzervatív) ünnepnapján nem mozdulhat ki lakóhelyéről, mint más felekezetbeliek, istentiszteletre tehát nem jöhet a harmadik határba, rituális húsélelmét, társadalmi, egészségügyi, emberbaráti, felekezeti intézményei támogatását, melyeknek előállítására és fentartására nagyobb emberscsoportok szükségesek, nem szerezhetik meg az őstermelő-telepekre elosztódva. Sőt önállóságra is egyenesen vallási okokból kellett és kell törekednie. Azért, mert a nyugalomnak és az ünnepeknek azokat a napjait, amiket hite szab eléje, csak akkor tarthatta és tarthatja szentül, ha bármily szegényen, bármennyi vesződséggel tengődve, de függetlenül, maga állapíthatja meg munkaidejét. Hiszen az a zsidóhitű kereső, aki nem önálló és különösen az, akinek kenyéradója, vagy munkástársai túlnyomó része nem zsidóhitű, a dolog természeténél fogva, kenyéradója és munkástársai munkaidejéhez kénytelen alkalmazkodni.

Nem a munkától való félelem, a cselédsorstól való tartózkodás űzi, hajtja tehát a zsidóhitű keresőt — nevezetesen a konzervatívabb gondolkodását, akármily ingatag alapon álló, de egyébként önálló foglalkozás keresésére, hanem az a törekvés, hogy vallásos érzelmeit kielégíthesse. Az sem mondható, hogy ez valami speciális zsidó vonás volna. Megtalálható ez minden más oly felekezet embereinél, — például a mohamedánoknál és görög-keletieknél — akiknek vallásos érzése és vallása nem alkalmazkodhatik környezetük uralkodó valóságához.

A zsidó vallású munkás, sőt az úgynevezett levegőember is, akár önálló, bár határozott foglalkozása nincs, dolgos, szívós, józan, kis igényű elem. Ha nyugton hagyják, éhbéren, a leghihetlenebb kis kereset mellett is eltengődik. Meghúzódik nagy és kis városok külső ré-

szein és itt a versenytársak ellenérzését épp úgy kihívja maga ellen, mint mikor munkája, józansága, mértékletessége, szorgalma és tehetsége gyümölcseiből kapitalistává változott. Egyszer azért van útban, mert mint olcsó munkaerő, lenyomja a béreket, máskor meg azért, mert maga szerzetté pozíciójának előnyeit kihasználni igyekszik. Szomorú sors, de ennek semmi köze a zsidó hithez. A kínai kuli, a sárga faj olesó munkája épp oly fájdalmas érzéseket vált ki, a nagyobb bérekre törekvő más munkásokból, mint az orosz és román despoták és az amerikai tröst-fejedelmek a saját, jól szituált honfitársaikból.

Annak, hogy a kisbirtokosok közt aránylag kevés a zsidóhitű, a már érintetteken kívül más oka is van. A városinak nevelődött és nevelt elem máról-holnapra el nem parasztosodhatik, el nem parlagiasodhatik. A gazdasági fejlődés útja, ellenkezőleg, az, hogy az őstermelésből és mezőgazdasági foglalkozásokból egyre többen mennek át az ipari és más városi jellegű foglalkozási ágakra. És ez természetes is. Még pedig két okból. Először azért, mert a megművelhető földterület a kultúrországokban a lakosság szaporodásával arányban álló mértékben folytonosan nem szaporodhatik; másodsor meg azért, mert a megművelt területek fix kezekben vannak, sőt speciálisan nálunk jelentékeny részben olyanokban, amelyek törvényhozási intézkedések nélkül a forgalom tárgyai nem is lehetnek. Mikor a kivándorlók háromnegyedrésze rendszerint őstermelő, mezőgazdasági munkás és cseléd és pedig éppen azért ezek, mert az élet drágulása mellett, az önfentartásra szükséges nagyobb területek, vagy magasabb munkabérek meg nem szerezhetők, sőt a kis parasztbirtokok is — a család szaporodása folytán elaprózódnak, amikor továbbá minden-nagyobb birtokeladás vagy csak bérlet nyomán is felhangzik a jajszó, hogy pusztul a „nemzet gerince”, „idegenek” kezére kerül a honi föld, akkor igazán túlzott és belső igazság, meggyőződés nélkül szűkölködő panasz, hogy a zsidóhitű lakosság nem veti magát a földművelésre. Örök áron kicsinyben földet nem szerezhet, s amit szerez is — túlnyomóan bérlet.

Az őstermelésnek, mint foglalkozási ágának arányai egyébként is tért veszítenek. Gerloff Wilhelm dr. *Veränderungen der Bevölkerungsgliederung in der Kapitalistischen Wirtschaft* című művében (Berlin 1910.) meggyőzően mutatja ki ezt a tételt. Szerinte fogyott, ille-

tőleg emelkedett a két utóbbi, jobbára 10 éven belül megejtett népszámlálási idő közt

	az őstermelő lakosság %-kal	egész lakosság egyidejű emelkedésével szemben
Német birodalomban 1895—1907.	4.4	19.2 %
Nagybritanniában 1891—1901.	—6.5	10.4 „
Ausztriában 1890—1900.	2.7	9.4 „
Magyarországon 1890—1900.	4.0	10.3 „
Franciaországban 1896—1901.	—3.0	6.8 „
Svájcban 1888—1900.	—3.5	13.6 „
Németalföldön 1889—1899.	8.7	13.1 „
Dániában 1890—1901.	7.1	12.8 „
Svédországban 1890—1900.	5.4	7.4 „

Svédországban például 1870-ben 73,9 százalék 1900-ban pedig 53,7 százalék volt őstermelő, ellenben az ipari foglalkozásokat űzők aránya ezen idő alatt 14,7 százalékról 28,9 százalékra, a kereskedelmi foglalkozásúaké 5,1 százalékról 10,6 százalékra emelkedett, míg a szabad foglalkozást űzők arányszáma 8,3 százalékról 6,8 százalékra csökkent.

Az egyes országok kereső csoportjainak tagozódásában szintén óriási differenciák vannak, anélkül, hogy az az illető országok nemzeti jellegén, gazdasági értékén változtatni tudna. A Stat. Jahrbuch für das Deutsche Reich 1915. adatai szerint a magyar szent korona országaiban a lakosságnak 69,7 százaléka, Németországban 35,2 százaléka. Oroszországban 58,3 százaléka, Dániában 42,7 százaléka, Nagybritannia és Írlandban 12 százaléka, s az északamerikai Egyesült-Államokban 35 százaléka foglalkozott őstermeléssel. Ellenben ipari foglalkozású volt a Magyar szent korona országaiban 13,6 százalék, a Német birodalomban 40,0 százalék. Oroszországban 17 százalék, Dániában 24,4 százalék. Nagybritanniában és Írlandban 44,9 százalék, az amerikai Egyesült-Államokban 24,1 százalék. Kereskedelmi foglalkozást pedig a magyar szent korona országaiban 4,2 százalék, a Német birodalomban 12,4 százalék, Oroszországban 7,1 százalék, Dániában 14,9 százalék, Nagybritannia és Írlandban 24,2 százalék és az amerikai Egyesült-Államokban 16,3 százalék űzött. A magyar szent korona országaiban tehát hiába mennek a zsidóhitűek előszeretettel a kereskedői és ipari pályákra, lakosságunk között még mindig sokkal kisebb arányú a keres-

kedő és iparos elem, mint a felsorolt többi — Oroszországtól eltekintve — a mienkénél talán kulturáltabb államban.

Ha a befogadó és befogadott népek összességének foglalkozások szerint való, mint láttuk, nagyon különböző tagozódása nem nemzeti veszedelem az illető országokra nézve, akkor az sem lehet komoly bajok forrása, hogy ezen országok egyes foglalkozási ágaiban miképen helyeződnek el, vagy kénytelenek elhelyezkedni egyes felekezetek hívei és különösen a kisszámú zsidóhitűk. Az u. n. nemzeti birtokpolitika szempontjából igen sokan nem is tartják kívánatosnak, hogy a zsidóhitűek östermeléssel foglalkozzanak. Mivel pedig szerintük, akié a föld, azé az ország, ezek a zsidóhitűeket legfőlegb mint mezőgazdasági munkásokat és cselédeket hajlandók recipiálni. Tekintve azonban azt, hogy a gyöngé izomzatúnak beállított zsidó mezőgazdasági munkásnak nem lehet alkalmas és tekintve azt, hogy vallása törvényeinek tisztelete bizonyos önállóságra és a városokban való élésre utalják: a zsidó mezőgazdasági munkássá és cseléddé lenni soha sem fog valami nagyon iparkodni a befogadó népek közt. Különben is a gazdasági fejlődés útja az, hogy az östermelés rovására az ipar és a kereskedelem keresőinek száma és aránya emelkedik. Mért kívánják hát éppen a zsidótól, hogy ne a fejlődés útján járjon, hanem magára nézve visszafelé fordítsa az idő kerekét. Hiszen maga Ágoston is kénytelen volt kimutatni, hogy egyes országokban — így Ausztriában és Oroszországban — már nemcsak a kereskedelem terén találni zsidóhitűeket az őket megilletőnél nagyobb arányban, hanem az ipar terén is. Vagyis főlösegeiket ott igyekezzenek elhelyezni, ahol erre adva van a mód, ahova őket a fejlődés utalja, s ahol elhelyezkedésük nemcsak a maguk, hanem a befogadó nemzet szempontjából is gazdaságosnak ígérkezik.

Ágostonnak egyébként egyáltalán nincs igaza, amikor a zsidóhitű magyarokat olyanokként igyekszik beállítani, mint akik nem is akarnának földműves pályákra menni, vagy csak mint vállalkozók volnának erre hajlandók. A zsidóhitű magyarok már 1842-ben megalapították a magyar izr. kézmű- és földművelési egyesületet, amelyről Ágoston a tényeket elferdítve állítja, hogy 1890-ig egyetlen zsidó fiút sem tudott földművelésre nevelni. A valóság ezzel szemben, mint az egyesület titkára megállapította, az, hogy 1892-ig az évi jelentések

adatai szerint 43 földműves került ki az egyesület védőszárnyai alól, 1902. óta pedig 100-nál több zsidó fiút képeztettek ki az állami földműves-iskolákban, végül az Egyenlőségnek éveken át folytatott agitációja folytán 1910-ben megnyitotta az egyesület kertészképzőtelepét, ahol állandóan 30-nál több zsidó fiút nevelnek és tanítanak a fejlettebb mezőgazdasági kultúra szorgalmas munkájára. Tény továbbá az, s ezt már mi állapítjuk meg, hogy speciálisan a zsidóhitű keresők közül Magyarországon az 1910. évi népszámlálás szerint 22504-en, az összes zsidóhitűek 2.47 százaléka foglalkozott östermeléssel, míg a többi felekezetűek közül 4.633,072-en, vagyis a többi felekezetű lakosság 26.7 százaléka. Tekintve azt, hogy a más hitű lakosság ősidőktől fogva lehet östermelő, a zsidóhitűek pedig újabban mindössze vagy 50 éve — a zsidóhitűek östermelő arányszáma nem is oly kicsiny, mint aminőnek beállítani szeretnék.

De földművesnek is hiába megy a zsidóhitű. A zsidóhitű östermelővel szemben is kész a vád. A földművelésnek jövedelmezőbb részét választja, a nagy és középbirtok is a kezükbe került sokkal nagyobb arányban, mint az az országos arálynak megfelel, a kis- és törpebirtok pedig nem kell neki. Ez a vád is hamis, mert általában nem a nagy- és középbirtok a jövedelmező, hanem a könnyen áttekinthető és rendben tartható kis birtok, az pedig vakmerő és semmivel nem igazolható, bár bizonyos oldalról sokszor hangoztatott állít is, hogy a nagy- és középbirtoknak sokkal nagyobb aránya került volna a zsidóhitűek kezére, mint ami az országos arálynak megfelel. Csak az állapítható meg, hogy Magyarországon az országos arányt szám szerint meghaladja a nagy- és középbirtokos zsidók aránya, de nem az, hogy több földbirtok lett volna a kezükön, mint amennyi őket megilletné. Tudjuk a népszámlálási adatokból, hogy a nagybirtokosok közül 19 százalék, a középbirtokosok közül (100—1000 kat. hold) pedig 10 százalék a zsidóhitű kereső, de arról nincs hiteles és hivatalos statisztika, ámbár lehetne, hogy az egyes felekezetek hívei kezén mennyi földbirtok van. 1000 holdat meghaladó nagybirtok 3768 tehát 2111-el több van, mint nagybirtokos, és a középbirtokok száma is néhány százal több, mint a középbirtokosoké. De nem ez a lényeg, hanem az, hogy Schönborn, Eszterházy, Festetich stb. nagybirtokosok kezén körülbelül több birtok van, mint az összes zsidóhitű

nagybirtokosok kezén. Ki merné különben azt állítani, hogy a 6.888 millió hektárnyi 1000 holdon felüli birtokok 19 százaléka, vagyis fejenként átlagban 4130 hektár és a 3.259 millió hektárnyi középbirtok 10 százaléka, vagyis fejenként átlagban 166 hold volna a zsidóhitűek kezén? Tisztára abszurdum, mikor azt akarják elhíttetni, hogy Magyarország 21.21 millió hektár területű gazdaságából 7.7 százalék, 1.625 millió hektár, néhány száz nagy- és középbirtokos zsidóhitű lakos kezén volna.

Zsidóhitű haszonbérlő (100 holdan felül) Magyarországon aránylag nagyon sok van. 5172 közül 2515, vagyis 48.6 százalék, az összes bérlőknek majdnem a fele. Ámde ez az adat nem a zsidóhitűek östermelő-izsonya, vagy foglalkozásbeli inferioritása ellen, hanem ellenkezőleg, éppen mellette szól. A zsidóhitű bérlők kommerciális érzéke és ismeretei bizonyára több haszonértéket tudnak kihozni a magyar földből, mint más hasonló foglalkozásúakéi, különben a nagybirtokosok nem nekik adnák bérbe földjeiket, s maguk a zsidóhitű bérlők is, ha számadásaikat meg nem találnák, nem bélelnének aránylag oly nagy számban földeket, hanem az ipar, vagy a kereskedelem, vagy a (szabadfoglalkozások más területén helyezkednének el. A zsidóhitűeknek a földbirtokosok nem azért adják bérbe birtokaikat, mert zsidók, hanem — sokat emlegetett ellenérv dacára is azért, mert a birtokosok szempontjából is jobban tudják hasznosítani. A többtermelésnek, a belterjes gazdálkodásnak ők pionírjai közé tartoznak, s ezt a mezőgazdasági kiállításon nyert kitételésekkel is sokszor és igen meggyőzően bizonyították.

Az 50—100 holdas kisbirtokosok és kisbérlők közt a zsidóhitűek még elég nagy arányszámmal (54641 közül 1065) 2.3 százalékkal szerepelnek, de az 50 holdnál kisebb 2,742.281 birtokos és bérlő közt — mivel ezek közé bejutni aránylag a legnehezebb — már csak 9709. 0.35 százaléknyi zsidóhitű keresőt találunk; azonban jelentékeny mérvűvé, számarányukat ötszörösen is fölmúló arányúvá válik a zsidóhitűek részesedése a gazdasági tisztviselők sorában. Itt 9657 közül 2539, vagyis 26.3 százalék a zsidóhitű. A zsidó intelligencia tehát ezen a téren is elhelyezkedni igyekezett, éppúgy, mint a nagy- és középbirtokon, meg a bérleteken.

Érdekes tünet továbbá, hogy amely vármegyék zsidóhitű lakossága ellen a legtöbb kifogást szoktak ellenfeleink emelni, ott akad a legtöbb zsidóhitű az öster-

melési foglalkozásokban. E két megye Bereg és Máramaros. Hozzájuk a zsidóhitű lakosság számának nagysága dolgában Szatmármegye jár a legközelebb, ezzel szemben Selmecebánya az az egyetlen törvényhatóság, amelynek területén 1910-ben zsidóhitű őstermelő egyáltalán nem lakott. AltaJában és a zsidóhitű őstermelő keresők számát és tagozódását e három vármegyében a következő oldalon levő táblázat mutatja.

Foglalkozási csoport	Az összes őstermelők			Közülök zsidóhitű					
	Beregben	Máramarosban	Szatmárban	Beregben		Máramarosban		Szatmárban	
	abs.			abs.	%	abs.	%	abs.	%
Őstermelő összesen	64505	93308	103479	2430	3.47	4782	5.12	1136	1.10
Nagybirtokos	13	28	44	5	38.4	10	35.7	11	2.50
Középbirtokos	125	402	46	58	46.4	187	46.5	11	23.9
Bérlő (100 holdon felül)	70	6	169	68	97.1	5	83.3	149	88.1
Kisbirt. bérlő (50- 100 holdig)	339	1180	1115	124	36.5	190	16.1	75	6.7
„ (10-50 holdig)	9720	20615	19001	557	5.1	1118	5.4	234	1.2
„ (5-10 holdig)	12695	15289	12811	428	3.4	610	4.0	70	0.5
„ „ (5 holdon alul)	19063	19889	16435	650	3.4	1252	6.3	87	0.5
Gazdasági tisztviselő	110	11	243	56	50.9	10	90.9	88	36.2
„ cseléd	5093	3194	12875	49	0.9	51	1.8	60	0.5
Mezőgazd munkás	1493	22375	33221	405	2.7	1154	5.1	209	0.6
Erdész és szénég tisztv.	33	73	30	4	12.1	—	—	3	10.0
„ segéd munk.	1021	9861	1125	14	1.3	181	1.9	14	1.0

Megállapíthatjuk e tabellából, hogy nemcsak a nagybirtokosok, középbirtokosok és a nagyobb bérlők közt szerepelnek e megyékben a zsidóhitűek, a zsidóhitűek országos átlagát, sőt megyei arányát (Bereg 14.2, Máramaros 18.4, Szatmár 6.1%) is fölülmúló arányszámban, hanem az 50—100 holdas kisbirtokosok és bérlők, gazdasági tisztviselők közt is. Fölülmúlják továbbá a zsidóhitűek országos átlagának arányát a 10-50 holdas kisbirtokosok és bérlők Beregben és Máramarosban, az 5 holdon aluli kisbirtokosok Máramarosban, a mezőgazdasági munkások Máramarosban, az erdőszet és szénégetés tisztviselői Beregben és Szatmárban. Szóval nem olyan kivetni való népség a zsidóhitű az őstermelés szempontjából sem, mert ha hozzáférhet, még a legkonzervatívabb, az u. n. zsidó-zsidó része még több kedvvel adja magát a vele járó foglalkozásokra, mint a városiasabb elem, melynek az őstermelésnek nehezebb, több izommunkát igénylő ágaira visszafejlődnie már nehezebb. És nem az utolsó szempont, ami még itt számbaveendő, az, hogy a nemzetiségi vidékeken az őstermeléssel foglalkozó zsidóhitű elem a magyarságnak erős és megingathatlan vára, amit éppen a most folyó háborúban a kárpáti havasokban sikerült újra meg újra bebizonyítania.

A másik nagy foglalkozási csoportban, amelybe a bányászat, kohászat, ipar, kereskedelem és hitel, meg a közlekedés tartoznak, a zsidóhitűek Magyarországon nagyobb arányszámmal szerepelnek, mint aminő őket az összes lakosságból megilleti. 1.884,857 ily önálló kereső közül 265,916 a zsidóhitű, vagyis 14.1 százalék. A bányászat és kohászat terén a zsidóhitűek közül csak tisztviselőt találunk nagyobb számnál. 1583 közül zsidóhitű 284, vagyis 17.9 százalék. Önálló művelője ennek a foglalkozási csoportnak csak 12 = 3.1 százalék van, de segédszemélyzete is csekély, még pedig nemcsak aránylag, hanem számszerint is. Am az is megállapítható, hogy a bányászat és kohászat segédszemélyzete közt magyar nyelvű is aránylag kevés van, csak 45.1 százalék, annak bizonyosságául, hogy ez nem túlságosan magyar foglalkozás. Az önálló iparosok száma az országban 440,021, közülük zsidóhitű 54,807, tehát 12.5 százalék. A. 64,857 = 14.9 százalék önálló zsidó iparosról beszél, az eredeti foglalkozási, statisztikát (az 1910. évi népszámlálás negyedik rész 308—309. old.) tehát alig látta. Ipari tisztviselőt Á. 28,689-et és ebből zsidót 13,840-et ismer, holott

1910-ben 32689 ipari tisztviselőnk volt és közte zsidóhitű 14,346, vagyis 43.9 % és nem 46 %. De az ipari munkásokkal sincs szerencséje. Ipari munkás 1910-ben 884,955 volt az országban, közüle zsidóhitű 57,021 vagyis 6.4 százalék. Ezzel szemben Ágoston állítása kevesebb ipari munkásról, de több zsidóhitűről tud, úgy, hogy arányszámuk eszerint nem 6.4 százalék volna, amit ő szintén megállapít, hanem 8.8 százalék. Az önálló kereskedőkről szólva, Á. könyve már közelebb jár az igazsághoz, de itt sem tévedések híján. Önálló kereskedő 124,853 van az országban, közüle zsidóhitű 67,576, vagyis kerek 54 százalék és nem 52, mint állítja. Némi számvetési hiba a kereskedelmi tisztviselők körül is akad. A kereskedelmi tisztviselők száma ugyanis 44,881 s közülük zsidóhitű 23,935, tehát nem 52 százalék, hanem 53.4 százalék. A 105.296 főnyi kereskedelmi személyzetből 36,735, vagyis 34.9 százalék önálló kereső, ami még mindig igen nagy arány. A közlekedéssel foglalkozó 22,038 önálló közül (akiknek a száma Á. könyvében szintén nem sajtóhibátlan) 4132, vagyis közel 19 százalék a zsidóhitű. Vasúti tisztviselő van 11,735, közüle zsidóhitű — mivel nem mind Máv. — 2261, vagyis 19.2 százalék. A postánál, távírdánál és telefonnál 13,857 tisztviselő működik, de ez már m. kír., tehát köztük zsidóhitű csak 972, vagyis kerek 7 százalék. Egyéb közlekedési tisztviselőt 2779-et írtak össze, közüle zsidóhitű 441, tehát 15.8 százalék. A közlekedési tisztviselők összes száma így 28,371, közüle zsidóhitű 3674, vagyis 13 százalék. Vasúti, postai és közlekedési segédszemélyzet, ismét az Á.-nál obligát számítási hiba nélkül 1910-ben általában 135,481 volt és zsidóhitű 3258, vagyis 2.4 százalék.

A magyarországi foglalkozási statisztika ismertetésében, az eddigi sorrendtől eltérve, a Zsidók útja egyszerre, minden átmenet nélkül a napszamosokra ugrik át és pontosan 203,085 napszámot olvas a fejünkre, akik közül csak 5057, vagyis 2.4 százalék helyett 2.5 százalék a zsidóhitű. Utána egyszerre részletezni kezdi a polgári és egyházi közszolgálat és az u. n. szabad foglalkozások keresőit. Helyesen állapítja meg, hogy a 41,442 közigazgatási alkalmazott közül 2169 a zsidóhitű, tehát nem is 5, hanem 5.2 százalék, de arról már nem beszél, hogy a főispánok, alispánok, polgármesterek, szolgabírók, tanácsnokok, szóval a vezető állásokat betöltők között, vagy az állami tisztviselők között hány a zsidóhitű. Az igazságszolgáltatásnál alkalmazott és foglalkozó 25,697

(és nem 25651) keresőről is megállapítja, 100-al a mi terhünkre tévedve, hogy 6547, vagyis nem 25, hanem 25.5 százalék a zsidóhitű, ellenben ügyész és bíró már 2893 közt csak 111 akad, vagyis még csak nem is 4 százalék, mint Á. állítja, hanem 3.8 százalék. Sőt ügyvéd sincs zsidóhitű 46 százalék, hanem csak 45.2 százalék (6743 közül 3049). A közoktatásügynél már megint nem kíváncsi a részletekre. Egyszerűen azt deríti ki, hogy az 56,349 tanügyi alkalmazott közül 5436 a zsidóhitű, vagyis 9.5 százalék, helyesebben 9.6 százalék. Hogy a nevelők és korrepetitorok közt 52.6 százalék a zsidóhitű, ellenben az elemi iskolai tanítók közt is csak 4.7 százalék és a középiskolai tanárok közt, Budapestet ide nem értve, szintén 4.7 százalék, az már nem érdekli. A közegészséggel foglalkozókat, tehát állatorvosokat és szülésznőket is, Á. egy kalap alá veszi és így állapítja meg, megint tévesen, hogy 24,072 ily kereső közül 4990 a zsidóhitű, holott így összefoglalva az összes keresők száma 25092 és közülük zsidóhitű csakugyan 4990, vagyis nem egészen 20 százalék, nem pedig 20.8 százalék. Az orvosok száma 5514, közülük zsidóhitű 2695, kerek 49 százalék.

A tudományos és egyéb közérdekű intézeteknél, meg a lapoknál foglalkozók számát Á. 5304-re teszi és közülök, nem tudni hogy és miképpen, 1391 zsidóhitűt mutat ki. De ezeknek az adatoknak így semmi nyomuk. Tudományos és egyéb közérdekű társulatok, egyletek és intézetek keresőiként a hivatalos népszámlálási statisztika 3549 keresőt, közülük 741 = 20.9 százalék zsidóhitűt, irodalom és művészettel foglalkozót pedig 5004-et mutat ki, akik közül 1391 = 27.8 százalék a zsidóhitű. Szóval a tanár úr összekeverte két foglalkozási csoportot és az összeadást, meg az arányszámítást, mint előzőleg is sok helyen érintettük, bizonyára nem mindig szándékosan, elvétette. De elvétett mást is. Így azt, hogy az újságírók közül 43 százalék volna a zsidóhitű, a tényleges 42.5 százalék helyett, ami kis hiba; ellenben sokkal durvább és bizonyára nem szándéktalan botlás, hogy a tanár úr a korcsmárosok, vendéglősök és kávéosok közül 41 százalékot ajándékoz nekünk, szokása ellenére megfelekezvén az ezen iparágak alsóbbrendű alkalmazottairól, akik közül 84.5 százalék nem zsidó, úgy hogy ez iparág-csoport 93.451 keresője közül csak 23,520, vagyis 25.5 százalék a zsidóhitű. Persze, persze, mikor a vármegyei tisztviselők közt csak 2.4, sőt a vármegyei díjnokok közt is csak 3.3 százalék zsidóhitű akadhat. Ámde erről a

szigorúan objektív Ágoston Péter nem szól és ily tények elhallgatásával épp oly ferde világitásba állítja a zsidóhitűek foglalkozási statisztikáját, mint azokkal a mondánivalóival, melyeket még ellenőrizhető honi statisztikára támaszkodva is, többé-kevésbé hibásan vitt a nyilvánosság elé.

Vajjon milyenek lehetnek a Zsidók útjának idegen statisztikái, ha ellenőrizhető honiakban is annyit csetlelt-botlott, mint föntebb láttuk, s amennyinek tudományos megbízhatóságra számot tartó munkában előfordulnia nem szabad.

A Zsidók útjának írója „teljes és tiszta képet” vélt tendenciózusan beállított és sok tekintetben hibás magyar foglalkozási statisztikájával adni arról, hogy „a zsidók az ő számuknak megfelelő arányt a jobb pozíciókban mindenütt messze túlhaladják.” A kérdés mindig az, mi a jobb pozíció? Püspöknek lenni mindenesetre jó, de a miniszterség, államtitkárság, fő- és alispánság, polgármesterség, tanári székek, tanácsnoki állások, szolgabírói tisztségek, szóval a magasabb egyházi, állami, megyei, városi, sőt községi köztisztviselői foglalkozások is, úgyszintén a magasabb tanügyi alkalmazások — fix fizetéses, nyugdíjjal járó, hatalmat és tekintélyt biztosító tartozékaik mellett — mindenesetre jobb pozíciók, de azért zsidóhitűek közül vagy egyáltalán senki, vagy csak elvétve juthatott hozzájuk. Zsidóhitű püspök, miniszter, fő- és alispán eddig még nincs. Államtitkár is csak egy akadt, de kérdés, jön-e más helyette. Az állami tisztviselők közt pedig általában 5.5 százalék (720), a vármegyei tisztviselők közt 2.4 százalék (100), a t.j. és rt. városi tisztviselők közt 5.8 százalék (412), a községi- és körjegyzők közt 4.3 százalék (228), a bírák és ügyészek közt 3.9 százalék (111) a zsidóhitű. Hiába tanulnak a zsidóhitűek közül olyan aránytalanul sokan, hiába törtetnek a városokba, amint azt Á. megállapítja, a hivatalos jobb pozíciókban a zsidóhitűek az őket illető arányt elérni nem tudják.

Ma a fix fizetéses jobb pályákat igaz, nem tartják „jobb” pozícióknak, ellenben igenis annak tartják az — östermelést. De hát vajjon itt arányukat fölülmúló számban találhatók-e a zsidóhitűek? Egyáltalán nem, s ezt Á. meg a vele egyformán gondolkodók sietnek is a szemünkre lobbantani. Hogy a legmagasabb képzettséget igénylő orvosi, ügyvédi, magánmérnöki pályákon olyan sok, 48.9. 45.3 és 37 százalék a zsidóhitű: éppen

ez a bizonyossága annak, hogy a zsidóhitűek a legmagasabb képzettség mellett sem tudnak a hivatalos pályákon elhelyezkedni. A zsidóhitűek, akik földeket apáiktól itt nem örökölhettek, és szerzőknek kénytelenek maguk beállani. bárha a nemzeti vagyonnak egy nagy részét állítják kezükön levőnek — szintén alaptalanul, szabatt-foglalkozásokat sem mind választhatnak, magasabb iskolai képzettséget sem mind szerezhettek és földhöz még kevésbé juthatnak: mi más tehetnek tehát, hogy a levegő-ember vádját is elkerüljék, mint hogy határozott ipari és kereskedői foglalkozást keresnek, tanulnak és folytatnak.

Ha Á. azt akarja a jobb pozíciók emlegetésével elhitetni, hogy a zsidóhitűek közül az ipar és a kereskedelem (hitel) segédszemélyzete között aránylag kevés a zsidóhitű, míg az önállók közt sok, hát akkor is tévedést akar kelteni. Ennek megítélésében nem az abszolút számok a mértékadók, hanem az az arány, ami az egyes felekezeteknél az illető foglalkozási ágakból és az ország lakosságából reájuk eső részek között mutatkozik. Ily alapon például megállapítható, hogy a római katolikus őstermelő munkások arányszáma, még őstermelő tisztviselőik betudásával is, kisebb, mint az ország egész katolikus lakosságáé. A katolikus lakosság országos aránya ugyanis 1910-ben Magyarországon 49.3 százalék volt, de az őstermelő katolikus munkásoké, tehát az összes nem önállóké, ideértve a tisztviselőket is, csak 48.1 százalék. Ha már most ugyanezen az alapon az ipar és kereskedelem római katolikus és zsidóhitű önállóit és segédszemélyzetüket, de tisztviselőik nélkül, akik, mint láttuk, külön is a zsidóhitűek javára billentik a mérleget, szembeállítjuk az ország római katolikus és zsidóhitű lakosságával, akkor a következő képet kapjuk:

	Róm. kath.		Zsidóhitű	
	abs.	%	abs.	%
Az összes lakosságban	9.010,305	49.3	911,227	5.0
Önálló iparos	235,779	53.6	54,857	12.5
Önálló kereskedő(hitel)	35,346	28.3	65,576	54.1
Ipari segédszemélyzet (tisztv. nélkül)	569,034	64.3	57,021	6.5
Keresk. segédszemélyzet (tisztv. nélkül)	43,896	41.7	36,733	34.9

Megállapíthatjuk ebből a tabellából, hogy a zsidóhitű segédszemélyzet nemcsak a kereskedelmi foglalko-

zások területén szerepel a zsidóhitűek országos arányát messze fölülmúló arányszámmal, hanem az ipari foglalkozások munkásai, tehát nagyobb izomerőt igénylő keresők közt is jóval magasabb viszonyszáma van. Viszont igaz az is, hogy az ipari segédszemélyzethez a római katolikusok nagyobb kontingenst állítanak, mint az a katolikusok országos arányszámából következtethető volna, de már a kereskedelmi segédszemélyzettel jól hátul maradnak. Egyébként a munkás és a „jó pozíció” kérdését a legjobban világíthatjuk meg annak megállapításával, hogy a római katolikusok ipari és kereskedelmi segédszemélyzetet, tisztviselők nélkül, együtt 612.930-at szolgáltatnak, míg a zsidóhitűek 83.756-ot. A római katolikusok tehát a római katolikus lakosságnak 6.8 százalékát, míg a zsidóhitűek a zsidóhitű lakosságnak 9.2 százalékát, az arány tehát a zsidóhitűekre nézve kerek 26 százalékkal jobb. Vagyis nem állhat meg, az igazsággal ellenkezik Á.-nak az a tétele, hogy „a zsidók az ő számuknak megfelelő arányt a jobb pozíciókban mindenütt messze túlhaladják”, mert hiszen az ipari és kereskedelmi segédszemélyzet állásai nem tartoznak a „jobb” pozíciók közé, aminthogy az önállóan őstermelők sem tekinthető ilyenek.

De mikor a zsidóhitűek jobb módját német adatokkal akarja bizonyítani, a professzor úr akkor is elkalandozik a valóságtól. Azt mondja, hogy Németországban is a zsidók közül önálló volt (mikor?) $\frac{3}{5}$, míg a keresztények közül csak $\frac{1}{4}$ rész. Ezzel szemben idézzük a Vierteljahrshefte zur Statistik des Deutschen Reiches 1913. II. foglalkozási statisztikájából (245. old.) a következő hiteles megállapítást: 100 őstermelő, iparos, bányász, kereskedő, s a forgalom terén tevékenykedő kereső közül

	Általában		Zsidóhitű	
	1907-ben	1895-ben	1907-ben	1895 beii
önálló	22.3	29.0	50.1	57.6
alkalmazott	5.2	3.3	17.2	11.3
munkás	72.5	67.7	32.7	31.1
	100.—	100.—	100.—	100.—

Vagyis önálló a zsidóhitűeknek fele, s az összes keresőknek egy negyede. Figyelembe veendő azonban itt az, hogy míg a zsidóhitű önálló keresők aránya 1895 1907 — a két legutóbb megtartott népszámlálás — közti 7.6 százalékkal csökkent, addig a csökkenés általában

csak 6.7 százalék, vagyis a zsidóhitű keresők közül viszonylag többen vesztek el önállóságukat, mint általában az összes keresők közül, ami bizonyára nem a jólétnek a jele.

A német foglalkozási statisztika a zsidóhitűeknek a foglalkozási ágakban való eloszlását, szemben az összes lakosság foglalkozásbeli eloszlásával, az 1895. és 1907. évi népszámlálások alapján, így állapítja meg: 100 kereső közül foglalkoztat

	Általában		Zsidóhitűt	
	1907	1895	1907	1895
Östermelés	36.8	39.9	1.6	1.7
Ipar és bányászat	41.9	39.9	27.1	23.2
Keresk. és forgalom	13.0	11.2	62.6	67.3
Szem. szolgálat, napszamos	1.8	2.1	0.6	0.4
Közszolgálat, szab. foglalkozás	6.5	6.9	8.1	7.4

Eszerint a zsidóhitűek a kereskedelem és forgalom pályáiról áthúzódnak az ipari pályákra, gyarapítják a közszolgálat teljesítőket és szabad foglalkozásokat űzők számát, sőt a személyes szolgálat és napszamos foglalkozások keresői közt is szaporodnak, holott általában a kereskedelem és forgalom keresőinek száma és aránya emelkedett, az östermelés, a közszolgálat és szabad foglalkozások, valamint a személyes szolgálat és napszamos foglalkozásokat űzőké pedig csökkenik. A zsidóhitűek megfelelőbb elhelyezkedését igazolja az, hogy keresők aránya a kereskedelem és forgalom foglalkozásai közt az 1895. évi 67.3 százalékról 62 százalékra szállott le, ellenben az iparéin az 1895. évi 23.2 százalékról 27.1 százalékra, a közszolgálati és szabad foglalkozási ágakban az 1895. évi 7.4 százalékról 8.1 százalékra, a személyes szolgálatot teljesítőket és napszamosok közt pedig az 1895. évi 0.4 százalékról 0.6 százalékra emelkedett. A zsidóhitű östermelők arányszáma is csökkent ugyan valamicskével, 0.1 százalékkal, de a östermelők arányszámának csökkenése 39.9 százalékról 30.8 százalékra általában nagyobb (7.2—5.8 százalék) mint a zsidóhitűeknél. Nyilván így van ez más országokban is, ahol az elhelyezkedés régebbi korlátai megszűnnek, s ennél fogva indokolatlan az a szemrehányás, hogy a zsidóhitűek csak bizonyos jobban jövedelmező pályákra mennek keresőknek.

A német foglalkozási statisztikából különben az is megállapítható, hogy az egyes foglalkozási csoportokban az összes keresők általában és a zsidóhitűek különösen hogyan helyezkednek el. Az 1907. évi népszámlálás alapján ez az érdekes kép a következő:

	Általában	Zsidóhitűek	
		abs.	az összes hasonló foglalkozásúak %-ában
<i>Összlakosság</i>	61,720.529	566.999	0.92
<i>Önállók</i>			
Östermelés	2,500.974	1.011	0.04
Ipar és bányászat	1,977.122	26.967	1.36
Kereskedelem és forgalom	1,012.192	78396	7.74
<i>Alkalmazottak</i>			
Ipar és bányászat	686.007	13475	1.96
Kereskedelem és forgalom	505.909	22.901	4.52
<i>Munkás vagy segítő családtag</i>			
Östermelő	7,283.471	2.665	0.03
Ipar és bányászat	8,593.125	22.553	0.26
Kereskedelem és forgalom	1,959.525	44309	2.26
Személyes szolgálat	471.695	1.350	0.30
Közszolgálat és szabadfoglalkozás	1,738.530	18.818	1.08

A zsidóhitűek eszerint Németországban az egyes foglalkozási ágak közül az egész lakosságból megilletőrésük, 0.92 százalék mögött maradó arányban foglalkoznak az önálló és munkás östermeléssel, az ipari és bányászati munkás-keresetágakban, valamint a személyes szolgálatokkal, de ezt meghaladó mértékben találhatók a közszolgálat és szabadfoglalkozások (1.08), az önálló ipari és bányászati tevékenység (1.36 százalék) az ipari és bányászati alkalmazottak (1.96 százalék), a kereskedelem és forgalom munkásai (2.26 százalék), a kereskedelem és forgalom alkalmazottai (4.52 százalék) és végül a kereskedelem és forgalom önálló folyótói (7.74 százalék) között.

Mivel Á. a német zsidóknak szabadfoglalkozásbeli elosztódásának részleteiről is beszél és Berlinből — bevallottan antiszemita összeállítás alapján — 62 százalék zsidó ügyvédet és 50 százalék orvost hoz ki, érdemes ezekre a részletekre is egy kissé kiterjeszkedni. A szabadfoglalkozási ágak közt aránylag a legtöbb zsidóhitűt a Németbirodalomban az 1907. évi népszámlálás

foglalkozási statisztikájában (l. az idézett Vierteljahrshefte 236. oldalát) az ügyvédek, közjegyzők és szabadalmi hivatalosok közt (ezeket együtt mutatják ki) találjuk. Vannak pedig így is mindössze 1877-en, vagyis 14.7 százalék. Utánuk az arány nagysága dolgában mindjárt az újságírók, írók és magántudósok következnek. Ezen együtt kimutatottak közt a zsidóhitűek száma 712, vagyis 8.1 százalék. Nagy számmal és arányban szerepelnek továbbá az orvosok és közegészségi intézmények igazgatóinak együttes tétele közt a zsidóhitűek. Számuk 4719, arányuk 6 százalék. Ezekből az adatokból sem az ügyvédek 68 százalékos, sem az orvosok 50 százalékos arányára következtetni nem lehet. De igenis vannak a német foglalkozási statisztika szabadfoglalkozási részének más érdekes tételei, olyanok, melyeket Á. emlegetni szükségesnek nem lát. Így pl. az, hogy, noha a zsidóhitűek arányszáma a német összlakosságban 0.92 százalék, bíró és ügyész 4.3 százalék (906), magasabb bíró és államtisztviselő 1.9 (244), tanító és ig. személyzet 1.2 (3235), az oktatásügynél közép-tisztviselő 1.6 (64) van köztük, vagyis a viszonylagos arányok sokkal magasabbak, mint Magyarországon.

De szólhatunk még valamit a felekezetek szerint tagolt osztrák foglalkozási statisztikáról is. Ennek összefoglaló képe még nem került a nyilvánosság elé, de egyes osztrák koronatarományok külön foglalkozási statisztikai (Berufsstatistik nach den Ergebnissen der Volkszählung vom 31. Dezember 1910.) füzetéből, melyek valamennyien még szintén nem jelentek meg, megtudhatunk egyetmást. Így például megállapíthatjuk, hogy Bécs városának a segítő családtagokkal együtt számított 1,094.185 keresője közül zsidóhitű 94.838, vagyis 8.66 százalék, holott a zsidóhitű lakosság Bécs város lakosságának 8.63 százaléka. A keresők elosztását a következő oldalon közölt táblázat mutatja.

A bécsi statisztika .

	Önálló		Bérlő		Alkalmazott		Munkás		Tanonc		Napszámos		Családtag		Együtt zsidóhitű		Kereső általában	
	abs.	%	abs	%	abs	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Östermelő	68	0.7	14	0.1	32	0.3	12	0.01	3	0.0	1	0.0	–	–	130	1.4	9323	0.9
Iparos	7919	1.5	20	0.0	6.57	1.3	10.091	0.2	1.918	0.4	26	0.0	319	0.0	26.899	5.2	510,305	46.1
Kereskedő, forgalom, vendéglő	15.8066	5.3	90		144	4.9	8,963	3.0	1.245	0.4	56	0.0	1.074	0.3	41.704	14.1	296,768	27.2
Köz- és katonai szolgálat, szabadfoglalkozás	20953	7.6	3		403	1.5	1109	0.4	2	0.0	–	–	3	0.0	26.105	9.4	277,789	25.5
Együtt a négy	44.746	4.1	127		25.0	2.3	20.195	1.9	3.168	0.3	83	0.0	1.426	0.1	94.888	8.66	1,094.185	99.8

A csehországi statisztika :

	Önálló		Bérlő		Alkalmazott		Munkás		Tanonc		Napszámos		Családtag		Együtt zsidóhitű		Kereső általában	
	abs.	%	abs	%	abs	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Östermelő	624	0.04	265		0.02	118	0.01	–	–	12	0.00	467	0.03	1.612	0.12	1,344.602	36.6	
Iparos	3.290	0.24	33		0.22	1604	0.12	347	0.02	7	0.00	239	0.01	8 480	0.63	1.347.852	36.7	
Kereskedő, forgalom, vendéglő	10.424	2.63	111		1.27	3.677	0.93	857	0.21	15	0.00	2.681	0.68	22 810	5.76	396.269	10.8	
Köz- és katonai szolgálat, szabadfoglalkozás	8891	1.54	1		0.25	519	0.59	–	–	–	–	3	0.00	10.931	1.88	581.145	15.8	
Együtt a négy	23289	0.61	410		0.26	5.918	0.16	1204	0.03	34	0.00	3.390	0.09	43.833	1.19	3,669.918	99.9	

Alsó-Ausztriában és azokban az osztrák tartományokban, melyekről hasonló foglalkozási statisztika jelent meg — az egy Csehország kivételével — oly kevés zsidóhitű lakik, hogy azokban a foglalkozási ágakban való elosztódása igaz képet nem adhat. De nézzük még meg, hogy Csehország 3,669.918 keresője között a 43.833 zsidóhitű kereső hogyan oszlik meg: A 85.798 zsidóhitű lakos Csehország 6,769.237 főnyi egész lakosságának 1.12 százaléka, a zsidóhitű keresők pedig az összes keresőknek 1.19 százaléka. Vagyis Csehországban éppúgy, mint Bécsben, nagyobb a zsidóhitű keresők arányszáma, mint a zsidóhitű lakosságé. Ez nem annyira jólétüknek, mint inkább szorgalmuknak a bizonyága. A zsidóhitű keresők eloszlását Csehországban 1910-ben a 88. oldalon közölt táblázat mutatja.

A kép ugyanaz. Mindenütt az őstermelő zsidóhitű a legkevesebb és a kereskedő a legtöbb. Érdekes és feltűnő jelenség, hogy speciálisan Ausztriában, nevezetesen a számbavett Bécsben és Csehországban a köz- és szabadfoglalkozások keresői közt aránylag több zsidóhitűt mutatnak ki, mint az ipar művelői közt (közszolgálatos stb. Bécsben 9.4 százalék, Csehországban 1.88 százalék, iparos: Bécsben 5.2 százalék, Csehországban 0.63.) Ezek a területeken tehát az ipar terén sem engedik még a zsidóhitűeket érvényesülni, nemcsak az őstermelésben. Magyarországon az iparral foglalkozó zsidóhitű keresők arányszáma magasabb, mint a szabad foglalkozásúaké (zsidóhitű bányász stb. iparos Magyarországon 8.9 százalék, köz- és szabadfoglalkozású 8.3 százalék), de Németországban szintén kisebb (iparos t).56 százalék, köz- és szabadfogalkozású 1.1 százalék). A kereskedelemmel, közvetítéssel foglalkozó zsidóhitű keresők aránya Magyarországon 30.2 százalék, Csehországban 5.76 százalék, Bécsben 14.1 százalék, Németországban 4.2 százalék. A földműves zsidóhitű keresők aránya Magyarországon 0.5 százalék, Csehországban 0.12 százalék és Németországban 0.04 százalék.

Ámde Magyarországon a zsidóhitű lakosság az összlakosságnak 5 százaléka, a Németbirodalomban, valamint Csehországban pedig 0.9 százaléka. Nálunk tehát a zsidóhitűek arányszáma minden foglalkozási ágban öt és félszer akkora lehetne, mint a Németbirodalomban és Csehországban, hogy az arány ugyanaz maradjon. Vagyis, ha a közszolgálatosok és szabadfogalkozásúak aránya Csehországban 1.88 és a Németbirodalomban 1.1

százalék, akkor nálunk 10.34, ill. 6.05 százalék, ha az őstermelők aránya Csehországban 0.12 és a Németbirodalomban 0.04, akkor nálunk 0.66, ill. 0.2 százalék, ha a kereskedők aránya Csehországban 5.76 százalék és Németországban 4.2 százalék, akkor nálunk 31.68, ill. 23.10 s ha az iparosok aránya Csehországban 0.63 és a Németbirodalomban 0.56, akkor nálunk 3.46, ill. 3.14 százalék lehetne. De az elhelyezkedés nem így történt. Magyarországon, a zsidóhitű lakosság ugyanazon százalékát feltételezve, a zsidóhitű közszolgálatosok és szabadfoglalkozásúak, az őstermelők s a kereskedők arányszáma kisebb, mint Csehországban, de nagyobb, mint Németországban, az iparosoké pedig sokkal nagyobb, kétszer akkora, mint akár Cseh-, akár Németországban. Vagyis a helyzet Magyarországon van a fejlődés leghelyesebb útján: mert Magyarország jövője az iparosodáson fog fölépülni. Ha a zsidóhitűek ebben nyújtanak segítséget és izomerejüket meg intelligenciájukat ezen a területen igyekeznek érvényesíteni, illetőleg más országok zsidóival szemben ebben válnak ki, akkor ezért őket gáncs nem illetheti, sőt talán az Ágoston Péterek részéről is megérdemlik az igazságosabb ítéletet.

Búcsúnk Ágoston Pétertől.

Írta: dr. Szabolcsi Lajos.

Mielőtt Ágoston Pétert útjára bocsájtanók, mielőtt megindulna azon a dicső ösvényen, mely az Istóczyak, Ónodyak, Petrássevich Gézák, Rohlingok, Eisenmengerek, Justus Brimanusok pantheonjába vezet, mielőtt szóval: eltűnnék a nagy antiszemita kriptájában, hogy onnan időről-időre feljárva kísértsen majdan a magyar közönség előtt: — volna egy pár komoly szavunk még az igen tisztelt tanár úrhoz. Nem akarjuk őt búcsú nélkül elengedni körünkből, hol hét héten át elsőrangú tollak foglalkoztak az ő, ennyi érdeklődést talán nem is érdemlő személyével. Körünkből, ahol egymásután foszlottak le róla a különböző álarcok, melyeket a „zsidó-kérdés” tárgyalásakor magára aggatott: a héber tudósé, a történészé, az emberbaráté, a távolbalátó szociológusé. Mielőtt tehát elválunk egymástól, hadd világítsunk meg még két pontot különös műve keletkezése körül.

Hogyan dolgozott és honnan merített Ágoston Péter?

Útravalóul adjuk az itt következő szerény fejtegetéseket az antiszemita halhatatlanság felé távozó nagyváradi professzor tarsolyába.

I. A lipcsei vérvád Nagyváradon.

Ágoston Péter könyvének legfelháborítóbb az a fejezete, mely a vérvádról szól. Kedvünk volna ide nyomatni az egészet, mint a jezsuita szemforgatás, a gyávaság és az ostobaság minden időkre maradandó emlékét. Ebben a fejezetben tudniillik visszatükröződik Ágoston egész sötét, kegyetlen módszere, mellyel a zsidóság dolgai felé közeledett. A legnagyobb kétségben hagyja itt az elfogulatlan olvasót a vérvádat illetőleg. Nem mondja, hogy a vérvétel vádja a zsidók ellen jogosult, de nyitva hagyja az ajtót arra nézve, hogy *igenis, ilyen vád lehetséges*, íme: „Egyetlen konkrét látzatú vád van a zsidók ellen s ez a vérvád. *Súlyossá-*

gát emeli, hogy alakja konkrét és tartalma mégis általános.” E két mondatlal kezdődik a jogakadémiai tanár művének e fejezete s már e két mondatért megérdemelné, hogy megfosszák doktori címétől, rangjától és állásától és nyilvánosan megvesszőzzék, mint az olyant, aki boszorkányhitet terjeszt a nép között.

Nem mondja, ó, dehogy mondja Ágoston, hogy igaz a vérvád. Csak szerényen megemlíti a továbbiakban : „*az Ó-testamentumban vannak bizonyos véres-szertartások, melyek tápot adhatnak a zsidók véres áldozataira vonatkozó hitnek.*” Ezt írja le, bár tudja, meg is említi, hogy a keresztényeket is vádolták vérváddal. Azt is tudja, azt is megemlíti, hogy a középkorban a keresztény uralkodók számos nyilatkozatban cáfolták meg a vérvádat. De — siet hozzátenni: az a körülmény, hogy e fejedelmek a zsidók adószedései voltak, *sokat levont a vérvád ellen szóló nyilatkozatok hiteléből.* Vagyis: a vérvád elleni tiltakozásoknak nem az igazság, hanem anyagi érdek volt az alapjuk. Azt is tudja, hogy a pápák hányszor cáfolták a vérvádat. De hozzát teszi : „*És mégis százával vannak emberek, akik hirdetik ezt a vádat és milliószám, akik hiszik.*”

Az embernek megáll az esze. A nagyváradi jogakadémiai tanárnak, az országos hírű radikális tudósnak, mikor az emberi nem egyik legsötétebb babonáját fejtegeti, *nincs egyetlen elítélő, őszinte szava a vérvád ellen.* Sőt, mikor azokról ír, *kik a vérvád ellen küzdöttek, ő maga siet megerőtleníteni zsidóbarát nyilatkozataikat.* Mintha félne, hogy könyvéből végül világosan fog kitűnni, hogy a vérvád : ostobaság.

Ki hallott már *ilyent* tudósról, művelt emberről?

Mi Magyarországon hasonló eltévelyedést Huber Lipót óta nem tapasztaltunk. De most nem vesszük elő a „vérvád-kérdés” irodalmát, hogy Ágoston két-kulacsos megjegyzéseit itt sorra lecáfoljuk. Nincs erre itt szükség. Nem fogjuk szemébe citálni Ágostonnak, aki „Ótestamentomi véres szertartások”-ról beszél, amivel saját felekezetét, a bibliai alapon felépült kereszténységet is pofonüti, — hogy csupán Mózes öt könyvében *hétyszer fordul elő* a vér élvezésének tilalma, hogy a babilóniai talmud, Szanhedrin traktátusa 74/a oldalán megolvasható, miképp szorongatások, üldözések idejében zsidó emberre nézve mindenféle tiltó szabály megszűnik, csak három nem: *bálvány imádás, erkölcs-telenség és vérontás* — ezekre a zsidót senki és semmi

a világon rá nem kényszerítheti. És ez a zsidó hit, a zsidó erkölcstan olyan alaptörvénye, melyet az élet mindenféle körülményei között, a halál küszöbén is meg kell tartania zsidó embernek. Nem. Nem érvelünk. Nem hozzuk fel bizonyítékok további százait és ezreit, — *mert Ágoston mindezeket tudja*. Ép úgy tudja, mint mi. És mégis „konkrét látszatú”-nak mondja a vérvádat.

Végeredményében azonban mindez ízlés dolga. Ha Ágoston hisz a vérvádban, vagy konkrét látszatúnak tartja: legyen kedve szerint. Egyéni felfogás ellen küzdeni nem lehet. Ami ellen itt mi most felszólalunk, az más dolog. Az ő vérvád-fejezetének további részeiben ugyanis Ágoston, jámbor szemforgatással, egy hamisan fordított talmudhelyet csempész a köztudatba, egy hamisan fordított talmudhelyet, melyet kötelessége lett volna neki, a közlőnek megcáfolnia, egy talmudhelyet, melyet, minthogy ő, mint iskolázott tudós, ellentetés nélkül publikálja könyvében: a jövő magyar antiszemiták vérvád-céljaira bármikor bátran felhasználhatnának.

Tessék meghallgatni.

... E vádra vonatkozó bizonyítékot még a Talmudból is próbáltak szerezni *s az antiszemiták azt mondják*, hogy a Talmud amsterdami kiadásának Kelhuboth tractatusának 102 b. folióján ez olvasható: ha valaki meghal és kiskorú fiút hagy az anyának s az apa örökösei, a testvérek azt mondják: nőjjön nagyra nálunk; de az anya azt mondja: nőjjön nagyra nálam; akkor az anyánál kell hagyni és nem azoknál, akik utána örökölnének. *Hacsak nem történik az, hogy húsvét előestéjén megölnék őt.*"

Kevés ember tudja, hogy a Talmudnak az antiszemiták által kiválasztott ez a része mit jelent, de ők azt mondják, hogy ők tudják *s hogy ez a része a vérvádat igazolja*. *Lehet, hogy a szöveget egészen hűen adják vissza az antiszemiták*, de akkor sincsbizonyítva, hogy a zsidók gyermeket ölnek.

Nincs bizonyítva azért, mert a Talmud kazuisztikája olyan bő és kiszámíthatatlan, hogy egészen értelmetlenül is belekerülhetett *egy ilyen példa*. *De ha nem is így van*, akkor sem bizonyítja a *gyermekülés emlegetése a törvényben* a gyermekölés szokását és főleg nem bizonyítja megengedett voltát.

Mennyi szemforgatás, mennyi alattomoság néhány rövid sorban! Egy Talmudhelyet citálni, félig elhinni, félig nem, de inkább elhinni, mentegetni a zsidót, de azért ugyanakkor lehetségesnek feltüntetni az antiszemiták

érvelését is, a gyanútlan olvasóra bízni, hogy ítéljen és aztán odébb állani, odébb csúszni, mint az a bizonyos fajtájú kígyó, mely észrevétlenül marja meg áldozatát s ha óvatosan elhelyezte a mérgét, eltűnik. Kevés ember tudja... lehet, hogy a szöveget egészen hüen adják vissza ... csak azért nem bizonyos, mert a Talmud kazuisztikája olyan bő és kiszámíthatatlan ... egy ilyen példa belekerülhetett — így oldalogja körül, tudományos arcot vágva, Ágoston e Talmudhelyet és megmérgezi vele, gyanúra bírja az elfogulatlan olvasót. Ágoston eltűnik, de itt maradt a Talmudhely cáfolatlanul, állandó érvnek további Ágostonok részére.

Szabad-e ilyen könnyelműen játszani egy felekezett becsületével? Ha „*kevés ember tudja, hogy a hely mit jelent*”, miért közli Ágoston? Ha „lehet”, hogy a szöveget egész hüen adják vissza, lehet-e, hogy meghamisították? Miért nem helyesbíti hát Ágoston? Miért nem nyilatkozik arról Ágoston Péter, hogy az általa idézett Talmudhelyről a nem antiszemitaoknak, komoly tudósoknak mi a véleménye?

Abban a fogalmazásban, abban a formában, melyben Ágoston közli e Talmudhelyet, az a látszata van, mintha *zsidó szokás volna húsvét előestéjén gyermeket ölni*.

Ágostonnak pedig tudnia kellett, — mert hiszen története van a dolognak — hogy amint ez a „hely” felmerült az antiszemita irodalomban, rögtön megcáfolták és az Ágoston által közölt formájában hamisításnak deklarálták. Nem a zsidók. Ágoston nem hisz a zsidókban. De a keresztény teológusok

Ágoston azonban erről hallgat. Ő csak a vádat publikálja. A védelmet elhallgatja

Íme hát e „hely” története:

A Talmudhely, melyet Ágoston citál, 1891 november 22-én született meg, mint vérvádbizonyíték, Lipcsében. Az ottani „Antisemitische Correspondenz” 171-ik számában tette közzé e napon Rohling. Rohling, kiről Ágoston tudja, ki volt. Rohling, kit a bécsi Bloch dr. reichsrathi képviselő a nyolcvanas évek folyamán összetört, megszégyenített, hamisítónak deklarált törvényszék előtt. Rohling, kiről kiderült, hogy nem tud egyetlen sort olvasni a Talmudban. Rohling a „helyet” nem maga találta. Hűséges famulusától, *Áron Brimanustól*, más néven *Justus Brimanustól* kapta, ki az akkori idők leghírhedtebb antiszemita hamisítója volt. Ez a kitért zsidó,

ki bigámiáért, okmányhamisításért, csalásért és egyéb deliktumokért állott a törvényszék előtt, találta meg, preparálta és adta el jó pénzért ezt a helyet a vérvád mesterei számára.

1892 március 16-ikán folytatódott Lipcsében e „talmudhelylyel” a hajsza. A „Neue Deutsche Zeitung” mellékleteképen e napon röpv jelent meg, mely e hellyel kapcsolatban vérváddal vádolta meg a zsidókat. Ugyanakkor Rohling Prágába kérte Schneidert, a hírhedt osztrák antiszemita képviselőt (kinek nyílt ülésen vágták a szemébe a Reichsratban: Önnek a a fegyházban a helye! — bélyegzőt hamisított a jámbor), fényképmásokat adott a képviselőnek e „talmudhelyről” és felbízta a gyors cselekvésre. Néhány nappal utóbb Schneider néhány antiszemita képviselővel együtt zsidóellenes interpellációt nyújtott be az alsóausztriai tartománygyűlésen, melyben felolvasta e talmudhelyet német fordításban.

Schneider interpellációjának e része német eredeti szövegében így hangzik :

„Die denkwürdige Stelle ist in der Venediger Ausgabe des babylonischen Talmud und in der Amsterdamer Ausgabe desselben, Tractat:Kethuboth, Folio 102, zweite Blattseite, in den untersten Zeilen, zu finden und lautet nach der Amsterdamer Ausgabe zu deutsch: Wenn Einer stirbt und hinterläßt einen unmündigen Sohn für dessen Mutter und es sagen die Erben des Vaters (die Brüder derselben), er werde groß (wache auf) bei uns; aber die Mutter sagt: Es werde groß mein Sohn bei mir; so läßt man ihn bei seiner Mutter und nicht läßt man ihn bei den zu seiner Vererbung Befähigten; es ist der Fall, daß sie ihn schlachten würden am Vorabend des Ofterfestes.“

Kérem a közönséget, vesse össze a bélyegzőhamisító osztrák képviselő idézetét a magyar jogakadémiai tanár idézetével. Ki fog derülni, hogy Ágoston az ő Talmudhelyét, az általa közölt fogalmazásban, szolgálai módon lefordította Schneider képviselő interpellációjából. Érdekes, hogy a folio-szót, melyet Schneider oldal értelemben használ, nem is fordította le, azt egyszerűen átvette.

Aki azonban Schneider - Rohlingból merít, annak arról is tudnia kell, mit kapott Schneider – Rohling azért a hamisított helyért a keresztény tudósoktól.

Néhány nappal utóbb ugyanis, 1892 március 19-ikén röpv jelent meg Lipszében, melyet plakátiroztak is a falakon. A plakátot két nagynevű protestáns teológus írta alá. Íme leközölöm eredeti alakjában :

Die Blutlüge in Teipzig!

Am Abend des 16 März wurde in Leipzig als Beilage zu der „Neuen deutschen Zeitung“ ein Flugblatt verbreitet welches die schandliche und verläumberische Lüge, als erlaube die jüdische Religion ihren Befennern den Mord von Christen und den Gebrauch ihres Blutes, aus einer Talmudstelle zu erweisen will. Die mitgetheilte Stelle (Ketuboth 102*) ist in der Uebersetzung fehlerhaft und soll richtig erstellts wiedergegeben, die vorausgeschickte Auslegung aber und die aus der Stelle gezogene Consequenzen als handele es sich um Schlachten eines Menschen als Ouerlamme, sind unabweisliche Lügen, durch welche der Haß gegen die Juden erweckt werden soll.

Die Stelle lautet wörtlich übersetzt:

Wenn einer stirbt und hinterläßt einen kleinen Sohn seiner Mutter und es sagen „die Erben des Vaters, er soll bei uns aufwachsen, aber die Mutter sagt, er soll bei mir aufwachsen, so soll man ihn bei seiner Mutter lassen und nicht bei einem, der ihn zu beerben berechtigt ist denn es ist einmal vorgekommen, daß man ihn [einen solchen] ermordete am Vorabend des Passah‘

Die Uebersetzung von ירו ירו mit „es trifft der Fall zu“ „nach analogen Fällen geschähe es“ ist baarer Unfian, nie und nirgend haben die Worte diesen Sinn. ירו ירו heist nicht nur „ein Geschickis trat ein, es geschah einmal“ und bezeichnet den Beginn einer erzählenden Mittelung.

Das Wort ירו bedeutet von Menschen gebraucht **niemals die jüdisch-rituelle Schächtung**, sondern bezeichnet einfach die gewöhnliche Tötung das Hunschlachten, das Rechtsabschnaden des Menschen, der Gedanke an die rituelle Schächtung in dem Zusammenhang dieser Stelle ist fernverbrannter Unfian und schandliche Verläumdung.

Die Quelle für diese Talmudstelle findet sich in der Erfurter Handschrift der Tosephta, im Jahre 1882 unter wärmster Befürwortung von Seiten Professor Paul de Lagarde's von Dr. W. Zundermannel herausgegeben, Seite 273 Zeile 22. Hier steht noch ausdrücklich „es geschah einmal ירו einem, daß man ihn am Passahvorabend ermordete“.

In der angeführten Talmudstelle ist lediglich von Mord aus Habicht die Red-

Die in dem Flugblatt citierten bekräftigen Worte zeigen dieselbe fehlerhafte Punktation (3 B 2 Mal ירו ירו) wie die Citationen des berühmtesten Schwablers Brinmann, der unter dem Namen Dr. Justus de Judenthums-Schreiber und wie er dem Seitenunterzeichneten persönlich eingestand, Prof. H. Rohling behilfte bei seinen antimitrischen Machswerken leistete.

Das größte Hindernis zu einem friedlichen und gedeihlichen religiösen Gedankenaustausch zwischen Christen und Juden ist die von blindem Rassenhaß befruchtete Verbreitung solcher lugenbarten Gerüchte über die jüdische Religion, wodurch dem Wesen des Christentums wohl gesprochen wird, denn was ist das Christentum anderes als die Botschaft von dem, in welchem sich die Freundschaften und Leutseligkeit Gottes offenbarte, und welcher Weg, Wahrheit und Leben ist.

Am 19 März, 1892

Hektor W. Faber Esq.irma b. Greig

Dr. Johannes Müller, Leipzig, Johannisgasse 4

Ért-e a tanár úr németül ? Ha Schneider német szövegét megértette, talán ezt is megérti. A két keresztény teológus a kiáltványban egy kissé másképp fordítja a helyet, mint Rohling. A két keresztény teológus

megállapítja, hogy haszonvagyó örökösök részéről *egyszer gyilkosság történt egy kiskorú örökösön — természetesen zsidó gyermekről van szó és nem keresztényről* — és a felháborító hamisítás, ami a Rohling-Schneider-Ágoston-féle fordításban e helynek *vallási szokás* jellegét adja: („Ha csak az nem történik, hogy megölnék őt”) a protestáns tudósok véleménye szerint nem egyéb eszeveszett örületnél, galád rágalomnál.

Érti-e a tanár úr ?

Lehet, hogy nem érti. Hallgasson meg azért egy másik keresztény teológust. *Strack* Hermanról nemde, hallott már? A berlini egyetem világhírű teológiai tanára, titkos egyházi tanácsos, könyvtárra menő nagyértékű munkák szerzője. 1892. április 15-ikén *Strack* tanár cikket írt a lipcsei esetről az „*Ev. Kirchlicher Anzeiger*”-be. Igen világosan és érthetően beszél. Ezt mondja benne:

*Az érintett Talmudhelyet én évek óta ismerem; de munkámban nem idéztem, mert lehetetlennek tartottam, hogy valakinek, aki csak egy oldalnyit olvasott is a Talmudból, eszébe juthasson az, hogy ezt a helyet azon vád bizonyítására használja fel, mintha a zsidók keresztényvért használnának rituális célokra. Most azonban, hogy Rohling Ágost előáll evvel a helylyel és miután neki sokan hisznek, rövid magyarázatra érzem magam indíttatva. A szóban forgó Talmudmondat szó szerint a következő: „Ha valaki elhalálozásakor anyjára kisfiút hagy és ha az apa örökösei azt mondják: nevelkedjék nálunk és az anya azt mondja: hadd nevelkedjék énnálam, akkor anyjánál hagyják és nem valamely öröklésre jogosítottnál. Egyszer ugyanis megesett, hogy ezek (az örökösök) még a húsvét előnapján elpusztították. Az olvasó csodálkozva fogja kérdezni: *Hogy lehet ebből a rituális kereszténygyilkosság elrendelését, vagy csak megengedését is kiolvasni? Rohling Ágosttól sok minden kitélik. Először t i. ezt a héber ígét „sochat” „vallásos, rituális metszésnek fordítja.” A szónak ez az értelme azonban csak akkor van, ha állatra vonatkozik Ott, ahol embert illet, a „sóchát” erőszakos halált jelez. (Következnek az irodalmi bizonyítékok). Másodszor a talmudmondat ezen mondattal záródik „Egyszer ugyanis megesett, stb.” E szavakat (héberül) „maasze hajah” (szó szerint: volt egy tény, vagy eset Rohling és társai úgy értelmezik, hogy a héberben járatlan olvasó azt a benyomást nyeri, mintha ilyen cselekedetei ismételt fordultak volna elő, másodszor a talmudi meghagyásnak (hogy a gyerek anyjánál**

maradjon) az volna a célja, hogy ügyeljen arra, nehogy a húsvét előnapján megtörténjenek a rituális leölések.

Valójában pedig a rendelkezés célja nem az, hogy húsvét-előestékre eltiltsa a rituális leöléseket, hanem az, hogy a fiatal örökösök életét biztosítsa, azonfelül csak egyetlen egy esetről van szó. Ez kitűnik a „maasze” szónak a zsidó irodalomban való használatából (következnek a példák). Ezen szavakból „húsvét ünnep előestéje” még a legrosszabb esetben sem lehet az elpusztítás rituális jellegére következtetnie, szavak csak arra valók, hogy növeljék azoknak a vétkét, a kis örököst megfosztották életétől: olyan gonoszak voltak ezek az emberek, hogy még az ünnepnapok elteltét sem várták meg, hogy mentül hamarabb hozzájuthassanak a vagyonhoz, a szent húsvét ünnepét megelőző napon meggyilkolták az útjokban álló gyermekeket. *)

Íme, tanár úr, így fest a valóságnak megfelelőleg a Kethuboth-beli vérvádhely. Ennél világosabban, érthetőbben megmagyarázni ezt nem lehet.

Én pedig azt állítom ezek után, hogy Ön ép úgy ismerte e „hely” történetét, mint én, ki most előadtam. Ismerte, mert azon az úton, mely Önt e „hely”-hez vezette, találkoznia kellett a lipcsei keresztény teológusokkal és Strack tanárral.

Fel kell vetnem már most néhány kérdést :

Hogy van az, hogy Ágoston Péter, a modern magyar tudós, a radikális politikus, a vezető szabadkőműves: az okmányhamisító Brimanus, a tudatlan Rohling, a szédelő Schneider fogalmazásában közöl le egy talmudi helyet és nem említi meg, hogy a nagy keresztény tudósok ezt a fogalmazást hamisításnak deklarálták ?

*) *Strack* tanár agitációját a Rohling-féle hamisítás ellen a cikk után is folytatta. Schneider Berlinben előadást tartott 1892. áprilisában e „hely”-ről és erre Strack tanár a berlini egyetemen 1892. április 27-ikén beszédet intézett hallgatóságához, a protestáns teológusokhoz s ezeket mondta: „Gyalázat, — úgymond — hogy az antiszemita izgatók tudományos kérdések megoldásában oly kapacitásokra támaszkodnak, „*kiknek fogalmuk sincs a héber betűkről*”. A bécsi Schneidert, kinek jellemtelensége és gyávasága típussá lett már, — horribile dictu — hívják meg az antiszemiták egy talmudi mondás megbeszélésére. Nem voltam Berlinben a felolvasás estéjén, de ha itt lettem volna, úgy bizony odamentem volna a Kethuboth traktátussal kezemben és coram publiko előálltam volna azon követeléssel, hogy a híres tudós lapozza fel a fejtendő helyet, sőt még magam mutattam volna meg a kérdéses helyet, hadd olvassa el, ha bírja.”.

Hogy meri Ágoston Péter leírni a hamisított szöveg mellé : „Kevés ember tudja, hogy a talmud e része mit jelent ?” — holott ő tudja a keresztény tudósok tiltakozásából, hogy mit jelent. A vérvádra nézve nem jelent semmit. És tudja azt is, hogy egy ilyen burkolt gyanúsítással meghurcolja a zsidóságot, a zsidó szellemet, a zsidó becsületet?

Hogy meri leírni Ágoston Péter, hogy „*lehet*, hogy az antiszemiták hüen adják vissza e helyet” ! Hát lehet? Hiszen tudja, hogy nem lehet. Egyik oldalon három notórius szédelgő, másik oldalon három komoly tudós és Ágoston Péter odaáll a szédelgők mellé?

Ha tudja — és tudja — Ágoston Péter, hogy a keresztény tudósok megsemmisítő kritikát gyakoroltak a Rohling-féle hamisításon : *miért idézi egyáltalában ezt a helyet?*

Én magam megpróbálok felelni erre az utolsó kérdésemre. Azért idézi, mert ez a hely támaszthat a hamis fogalmazásban legtöbb félreértést. Ez a hely hamis fogalmazásában sötétítheti be leginkább a zsidóságot.

Ezért választotta ki Ágoston, ezért nyomatta le, ezért somfordálja körül ártatlan arccal.

Ez az ő rendszere, így dolgozik Ágoston Péter !

. . . Néhány rövid megjegyzést még, mielőtt becsuknók Kethuboth traktátusát.

A talmudban így fest az idézett hely :

שְׁמַת וְהַנִּיחָה בֶּן קָמֶן לֹא מָנוּ יוֹרְשֵׁי הָאֵבֶן אֲמַרְיָהוּ יְהִי גְדֹל אֲצִלְנוּ .
יְהִי בְּנֵי גְדֹל אֲצִלֵי מְנוּחָן אֲחֻתוֹ אֲצִלֵי אֲמֹנוּ וְאִין מְנוּחָן אֲחֻתֵי לְיֹרְשֵׁי מַעֲשֵׂה הַיָּדֵה וְשִׁחְטוּהוּ עַרְבַּת הַפֶּסַח אִם כֵּן לִיתֵי לְמִקְוֵה

A dolog világos és érthető. Arról van szó, hogy az anya kívánságának, ki kiskorú gyermeke életét félti a kapzsi örökösöktől, a talmudi humánus jogszabály eleget tesz és a gyermeket nála hagyja, annál inkább, mert egyszer borzasztó eset történt: a kiskorú gyermeket eltették a gonosz rokonai láb alól.

(Hogy ilyesmi nem ritkaság a legkeresztényebb társadalomban sem, arra példa VI. Sándor pápa, (1492— 1507-ig) és fia Caesar, a valenciai érsek, kik több embert küldtek ketten méreggel, gyilokkal a más-világra ellenségeik közül, mint ahányat a zsidó szin-

hedrion talán egész működése alatt.) Valószínűleg azért tör-

tént Peszachkor a gyilkosság, mert a hajdani időben Peszachkor bárányokat áldoztak s a gyilkosság esetleges vényomát könnyen ráfoghatták a peszachi áldozatokra.

Ha ugyan egyáltalán Peszachról van szó a szövegben.

A vilnai és az orosz talmudkiadásokban ugyanis nem **עֲרַב הַפֶּסַח** olvasható, hanem csak a kezdőbetűk: **עֲרָה**. Erev ha-Peszach azért is feltűnő, mert a ה névelőnek a Peszach előtt helye nincs. Nem mondjuk, hogy Erev ha-Sabosz, Erev ha-Szukosz, stb., hanem Erev Sabosz, Erev Peszach. Az orosz Talmud megjegyzést is tesz a kezdőbetűkre s azt mondja, hogy nem **עֲרַב הַפֶּסַח**-nak kell olvasni, hanem **עֲרַב הַרְאִשׁוֹי**-nak, ami első estét jelent. A szövegnek értelme akkor az volna, hogy az örökösök mindjárt az első estén, hogy a kiskorú gyermeket megkapták, megölték a szerencsétlent.

A vilnai kiadás e megjegyzése és magyarázata eredeti alakban Így áll a talmud lapjain :

. יִהְיֶה בֶן קָמֵן לֵאמֹר יוֹרְשֵׁי הָאֵב אֹמְרִים יֵהָא גִדְל אֶצְלֵךְ
 יֵהָא בְנֵי גִדְל אֶצְלֵךְ מִנִּיחֵן אִירֹתוֹ אֶצְלֵךְ אִמֹּךְ וְאִין מִנִּיחֵן אִירֹתוֹ
 שֶׁיּוֹרְשֵׁהּ הִיָּה וְשִׁחְמֵתוֹ * עֲרָה יֵהָא כֵּן לִיחְנֵי לְמִקּוֹם שֶׁהִיָּה
 רִאִי

יָל עֲרַב הַרְאִשׁוֹי
 וְהַמְדִּיקִים כְּלַמֵּיט שֶׁ
 נִבְחָר כִּרְיָם לְגַדְלוֹ בְּדַבָּר
 שֶׁלֹּץ וְ שִׁיחִים כֵּן
 לַעֲרֹן :

Elvetemült, kapzsi emberek utálatos tettéről van szó, melyet a zsidó nép emlékezete, mint rendkívüli. páratlan esetet (zsidó gyilkosokról nem tud a történelem), feljegyzett, eltett okulásul a következő nemzedékek számára. Utálatos tettről, mely azonban végeredményben alkalmat adott rá, hogy a talmudi jog egy humánus intézkedése (a kiskorú védtelen gyermek maradjon az anyjánál) megnyilatkozzék.

A nagyváradai tanár azonban nem ezt látta benne. Ő foltnak akarta a zsidóságra tűzni. A lipcsei vérvádat ő, a magyar Rohling, Nagyváradon fahasztotta fel újra.

Idejekorán kiteptük a mérges palántát.

II. A három oszlop.

Március 9-én, midőn az első komoly támadás Ágoston ellen elhangzott, Kecskeméti Lipót dr. nagyváradai főrabbi kitűnő tollából, a jogakadémiai tanár úr nyilatkozatot tett közzé. Leleplezte a forrásait. Bizonyos göggel és öntudattal jelentette ki Ágoston a következőket:

„Arra a véleményére vonatkozólag, hogy a Sulchan Aruchnak „A Zsidók Útja” című könyvben megjelent idézetei nem helyesek, kijelentem, hogy ezeket az idézeteket gondosan ellenőriztem, ahhoz érték véleménye alapján. Hivatkozom e tekintetben Beér György magántanára, Ecker müncheni magántanára és Johann Gildemester bonni egyetemi tanára, kik két perben leadott szakértői véleményükben tudományuk és esküjükkel erősítették meg azt, hogy a fordítások helyesen adják vissza az eredeti szöveget.

Miután ilyen forrásaim voltak, nem kellett senkihez fordulnom, aki újra lefordítsa.”

Szép Ágostontól, hogy végre megnevezi a három mestert, kik a zsidó tudományban útmutatói voltak. Annál szebb, mert például a vérvádról szóló fejezetében nem nevezte meg forrásait, ott nekünk kellett kikeresni a három kiválóságot, kik tollát irányították: Rohlingot, Schneidert, Justus Brimanust.

Beér, Ecker és Gildemeister: íme, a három oszlop, melyeken Ágoston zsidó tudása nyugszik. Nagy emberek. Szakértők. Esküjük is van. Véleményük is. Tudományuk is. Ha az embernek ilyen oszlopai vannak, akkor valóban felesleges, hogy holmi zsidó paphoz forduljon egy-egy talmudi vagy hasonló héber idézet dolgában!

Aki vakon tiszteli a tekintélyt, abban e három név pusztá hallatára megdermed a vér. Ez az Ágoston veszedelmes ember. Jó lesz nem bántani. Két magántanár áll mögötte, meg egy rendes egyetemi tanár imponáns nevekkel, Bonn, Münster egyetemével, szakértői esküvel. Vigyázni kell. A három oszlop szilárdan tartja Ágostont. Ki hitte volna, hogy ilyen nagyszerű forrásai voltak a nagyváradi tanárnak.

Bennem azonban a tisztelet csak az olyan tekintély iránt van meg, aki valóban tekintély. Én gyanús szemmel nézem ezt a három oszlopot. Egyik újabb közöttük, kettővel már találkoztunk. Még mindig oszlopok az illetők? Különös. Ma nincs más hátra Ágoston könyvéből épségben, mint e három oszlop. Az építményt, melyet furfanggal, gonoszsággal, rosszhiszeműséggel föléjük rakott: ledöntöttük. Jöjjenek hát most az oszlopok. Hadd lássuk, ki az a három hős, kiknek nevét Ágoston Péter büszkén vágta oda Nagyváradnak, mikor először felelősségre vonták?

Az első oszlop: Beér György magántanár.

Tény, hogy Beér György egyike azoknak a ke-

resztény teológusoknak, kik legújabbán a Talmuddal foglalkoztak.

De ne kérjétek: hogyan?

Az úgynevezett giesseni misna-fordítások között (melyek Giessenben keresztény teológusok tollából 1913 óta megjelennek) napvilágot látott Beér György egy talmudi munkája is: Lefordította és magyarázatokkal látta el Peszachim traktátusának misnáját.

Beér Györgyöt, *a talmudistát*, kire Ágoston támaszkodik, alaposan meg lehet ismerni ebből a művéből. A zsidó tudomány olyan nagyjai, minő Bacher, Krausz Sámuel, Aptowitzter és mások mutatták ki, hogy Beér e talmud-magyarázata tele van tudatlansággal, rosszindulattal, nyílt antiszemitizmussal, a zsidóság iránti elfogultsággal. Ágoston azonban nem hisz a zsidó tudósoknak, hiába idézném őket. A zsidók nem látnak tisztán a saját dolgaikban. Jó. Halljunk hát egy keresztény protestáns teológust, mint vélekedik Beér György talmudista kvalitásairól.

A német tudományos teológia legelső szaklapjában, a *Theologisches Literaturblatt* 1917. április 27-iki számában megsemmisítő bírálat jelent meg Beér Györgyről, a talmudistáról. Az idézett lap szerkesztője: dr. Ludwig *Ihmels*, lipcsei egyetemi tanár. Keresztény. A bírálat írója : Heinrich *Laible*, rothenburgi igazgató, ki az orientalisták körében világhírnek örvend. Laible szintén keresztény. Ez a lap 161. és 162. oldalán — szóról-szóra fordítom — így kezdi Beerről szóló bírálatát:

„Elszomorító a Beér módszere, ki Peszachim traktátusához írt magyarázatában *valósággal kéjeleg a szöveg ellen irányzott mérges antiszemita döfésekben* (antisemitische Giftspritzen) s *belső antipathiával* közeledik a textushoz. Nem tartotta magát vissza a szerző attól, hogy itt-ott *rá ne fogjon a szövegre valamit*. Specialitása az, hogy *kísérteket lát*. Idomtalan dolog, babonás jelenségeket szimatolni ott is, ahol ilyenre gondolni sem lehet. *Az ilyen módon magyarázott szövegek a szerzőn bosszulják meg magukat, nem ők, hanem a szerző válik nevetségessé általuk.*”

És ezután három hasábon át következnek a Beer-féle talmudmagyarázatok nevetséges, tudatlan antiszemita részleteinek bemutatása és leütése. Aki *Laible* cikkét elolvasta, tisztában van vele, hogy Beér személyében nem objektív tudóssal, hanem a zsidóságot ok nélkül gyűlölő megtévelyedett emberrel van dolgunk, kit *Laible* cikke keresztény hivatalos körökben is lehetetlenné tett.

Megértjük ezekután azt a szimpátiát, mellyel Ágoston Beér iránt viseltetik. Rokonlelkek ők. De Ágoston sem veheti tőlem rossz néven, ha első oszlopát máris kidöntöttnek nyilvánítom. Beér, kit most keresztény teológus leplez le ily szokatlan éles hangon, nem szerepelhet többé tekintélyképen előttünk, zsidók előtt sem, kik már régen tudjuk róla, hogy — nem tekintély. Beerre hivatkozni nem lehet. Kérdezem Ágostontól: mit érhet Beér György talmudi tudománya, ha ez a tudós kifejezetten antiszemita és ahelyett, hogy magyarázná a talmudot: támadja azt ?

Következik a második oszlop. Ez már teszi. Ecker, münsteri magántanár. Teljes nevén dr. Ecker Jakab. Katholikus pap, a münsteri katolikus fakultás tanára. (Már régen nem magántanár, Ágoston úr.)

Ejnye, ejnye. Mintha már hallottuk volna ezt a nevet

Ezen a „tudóson” egyszer kacagott már az egész tudományos Európa.

Dr. Ecker Jakab egyik főhőse volt a — Rohlingpörnek. Rohlingról nem kell szólnom bővebben. Pöréről csak annyit, hogy e pörben Bloch dr. képviselő elől Rohling gyáván megfutamodott; kiderült róla, hogy tucatszám hamisított talmudidézeteket, kiderült, hogy hamisan esküdött, kiderült, hogy egyetlen szót sem tud elolvasni a talmudban. Rohling ügyvédje, mikor e pör kezdődött, a maga részéről két „szakértőt” jelentett be a bécsi törvényszéknek és kérte, hogy a talmudidézetek és más héber szövegek ellenőrzésére *dr. Ecker Jakabot, a münsteri tanárt* is rendeljék ki szakértőül. (Rohling beadványa 1884. november 11-én, 42.349 szám alatt.)

A bécsi törvényszék *ezt a kérelmet elutasította*, Eckert nem rendelte ki talmudi szakértőül.

Vajjon miért ?

Volt rá oka. Alapos információt kapott Ecker Jakabról. Dr. Oustaw *Bickell*, felszentelt kath. pap, az innsbrucki egyetem katolikus teológiai fakultásának nyilvános rendes tanára, 1884. november havában levelet

írt a bécsi törvényszéknek és ebben a következő nyilatkozatot tette Eicicerről, a münsteri tanárról:

„Ma a tudós ipar lovagok szédelgése a talmudi-rabbinikus tudományok terén, épen az ellenőrzés nehézségei miatt, egyre nagyobb mérveket ölt. Így legutóbb Münsterben egy törekvő magántanár, ki, sajnós, katolikus pap s aki abszolúte nem ért semmit a Talmudhoz, egy ilyen talmudikus pörben szakértőnek toltta fel magát és szakértői leadott véleményének megerősítésére egy kitért zsidóval talmudi-rabbinikus tudományosságtól csepegő könyvet íratott magának, hogy ezek segítségével rendes tanár lehessen.”

Ezután a vélemény után, mely Bécsben nyilvánosságra is jutott és általános hahotát keltett, a bécsi törvényszék természetesen lemondott arról, hogy Ecker a Talmud hivatalos szakértőjeképpen szerepelhessen.

Amire Bickell céloz, 1883-ban játszódtott le Münsterben. Érdekes színjáték volt. Ecker szakértőképp szerepelt a törvényszék előtt egy felekezet elleni izgatási bűnpörben. A szakértői véleményt *Brimanus Justus*, a rovottmúltú kitért zsidó — kiről fentebb már írtunk s ki az osztrák és német egykori antiszemitizmus fizetett bérence volt — készítette számára. A különös az, hogy a szakértői vélemény egy zsidóellenes könyvről szólt, melyet *Judenspiegel* cím alatt, Dr. Justus álnéven *ugyanez a Brimanus* írt. A gazember tehát a saját könyvéről készített véleményt. De betetőzi a komédiát, hogy Ecker a pör után „100 Gesetze des Judenkatechismus” cím alatt gyalázatos antiszemita fércművet adott ki, mely a Brimanus-féle „*Judenspieger*”-nek szóról-szóra való másolata. Átvette tehát egészben barátjától annak munkáját, melyről szakértői véleményt adatott magának! Egész Ausztriában kacagtak a két jómadáron.

És ezt az Eckert meri Ágoston Péter tudósnak, szakértőnek, forrásműnek beállítani! Erre a pojácára mer egy művelt magyar tudós hivatkozni! Eckerrel védekezni, Eckert előtérbe tolni, Eckert mint tekintélyt feltüntetni: a tudományos erkölcsstelenség legalsó fokát jelenti.

A harmadik oszlopot nem is kell ledönteni. Az önmagától fog összedőlni.

Szegény, nem is akar oszlop lenni.

Dr. Johann Gildemeister, a bonni egyetem tanáranem szereti, ha zsidó tudományos kérdésekben szakértőnek állítják fel.

Ismerjük a tanár urnák e tulajdonságát a Rohlingpörből.

A bécsi törvényszék (Landesgericht) 1884. november 22-én 42.349 szám alatt kérdést intézett Gildemeister tanár úrhoz, hajlandó volna a Bloch-Rohling pörben talmudi szakértőként szerepelni?

A tanár úr 1884 november 29-én felelt. Nem volt hajlandó, mert nem érezte magát hivatva e tisztségre. Levelét így kezdi:

„Nem vagyok szakértő talmudi és rabbinikus kérdésekben, tekintély pedig épenséggel nem. A keleti nyelvek tanárára nézve egyetemünk mai berendezése mellett ez a terület igen távoleső.

Majd így folytatja :

Legutóbb ugyan véletlenül a nyilvánosság elé került egy szakértői véleményem, melyet kénytelen voltam megadni. De csupán azért tettem ezt, mert előzőleg magam elé terjesztettem a kérdést, melyre felelnem kellett és azért, mert csak arról kellett felvilágosítást adnom, hogy egy zsidó törvénykönyvben benn állanak-e bizonyos helyek. Minthogy úgy éreztem, hogy ezt megtehetem, kötelezve éreztem magam a vélemény adására, de nem haboztam kijelenteni a törvényszék előtt, hogy más kérdésekben való véleményadásra, különösen olyanokra, melyekre készületlenül (extempore) kellene felelnem, nem vagyok kompetens. „

Kijelenti végül, hogy a talmudi szakértő tisztségére nem érzi magát elég erősnek, a kérdésben elég járatosnak és kéri, hogy tekintsenek el a személyétől, ami

meg is történt. Gildemeisternek szegénynek igaza volt. Aki nem tud héberül, az nem lehet talmudi szakértő.

Íme, így szól önmagáról Gildemeister tanár úr! Így fest az ő „szakértői esküje” és héber „tudománya”. Eszerint Ágoston Péter az egyedüli ember Európában, ki Gildemeistert zsidó dolgokban járatos tudósnek jelenti ki. Az egyedüli, mondom, mert e véleményében még maga Gildemeister sem osztozik, mint a fentebbiekből látható.

Ez volt a három oszlop, melyek Ágoston művét tartották.

Három csinos talmudista.

Az első gyűlölködő, a második hamisító, a harmadik önmaga vallja be, hogy tudatlan.

Ágoston Péternek mégis volt lelkiismerete hozzájuk fordulni, belőlük meríteni. Ágoston Péternek volt bátorsága e három urat a zsidó pap alapos tudásával szemben demonstrálólólag felvetni, kiemelni őket, szakértői esküjökre és tudományukra hivatkozni.

Olyan erős kifejezést kellene ezekután használnom a nagyváradi jogakadémiai tanárra, melyet papír el nem bír.

Nem teszem. A gonoszságnak és a tudatlanságnak azt a keverékét, mely az ő, a zsidókról szóló könyvét megtölti: csak sajnálkozással lehet fogadni. Sajnálom Ágostont. A zsidó férfiak becsületét megtépázta e könyvben, hazafiúi hírnevüket, hősiességüket kétségbevonta: sajnálom érte. A zsidó nő alakját meggyalázta. A zsidó nőt, kit ömaga láthatott a háború alatt ezer és ezer alakban: amint ápol, amint gyógyítja a szerencsétleneket, amint ételt osztogat, amint könyeket töröl le. Ő mégis meggyalázta a zsidó nő alakját. Sajnálom érte. Sajnálom sötét, szomorú gondolatvilágáért, sajnálom lelkéért, mely oly kevésbé zsidó lélek.

Tanár úr! Mielőtt a vallásos zsidó reggel imájába fog, halk fohászt mond el. Megtalálhatja minden imakönyvünkben. Neve: *Bákósó kódem ha-tefiloh* (ima előtti könyörgés). Ennek a gyönyörű fohásznak végét idézem önnek magyarul:

Veszaeilénu mi-kinász is mérééhat. Ments meg minket ó atyánk attól, hogy embertársainkat gyűlöljük. Ne szálljon a szívünkre harag embertársaink iránt. És az ő szívükre sem mi irántunk. Ellenkezőleg! add, hogy embertársainknak csak

erényeit lássuk és ne fogyatkozásait és hogy egyikünk másikához csak kedvesen szóljon, úgy, amint Teneked tetszik. És ments meg attól, hogy gyűlölködés legyen közöttünk és embertársaink között.

Így imádkozik a jámbor zsidóember, mielőtt napi életét megkezdi. Ez a zsidólélek fohásza. A zsidóléleké, melyet Ön gyűlöl, a jámbor zsidóé, kit szeretne kiirtani, megsemmisíteni.

Ön így sosem imádkozott. Ön gyűlölködve és haraggal közeledett a zsidók felé. Ön nem szerette embertársait. Hibákat keresett bennük mindenáron és haragosan szólt hozzájuk.

Ezért érte el sorsa, ezért bukott el mint író, mint tudós, mint ember.

Sajnáljuk Önt, tanár úr.